

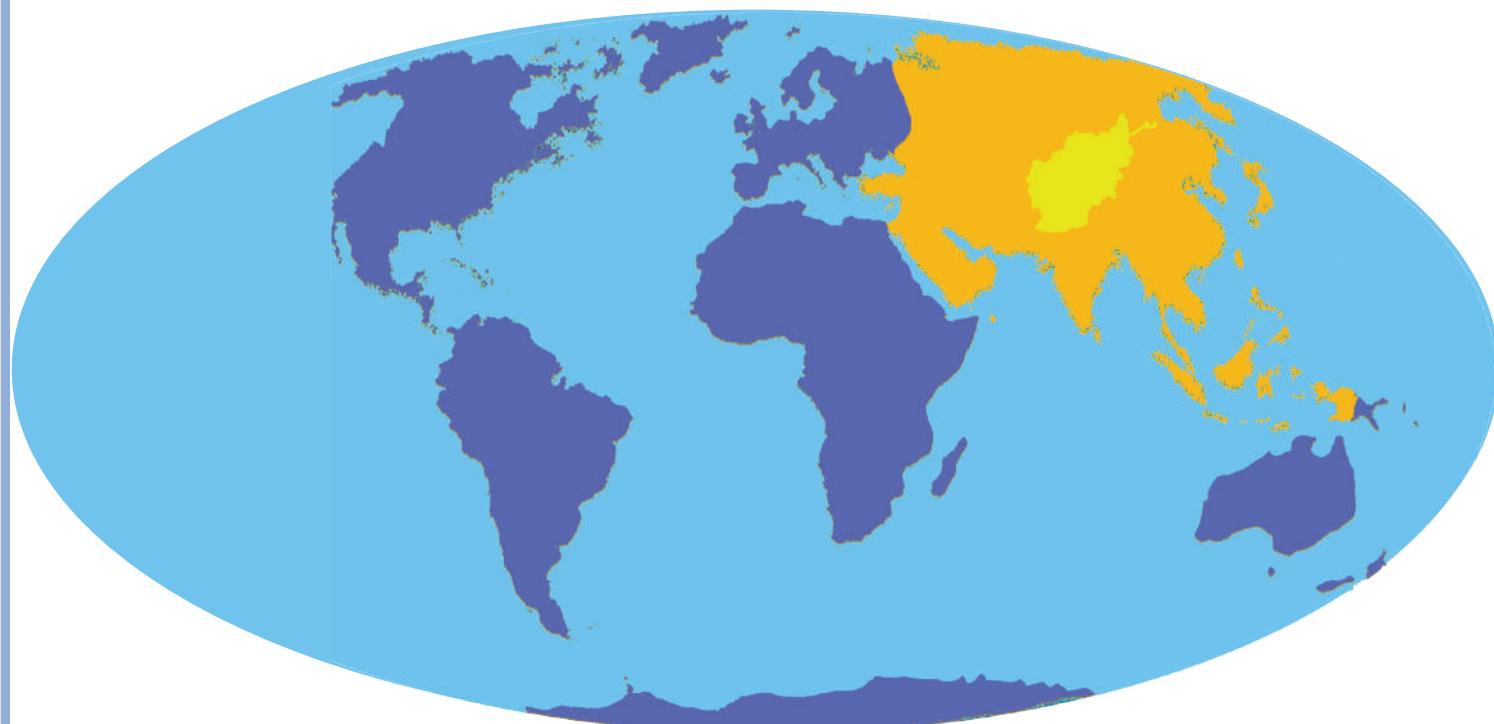

وزارت معارف

جغرافیه

صنف ۷

جغرافیه صنف ۷

۱۳۹۹ ه.ش

سرود ملی

دا عزت د هر افغان دی
هر بچی یې قهرمان دی
د بلوڅو د ازبکو
د ترکمنو د تاجکو
پامیریان، نورستانیان
هم ايماق، هم پشه یان
لكه لمرپرشنه آسمان
لكه زره وي جاويдан
وايو الله اکبر وايو الله اکبر

دا وطن افغانستان دی
کور د سولې کور د توري
دا وطن د ټولو کور دی
د پښتون او هزاره وو
ورسره عرب، گوجردی
براھوی دی، ټزلباش دی
دا هېواد به تل ځلېري
په سینه کې د آسیا به
نوم د حق مو دی رهبر

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

جغرافیه

صنف هفتم

۱۳۹۹ هـ. ش.

مشخصات کتاب

ضمون: جغرافیه

مؤلفان: گروه مؤلفان کتاب‌های درسی دیپارتمنت جغرافیه نصاب تعلیمی

ویراستاران: اعضای دیپارتمنت ویراستاری و ایدیت زبان دری

صنف: هفتم

زبان متن: دری

انکشاف دهنده: ریاست عمومی انکشاف نصاب تعلیمی و تألیف کتب درسی

ناشر: ریاست ارتباط و آگاهی عامه وزارت معارف

سال چاپ: ۱۳۹۹ هجری شمسی

ایمیل آدرس: curriculum@moe.gov.af

حق طبع، توزیع و فروش کتاب‌های درسی برای وزارت معارف جمهوری اسلامی
افغانستان محفوظ است. خرید و فروش آن در بازار ممنوع بوده و با متخلفان برخورد
قانونی صورت می‌گیرد.

پیام وزیر معارف

اقرأ باسم ربك

سپاس و حمد بیکران آفریدگار یکتایی را که بر ما هستی بخشدید و ما را از نعمت بزرگ خواندن و نوشتن برخوردار ساخت، و درود بی پایان بر رسول خاتم - حضرت محمد مصطفی ﷺ که نخستین پیام الهی بر ایشان «خواندن» است.

چنانچه بر همه گان هویداست، سال ۱۳۹۷ خورشیدی، به نام سال معارف مسمی گردید. بدین ملحوظ نظام تعلیم و تربیت در کشور عزیز ما شاهد تحولات و تغییرات بنیادینی در عرصه‌های مختلف خواهد بود؛ معلم، متعلم، کتاب، مکتب، اداره و شوراهای والدین، از عناصر شش گانه و اساسی نظام معارف افغانستان به شمار می‌روند که در توسعه و انکشاف آموزش و پرورش کشور نقش مهمی را ایفا می‌نمایند. در چنین برهه سرنوشت‌ساز، رهبری و خانواده بزرگ معارف افغانستان، متعهد به ایجاد تحول بنیادی در روند رشد و توسعه نظام معاصر تعلیم و تربیت کشور می‌باشد.

از همین‌رو، اصلاح و انکشاف نصاب تعلیمی از اولویت‌های مهم وزارت معارف پنداشته می‌شود. در همین راستا، توجه به کیفیت، محتوا و فرایند توزیع کتاب‌های درسی در مکاتب، مدارس و سایر نهادهای تعلیمی دولتی و خصوصی در صدر برنامه‌های وزارت معارف قرار دارد. ما باور داریم، بدون داشتن کتاب درسی باکیفیت، به اهداف پایدار تعلیمی در کشور دست نخواهیم یافت.

برای دستیابی به اهداف ذکر شده و نیل به یک نظام آموزشی کارآمد، از آموزگاران و مدرسان دلسوز و مدیران فرهیخته به عنوان تربیت کننده‌گان نسل آینده، در سراسر کشور احترامانه تقاضا می‌گردد تا در روند آموزش این کتاب درسی و انتقال محتوای آن به فرزندان عزیز ما، از هیچ نوع تلاشی دریغ نورزیده و در تربیت و پرورش نسل فعال و آگاه با ارزش‌های دینی، ملی و تفکر انتقادی بکوشند. هر روز علاوه بر تجدید تعهد و حس مسؤولیت پذیری، با این نیت تدریس را آغاز کنند، که در آینده نزدیک شاگردان عزیز، شهر و ندان مؤثر، متمن و معماران افغانستان توسعه یافته و شکوفا خواهند شد.

همچنین از دانش آموزان خوب و دوست داشتنی به مثابه ارزشمندترین سرمایه‌های فردای کشور می‌خواهیم تا از فرصت‌ها غافل نبوده و در کمال ادب، احترام و البته کنجکاوی علمی از درس معلمان گرامی استفاده بهتر کنند و خوش‌چین دانش و علم استادان گرامی خود باشند.

در پایان، از تمام کارشناسان آموزشی، دانشمندان تعلیم و تربیت و همکاران فنی بخش نصاب تعلیمی کشور که در تهیی و تدوین این کتاب درسی مجданه شبانه روز تلاش نمودند، ابراز قدردانی کرده و از بارگاه الهی برای آنها در این راه مقدس و انسان‌ساز موقیت استدعا دارم. با آرزوی دستیابی به یک نظام معارف معیاری و توسعه یافته، و نیل به یک افغانستان آباد و مترقبی دارای شهر و ندان آزاد، آگاه و مرفه.

دکتور محمد میرویس بلخی

وزیر معارف

فهرست

صفحه	عنوان	شماره
۱	فصل اول - مبادی جغرافیه	۱-
۲	اهداف فصل اول	۲-
۳	درس اول - مفاهیم و اصطلاحات جغرافیایی	۳-
۵	درس دوم - آیا زمین شکل کروی دارد؟	۴-
۷	درس سوم - خط استوا و مناطق اقلیمی	۵-
۱۱	درس چهارم - نیم کره شمالی و جنوبی	۶-
۱۳	درس پنجم - قطب شمال و قطب جنوب زمین	۷-
۱۵	درس ششم - عرض البلد	۸-
۱۷	درس هفتم - دانستن طول البلد چه اهمیت دارد؟	۹-
۱۹	درس هشتم - حرکت وضعی زمین و نتایج آن	۱۰-
۲۱	درس نهم - حرکت انتقالی زمین	۱۱-
۲۳	خلاصه فصل	۱۲-
۲۴	فصل دوم - جغرافیای افغانستان	۱۳-
۲۴	اهداف فصل دوم	۱۴-
۲۵	درس دهم - موقعیت و حدود اربعه افغانستان	۱۵-
۲۷	درس یازدهم - جغرافیای طبیعی	۱۶-
۲۹	درسدوازدهم - راجع به اقلیم افغانستان چه می دانید؟	۱۷-
۳۳	درس سیزدهم - کوهها	۱۸-
۳۷	درس چهاردهم - دریاهای افغانستان به حیث شریان زراعتی و تولید انرژی	۱۹-
۴۱	درس پانزدهم - دریاهای سایر حوزه های افغانستان	۲۰-
۴۳	درس شانزدهم - درباره جهیل های افغانستان چه می دانید	۲۱-
۴۷	درس هفدهم - جغرافیای بشری	۲۲-
۴۹	درس هزدهم - جغرافیای اقتصادی افغانستان	۲۳-
۵۳	درس نزدهم - بناهای صنعتی و طبی	۲۴-
۵۷	درس بیستم - از مالداری، علفچرها و جنگلهای افغانستان چه می دانید؟	۲۵-

۶۱	درس بیست و یکم - منابع معدنی	-۲۶
۶۵	درس بیست و دوم - مواد محروم‌قاتی معدنی.....	-۲۷
۶۷	درس بیست و سوم - صنایع و تجارت در افغانستان.....	-۲۸
۷۱	درس بیست و چهارم - جغرافیای موصلاتی	-۲۹
۷۵	خلاصه فصل.....	-۳۰
۷۶	فصل سوم - برابر با عظم آسیا.....	-۳۱
۷۶	اهداف فصل سوم	-۳۲
۷۷	درس بیست و پنجم - موقعیت و حدود اربعه آسیا.....	-۳۳
۷۹	درس بیست و ششم - جغرافیای طبیعی.....	-۳۴
۸۱	درس بیست و هفتم - راجع به دریاهای برابر با عظم آسیا چه می‌دانید؟.	-۳۵
۸۳	درس بیست و هشتم - چهیل‌ها، بحیره‌ها و خلیج‌های برابر با عظم آسیا.....	-۳۶
۸۷	درس بیست و نهم - اقلیم برابر با عظم آسیا.....	-۳۷
۸۹	درس سی ام - جغرافیای بشری.....	-۳۸
۹۳	درس سی و یکم - جغرافیای اقتصادی	-۳۹
۹۵	درس سی و دوم - معادن و صنایع	-۴۰
۹۷	درس سی و سوم - جغرافیای موصلاتی آسیا	-۴۱
۹۹	درس سی و چهارم - جغرافیای سیاسی آسیا.....	-۴۲
۱۰۱	لست کشورهای برابر با عظم آسیا.....	-۴۳
۱۰۳	خلاصه فصل.....	-۴۴
۱۰۴	اصطلاحات جغرافیایی.....	-۴۵

فصل اول

مبادی جغرافیه

مدل کرده زمین

در این فصل می خوانیم:

- مفاهیم و اصطلاحات جغرافیایی: (تعریف علم جغرافیه و اهمیت خواندن آن)
- کره زمین
- خط استوا، خط سرتان، خط جدی، مناطق مداری، مناطق معتدله، مناطق سرد و بارده.
- نیم کره های شمالی و جنوبی
- قطب شمال، قطب جنوب، دایره قطب شمال، دایره قطب جنوب و محور زمین
- عرض البلد
- طول البلد
- حرکت وضعی زمین و نتایج آن
- حرکت انتقالی زمین و نتایج آن
- خلاصه فصل

اهداف فصل

از شاگردان انتظار می‌رود که بعد از خواندن این فصل:

- با علم جغرافیه و اهمیت خواندن آن آشنا شوند.
- مفاهیم، اصطلاحات، ارزش‌ها و مهارت‌های این فصل را یاد بگیرند.
- رابطه بین حرکت زمین به دور خودش و پیدایش شب و روز را درک نمایند.
- رابطه بین حرکت زمین به دور آفتاب و پیدایش چهار فصل را بدانند.
- بین وقت هر منطقه روی زمین و خطوط طول‌البلد ارتباط برقرار نمایند.
- با خطوط طول‌البلد و عرض‌البلد آشنا شوند.

از شاگردان انتظار می‌رود که با خواندن این فصل به اهداف مهارتی ذیل دست یابند:

- کره زمین را با خطوط طول‌البلد و عرض‌البلد ترسیم کرده بتوانند.
- وقت هر طول‌البلد را تعیین کرده بتوانند.
- اقلیم مناطق مختلفه کره زمین را از هم تفکیک کرده بتوانند.
- اهمیت حرکت وضعی زمین را بیان کنند.
- اهمیت حرکت انتقالی زمین را بیان کنند.

مفاهیم و اصطلاحات جغرافیایی

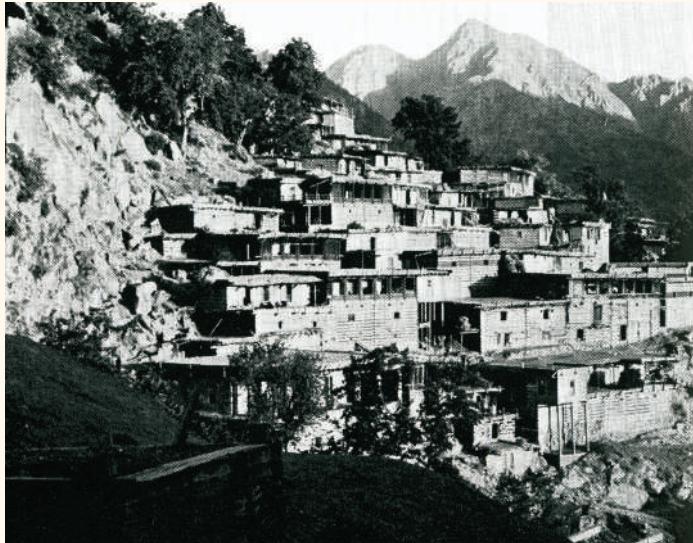

منظره از یک محیط طبیعی

آیا می دانید که علم جغرافیه راجع به کدام موضوعات بحث می کند؟

تعریف علم جغرافیه

جغرافیه آینه جهان نمای جهان است که در همه موارد زمین و کائنات به ما معلومات می دهد. جوامع بشری برای رفع نیازمندی های خود کارهای زراعت و مالداری، استخراج معادن، کارهای صنعتی و غیره امور تولیدی مصروف اند که به طور مستقیم و یا غیر مستقیم از محیط طبیعی استفاده می نمایند. بالمقابل انواع شرایط محیطی نیز بالای طرز زنده گی و اقتصاد جوامع بشری تأثیر دارد؛ مثلاً: مردمانی که در دشت ها زنده گی دارند، اقتصاد آن ها بر مالداری متکی بوده، خانه به دوش یا به شکل کوچی زنده گی دارند؛ همچنان مردمانی که در سواحل دریاها زنده گی دارند دارای خانه های دائمی اند و اقتصاد آنها به زراعت، شکار ماهی و بعضاً به کشتی رانی متکی می باشند. با در نظرداشت مطالب فوق جغرافیه را چنین تعریف کرده می توانیم: جغرافیه علمیست که روابط متقابل انسان و محیط طبیعی را مورد مطالعه قرار می دهد.

منظره طبیعی و بشری نورستان

فواید علم جغرافیه

ما و شما در مورد قریه، شهر و کشوری که در آن سکونت داریم، معلومات داشته؛ اما در مورد سایر شهرها، ممالک، کره‌ز مین، نظام شمسی، سیاره‌ها و سایر موضوعات معلومات نداریم. وقت و امکانات هم محدود است تا به هرجا سفر کنیم و در باره آن‌ها معلومات حاصل کنیم. علم جغرافیه و معلومات مستند آن ما را کمک می‌کند، بدون آن که به جایی برویم و یا سفر نماییم، معلومات صحیح و موثق علمی را به دست آوریم.

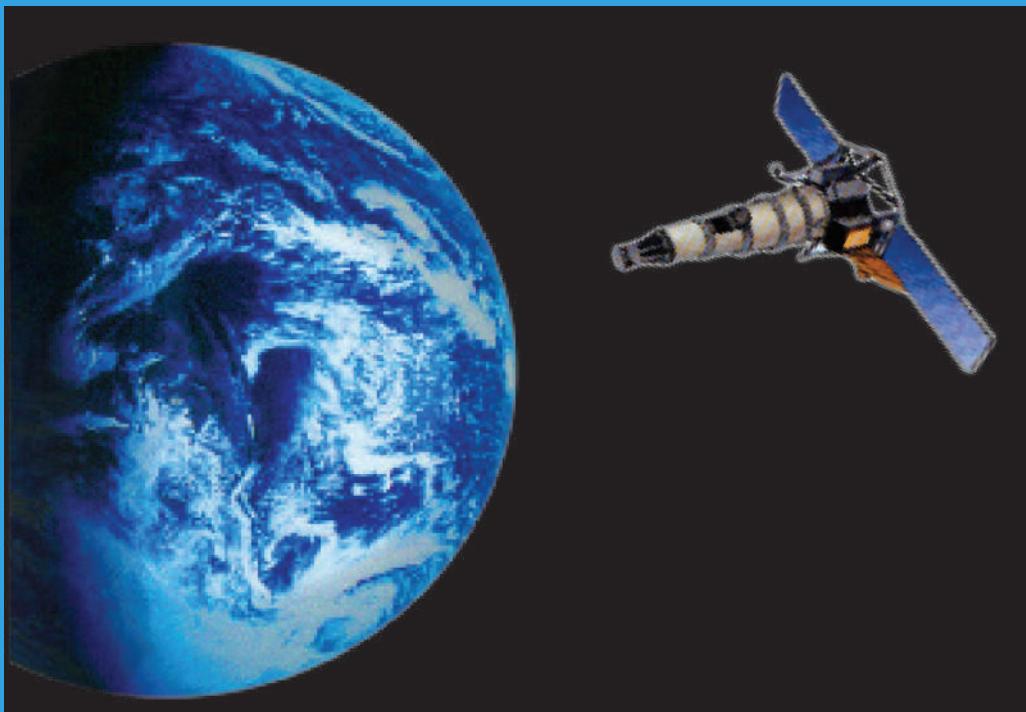
فعالیت داخل صنف

هر گروهی از شاگردان در صنف به تصویر بالانگاه کنند که چه موضوعاتی رامی‌بینند؛ سپس از هر گروه یک نفر نظریات گروه خود را در پیش روی صنف به دیگران بیان کند.

سؤال‌ها

- ۱- جغرافیه را تعریف کنید.
- ۲- جغرافیه چه کمکی به زندگی ما می‌کند؟
- ۳- در مورد یک منظره جالب محل سکونت خود معلومات دهید.

آیا زمین شکل کروی دارد؟

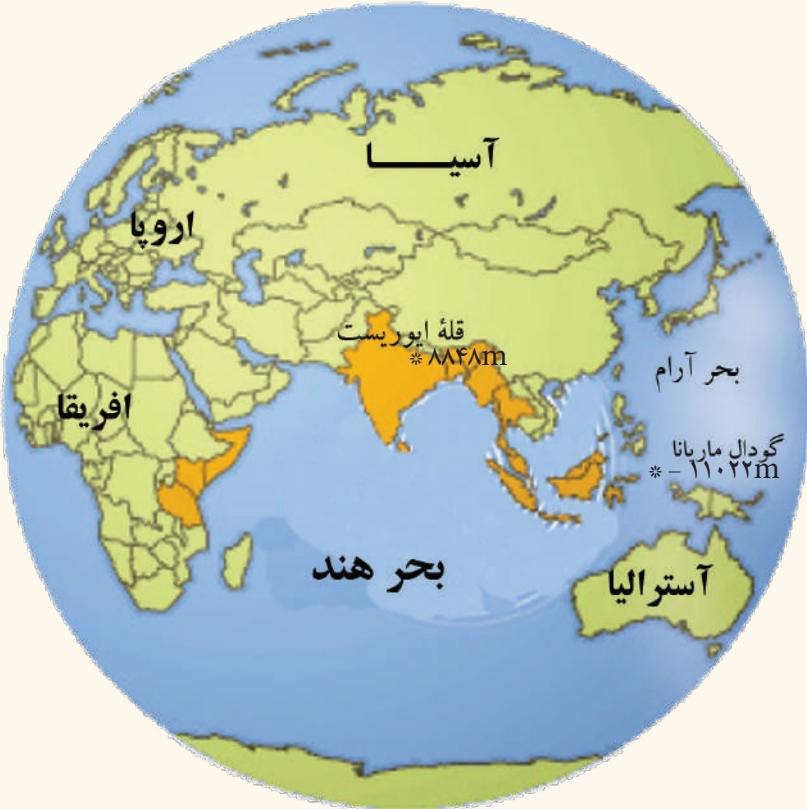
تصویر زمین از ماهواره

آیا می‌دانید که زمین چگونه شکلی دارد؟

زمین یکی از سیارات نظام شمس است که تقریباً شکل کروی را دارا می‌باشد. به اساس مطالعات دقیقی که صورت گرفته است قطب‌های زمین اندکی فرورفته‌گی داشته و در حصة استوا قدری برآمده‌گی دارد. به این اساس زمین شکل یک کره مکمل را نداشته، بلکه آن را به شکل کره نامنظم تعریف می‌کنند؛ بنابر آن قطر استوایی^(۱) آن نسبت به قطر قطبی ۲۱ کیلومتر طویل‌تر می‌باشد.

کره زمین از لحاظ ساختمان دارای برجسته‌گی‌ها و فرورفته‌گی‌ها و صحراهای هموار و همچنین دارای دریاهای خروشان، جهیل‌ها، بحیره‌ها و ابحار می‌باشد. بلندترین ساحه زمین را قله ایورست تشکیل می‌دهد که در کوه‌های همالیای برابع‌عظم آسیا در شمال هند موقعیت داشته و ۸۸۴۸ متر از سطح بحر بلندی دارد. عمیق‌ترین قسمت زمین در بحر الکاہل جنوب شرق چین واقع است که ۱۱۰۲۲ متر از سطح بحر پایین افتاده است و به نام گودال ماریانا یاد می‌شود.

۱. قطر استوایی ۱۲۷۵۴ کیلومتر و قطر قطبی ۱۲۷۳۳ کیلومتر است.

فعالیت داخل صنف

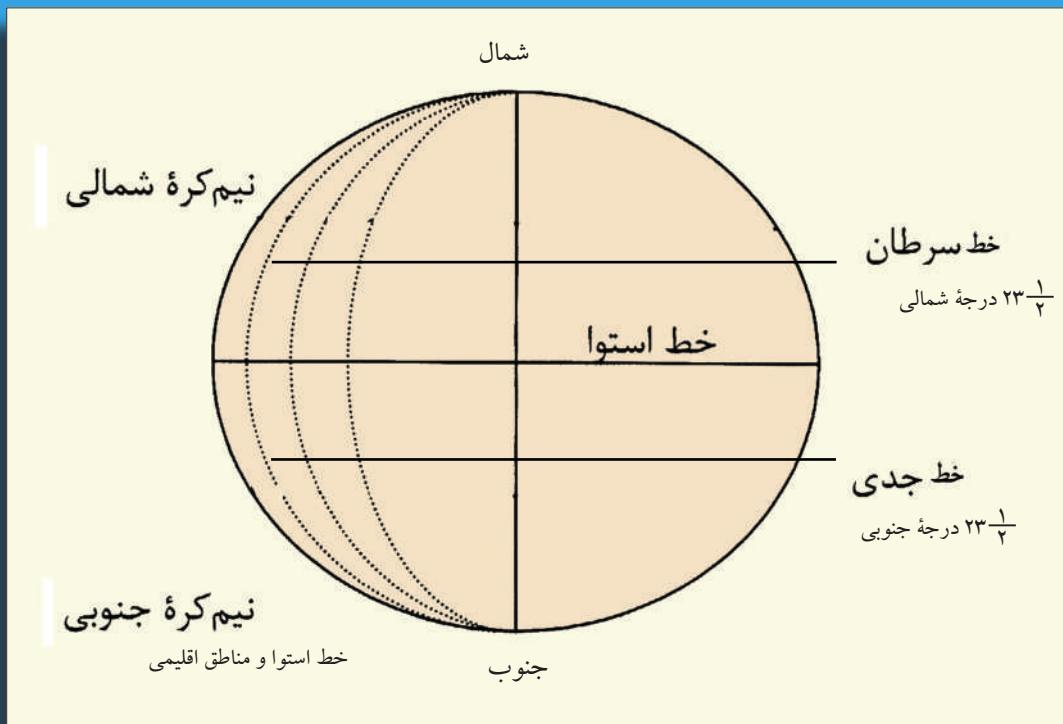
شاگردان در گروه‌ها تقسیم شوند.

هر گروپی از شاگردان کرده مجسمه زمین و یا نقشه را ببینند و در آن بلندترین نقطه زمین، عمیق‌ترین قسمت زمین را به شکل تقریبی پیدا کنند. سپس نماینده هر گروپ موضوعات را در پیش‌روی صنف به دیگران تشریح نماید.

سوال‌ها

- ۱- آیا زمین کره منظم است یا غیر منظم؟
- ۲- کدام قسمت‌های کره زمین بر آمده‌گی و یا فرورفتگی دارد؟
- ۳- در جایی که زنده‌گی می‌کنید، بلندترین و عمیق‌ترین قسمت‌های آن چه نام دارد؟
- ۴- بلندترین نقطه جهان چقدر بلندی دارد و در کجا واقع است؟
- ۵- عمیق‌ترین قسمت جهان در کجا واقع است و چقدر عمق دارد؟

خط استوا و مناطق اقلیمی

کدام خط فرضی کره زمین را به دو حصة مساوی شمالی و جنوبی تقسیم می کند؟

خط استوا

دایره فرضی بزرگی است که کره زمین را به دو حصة مساوی تقسیم می کند و به دایره های طول البلد و محور زمین عمود می باشد. حصة شمالی خط استوا را به نام نیم کره شمالی و حصة جنوبی آن را نیم کره جنوبی یاد می کنند.

خط سرطان

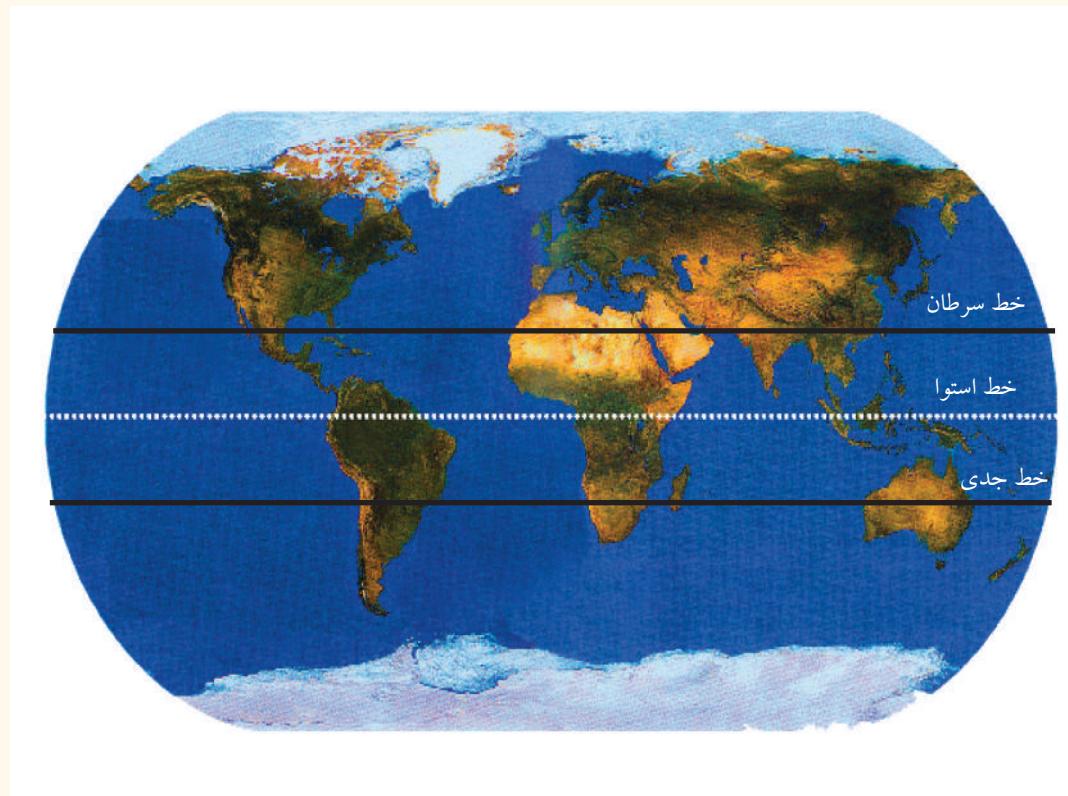
از اول حمل به بعد، شعاع آفتاب آهسته به استقامت عرض البلدهای شمالی عمود تابیده تا آن که در اول سرطان بالای عرض البلد $\frac{1}{2} 23$ درجه شمالی عمود واقع می شود. از این سبب این عرض البلد را به نام دایره سرطان یا (Tropic of Cancer) یاد می کنند در این وقت فصل تابستان نیم کره شمالی و موقع انقلاب شمسی تابستان می باشد.

خط جدی

بعد از اول میزان شعاع آفتاب به استقامت جنوب دایره استوا عمود می‌تابد تا وقتی که در اول جدی بالای عرض البلد $\frac{1}{2} 23$ درجه جنوبی عمود واقع می‌شود. از این سبب این دایره عرض البلد را به نام دایره جدی (Tropic of Capricorn) یاد می‌کنند و تابستان نیم کره جنوبی می‌باشد.

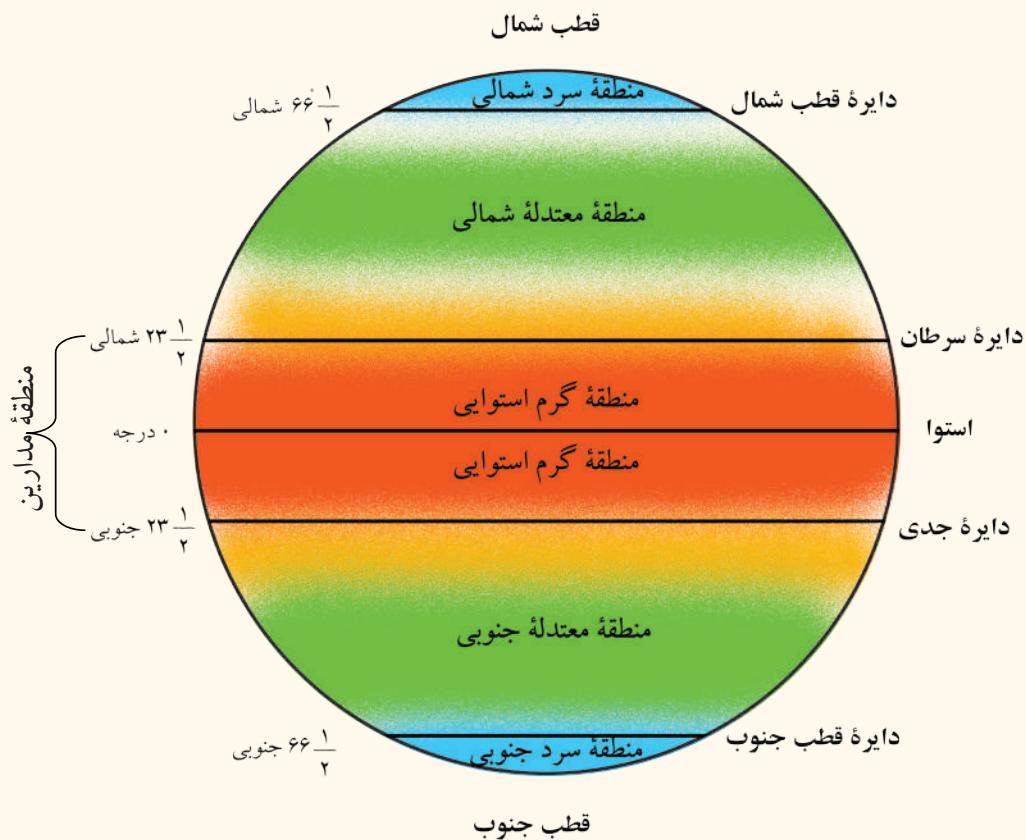
بعد از اول جدی شعاع آفتاب دوباره جانب استوا حرکت کرده، با گذشت سه ماه دیگر، یعنی در اول حمل بالای خط استوا عمود می‌تابد.

خط استوا، سرطان و جدی

منطقه مدارین

بالای خط جدی و خط سرطان شعاع آفتاب یک بار و بالای دیگر عرض البلدها که بین دایره سرطان و جدی واقع اند دو بار شعاع آفتاب عمود می‌تابد؛ بنابرآن این منطقه را به نام منطقه مدارین استوایی یاد می‌کنند که دارای هوای بسیار گرم و مرطوب بوده و بارندگی زیادی دارد.

منطقه معتدل

بین عرض البلدhای $\frac{1}{2} 23$ درجه و $\frac{1}{2} 66$ درجه در نیم کره شمالی و جنوبی موقعیت دارد که آب و هوای آن معتدل است.

منطقه سرد و بارده

بین عرض البلدhای $\frac{1}{2} 66$ درجه و $\frac{1}{2} 90$ درجه در هر دو نیم کره واقع شده، هوای آن اضافه تر سرد بوده منطقه بارده و یخچالی را تشکیل می دهد.

فعالیت داخل صنف

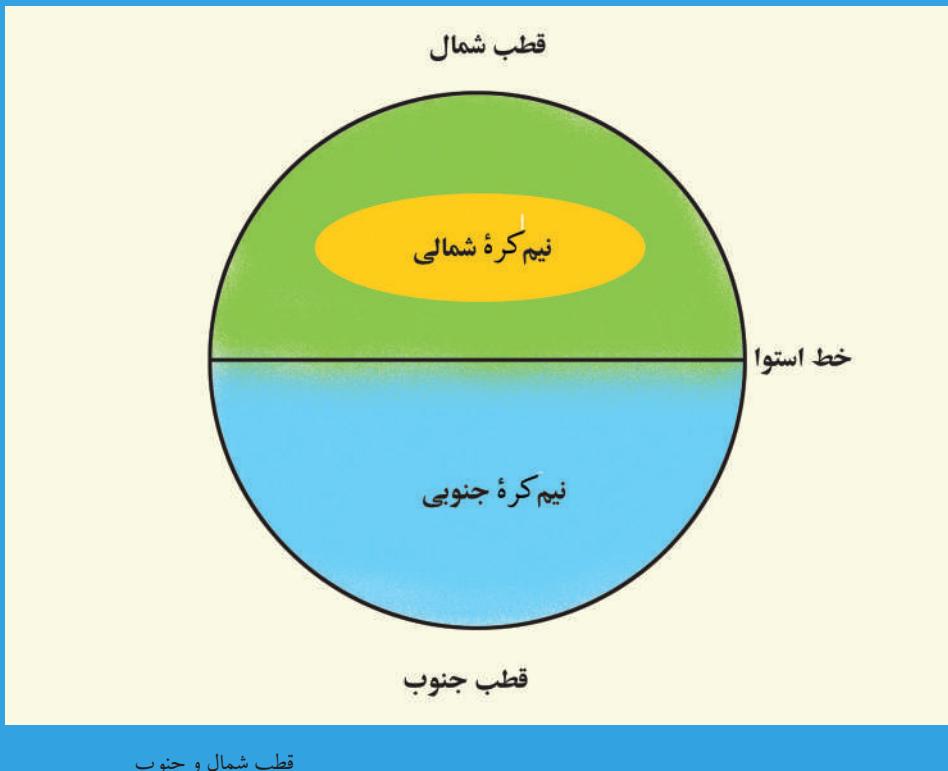
شاگردان به چند گروه تقسیم شوند. هر گروه شکل کره زمین را رسم نموده و بالای آن در مورد یکی از موضوعات خط استوا، خط سلطان، خط جدی، منطقه مدارین، مناطق معتدل و مناطق سرد و بارده با هم بحث نمایند و نتیجه مذاکرات خود را در پیش روی صنف به دیگران شرح دهند.

سوال ها

- ۱- خط استوا چیست؟
- ۲- شعاع آفتاب چه وقت بالای دایره استوا عمود می تابد؟
- ۳- خط جدی در کدام نیم کره واقع شده است؟
- ۴- دایره سلطان را چرا به نام دایره سلطان یاد می کنند؟

فعالیت خارج صنف

شاگردان جستجو کنند که چه وقت شعاع آفتاب در محل سکونت شان نزدیک به عمود و چه وقت بسیار مایل می باشد.

آیا می دانید که کشور ما افغانستان در کدام نیم کره موقعیت دارد؟

هرگاه به کره زمین توجه شود، خط استوا آن را به دو حصة مساوی تقسیم می کند. دایره استوا که به حیث مبدأ عرض البلد ها قبول شده صفر درجه عرض البلد است، نود درجه عرض البلد در نیم کره شمالی و نود درجه عرض البلد در نیم کره جنوبی وجود دارد؛ اگر دقت شود، خط استوا از شمال دریای آمازون در امریکای جنوبی، جهیل و کتوریا در افریقا و جزیره سوماترا در آسیا می گذرد. به این ترتیب اکثر حصة قطعات خشکه؛ مثل: امریکای شمالی، امریکای مرکزی، تمام برابع عالم اروپا و آسیا و حصة زیاد افریقا در نیم کره شمالی واقع شده است. انسان های اولی و مدنیت های قدیم نیز در همین برابع عالم ها به وجود آمده و انکشاف کرده است.

اما در نیم کره جنوبی تنها آسترالیا، افریقای جنوبی و حصة زیاد امریکای جنوبی و انتارکتیکا واقع شده است، از طرف دیگر حصة زیاد بحرها در نیم کره جنوبی وجود دارد؛ مثلاً: بحر هند،

حصة زیاد بحرالکاہل و حصة جنوبی اوقیانوس اطلس در نیم کره جنوبی موقعیت دارد. بنابراین نیم کره جنوبی را نیم کره آبی و نیم کره شمالی را نیم کره خشکه نیز یاد می کنند. آب و هوای نیم کره جنوبی بحری و از نیم کره شمالی نسبتاً خشک است و نفوس جهان، بیشتر در نیم کره شمالی زنده گی دارند.

نقشه جهان

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه تقسیم شوند و هر گروه در صنف نیم کره را در قوس نیم دایره تشکیل دهنند. یک گروه نیم کره شمالی و گروه دیگر نیم کره جنوبی را تمثیل کنند.

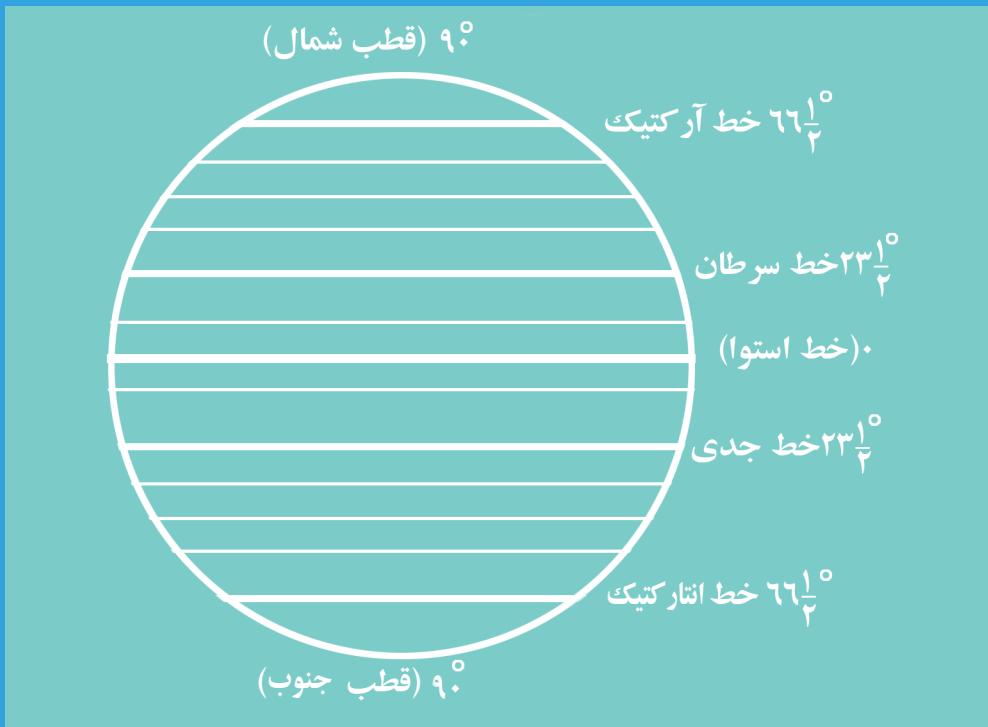
سؤال‌ها

- ۱- در نیم کره شمالی کدام قطعات خشکه وجود دارد؟
- ۲- در نیم کره جنوبی کدام ابحار موقعیت دارد؟
- ۳- آسترالیا در کدام نیم کره واقع است؟
- ۴- افغانستان در کدام نیم کره موقعیت دارد؟

فعالیت خارج صنف

شاگردان شکل نیم کره شمالی و جنوبی را با قطعات خشکه و ابحار در کتابچه‌های خود ترسیم کنند.

قطب شمال و قطب جنوب زمین

قطب شمال و جنوب

آیا می دانید که در کدام قسمت زمین شش ماه شب می باشد؟

اگر به شکل کره زمین دقیق شود دیده می شود که خط استوا از شرق به غرب زمین را به دو حصة مساوی تقسیم می کند که قسمت شمالی آن به نام نیم کره شمالی و قسمت جنوبی آن به نام نیم کره جنوبی یاد می شود. خط استوا صفر درجه عرض البلد بوده که نود درجه در شمال و نود درجه در جنوب کره زمین وجود دارد؛ اما انتهای نود درجه عرض البلدان انجام قطب های زمین را تشکیل می دهد.

قطب شمال و جنوب

قطب شمال نقطه آخری محور در شمال است که عرض البلد آن نود درجه شمالی است؛ همچنین قطب جنوب نقطه آخری محور زمین در جنوب است که عرض البلد آن نود درجه جنوبی می باشد. از این سبب عرض البلد صفر (خط استوا) خیلی طویل بوده، عرض البلد 45° درجه طول متوسط و عرض البلد 90° درجه قطبین کوچک ترین عرض البلدان به شمار می رود که طول آن به صفر می رسد.

دایرہ آرکتیک

دایرہ قطب شمال (آرکتیک) عرض البلد $\frac{1}{2} 66$ درجه شمالی است.

دایرہ انتارکتیک

دایرہ قطب جنوب (انتارکتیک) عرض البلد $\frac{1}{2} 66$ درجه جنوبی است.

محور زمین

هرگاه نقطه آخری قطب شمالی را به قطب جنوبی وصل نماییم، خطی که این دو نقطه را وصل می‌کند به نام محور زمین یاد می‌شود. انجام شمال محور را به نام قطب شمال و انجام جنوب محور را به نام قطب جنوب یاد می‌کنند. قطب شمال جغرافیایی متوجه به ستاره قطب است که محور زمین را از حالت عمود به زاویه $\frac{1}{2} 23$ درجه طرف راست میلان داده است. قطب شمال جغرافیایی را به استقامت ستاره قطب در موازات به دب اصغر در فضای آسمان صاف در شب می‌توانیم تعیین موقعیت نماییم.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه تقسیم شوند؛ یک گروه راجع به محور زمین و گروه دیگر راجع به قطب شمال با هم بحث نموده؛ سپس نماینده هر گروه نتیجه بحث گروه خود را در صنف به دیگران شرح دهد.

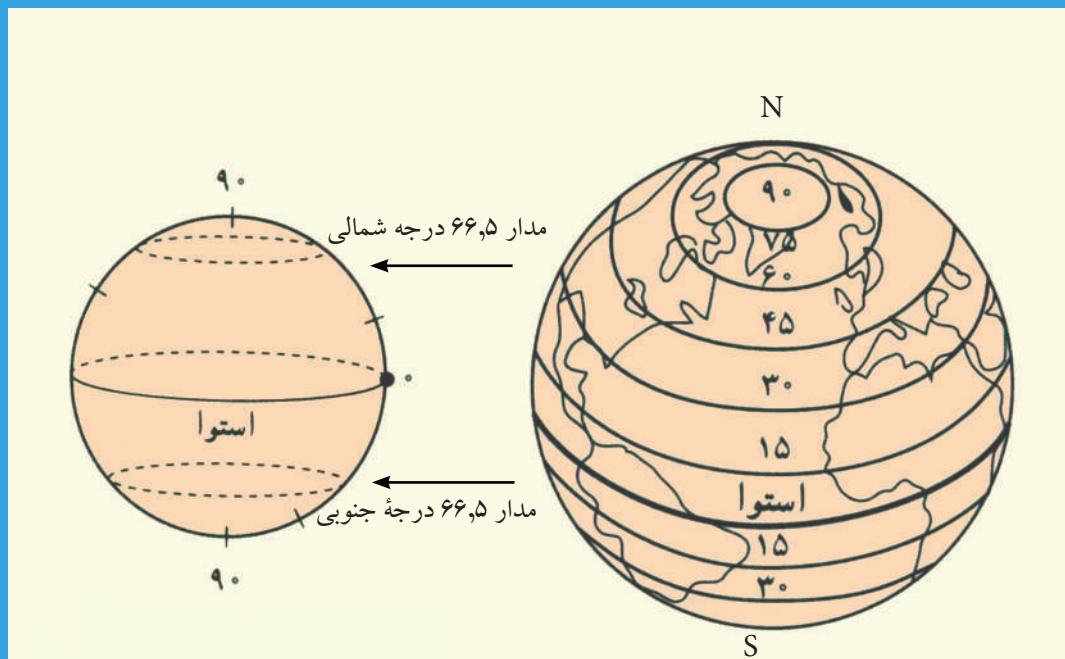
سؤال‌ها

- ۱- قطب شمال در کدام درجه عرض البلد قرار دارد؟
- ۲- قطب جنوب در کدام حصة زمین واقع است؟
- ۳- ستاره قطب به استقامت کدام حصة زمین است؟
- ۴- به کدام عرض البلد، خط استوا گفته می‌شود؟

فعالیت خارج صنف

هر شاگرد شکل کره زمین را در کتابچه خود ترسیم کرده، نیم کره شمالی و جنوبی را در آن مشخص سازد.

عرضالبلد

عرضالبلد

آیا می دانید که دایره های عرضالبلد چیست و چه اهمیت دارد؟

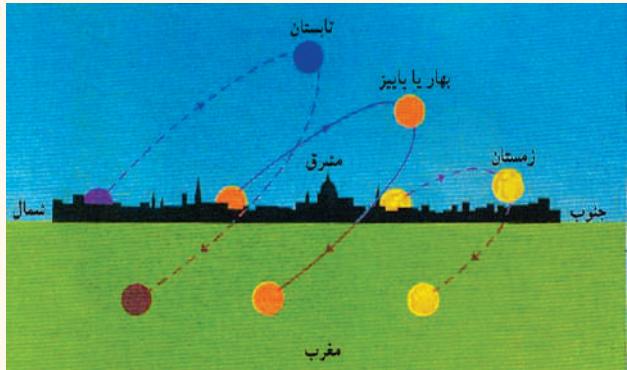
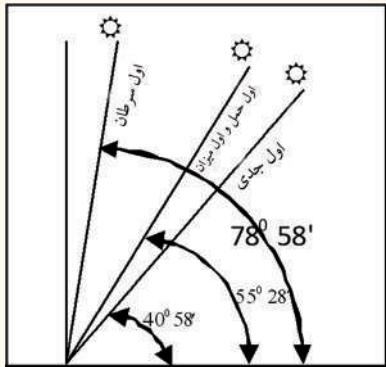
دایره های عرضالبلد را دایره های موازی نیز می گویند؛ زیرا تمام این خطوط موازی به خط استوا استند که در روی نقشه و مجسمه کره زمین به وضاحت دیده می شوند.

عرضالبلد دایره هایی را گویند که موازی به خط استوا استقامت شرق-غرب را دارند، موازی هم دیگر نیز بوده و به دایره های طولالبلد عمود می باشند. چون زمین کروی است، بزرگترین دایره عرضالبلد، خط استوا است و مبدأ عرضالبلدها محسوب می شود؛ بنابر آن صفر درجه قبول شده است. عرضالبلدهای شمال استوار عرضالبلدهای شمالی گویند که به حرف (N) نشان داده می شود و عرضالبلدهای جنوب استوار عرضالبلدهای جنوبی گویند که به حرف (S) ارائه می شود. هر درجه عرضالبلد به 60° دقیقه و هر دقیقه به 60^{\prime} ثانیه تقسیم شده که در نقشه ها به حساب درجه، دقیقه و ثانیه معرفی می شوند.

اگر در شکل توجه شود 90° درجه عرضالبلد در نیم کره شمالی و 90° درجه در نیم کره جنوبی وجود دارد. بزرگترین دایره عرضالبلد را خط استوا گویند که کره زمین را به دو حصه مساوی تقسیم می کند و عبارتند از: نیم کره شمالی و نیم کره جنوبی. کوچکترین دایره عرضالبلد نود

زاویه تابش آفتاب در ساعت ۱۲:۰۰
بالای عرض البلد ۳۴ درجه و ۳۲ دقیقه
کابل در فصل های مختلف سال

میل زاویه آفتاب در فصل های مختلف سال

درجه شمالی و جنوبی است، که طول آن به صفر می رسد باید یاد آور شد که بالای دایره استوا در اول حمل و میزان و بالای دایره سرطان در اول سرطان و بالای دایره جدی در اول جدی شاعع آفتاب عمود می تابد.

از همین سبب است که میل اشعه آفتاب و موقعیت آن در هر فصل مختلف است. توجه شود که تفاوت میل اشعه آفتاب، در تغییر فصل ها و نشو و نمای نباتات و مناطق اقلیمی اثر مهم دارد؛ به خصوص در مناطق معتدل و مناطق قطبی.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه تقسیم شوند، گروه اول دایره های عرض البلد شمالی و گروه دوم دایره های عرض البلد جنوبی را ترسیم کنند؛ سپس از هر گروه یک نفر و اشکال را در مقابل صنف به دیگران توضیح نماید.

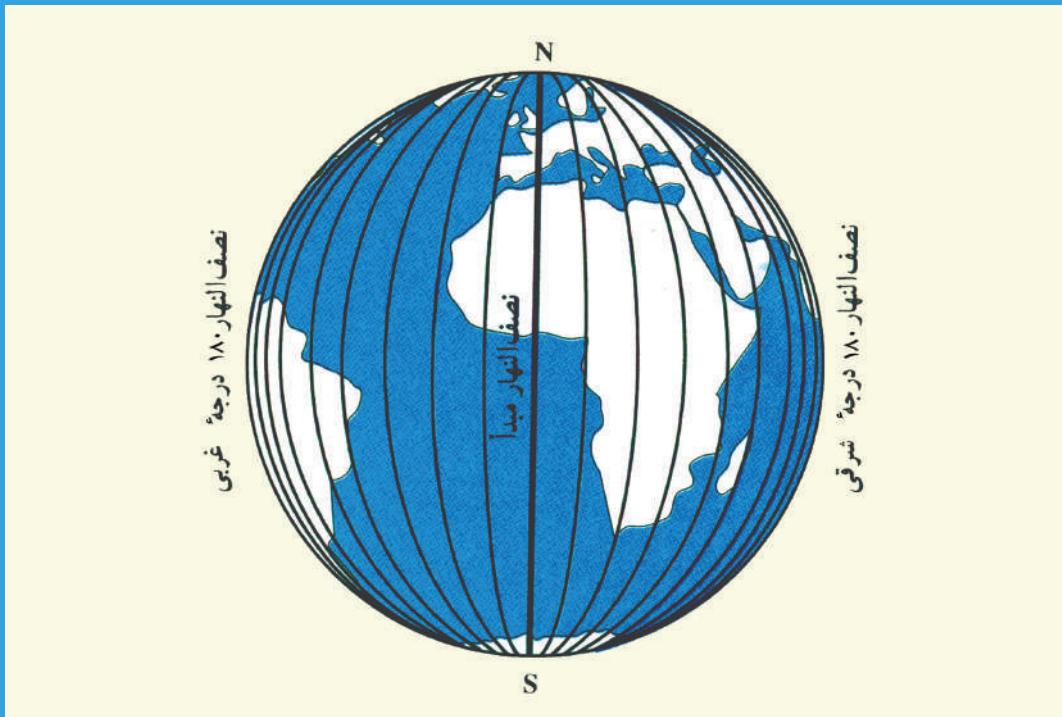
سؤال ها

- ۱- دایره استوا را تعریف نمایید.
- ۲- دایرة سرطان از کدام درجه می گذرد؟
- الف) $\frac{1}{33}$ ب) $\frac{1}{23}$ شمالی ج) $\frac{1}{23}$ جنوبی
- ۳- دایره های قطبین کدام عرض البلد را نشان می دهد؟

فعالیت خارج صنف

شاگردان دایره های عرض البلد را در یک کره ترسیم کنند و دایره های مهم آن را نام بگیرند.

دانستن طول‌البلد چه اهمیت دارد؟

طول‌البلد

آیا می‌دانید که مبدأ طول‌البلدها کدام خط است؟

بر روی نقشه‌های جغرافیایی خطوطی رسم شده که توسط آن بالای نقشه، هر نقطه‌ روی زمین را که خواسته باشیم پیدا کرده می‌توانیم.

این خطوط دایره‌های طول‌البلد و عرض‌البلد می‌باشند که به اصطلاح کمیات وضعیه جغرافیایی نیز یاد می‌شوند. زمین دو قطب دارد؛ قطب شمالی و قطب جنوبی. آن خطوط فرضی که از قطب شمال شروع شده و تا قطب جنوب می‌رسند به نام خطوط طول‌البلد (نصف‌النهار) یاد می‌شوند. چون محیط یک دایره (360°) درجه است بنا بر آن تعداد مجموعی طول‌البلدها (360°) درجه می‌باشد.

خط طول‌البلدی که از شهر گرینویچ لندن می‌گذرد مبدأ طول‌البلدها بوده و صفر درجه قبول شده است، که (180°) درجه طول‌البلد آن به طرف شرق گرینویچ لندن موقعیت دارد و به نام طول‌البلدهای شرقی و (180°) درجه دیگر آن که به طرف غرب گرینویچ موقعیت دارد.

به نام طول‌البلدهای غربی یاد می‌شود. هر درجه طول‌البلد به ۶۰ دقیقه و هر دقیقه آن به ۶۰ ثانیه تقسیم می‌شود.

خطوط طول‌البلد به تنها ی خود تفاوت وقت را در مناطق مختلف جهان نشان می‌دهد.
تقاطع خطوط طول‌البلد و عرض‌البلد یکجا بالای نقشه‌ها موقعیت جاهای را نشان می‌دهد.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به گروه‌ها تقسیم شده، هر گروهی از شاگردان کره زمین را رسم نمایند و بالای آن قطب شمال و قطب جنوب، خط طول‌البلد گرینویچ و طول‌البلدهای شرقی و غربی را نشان بدهند؛ سپس یک نفر به نماینده‌گی از گروه موضوع را به سایر شاگردان در صنف توضیح دهنده.

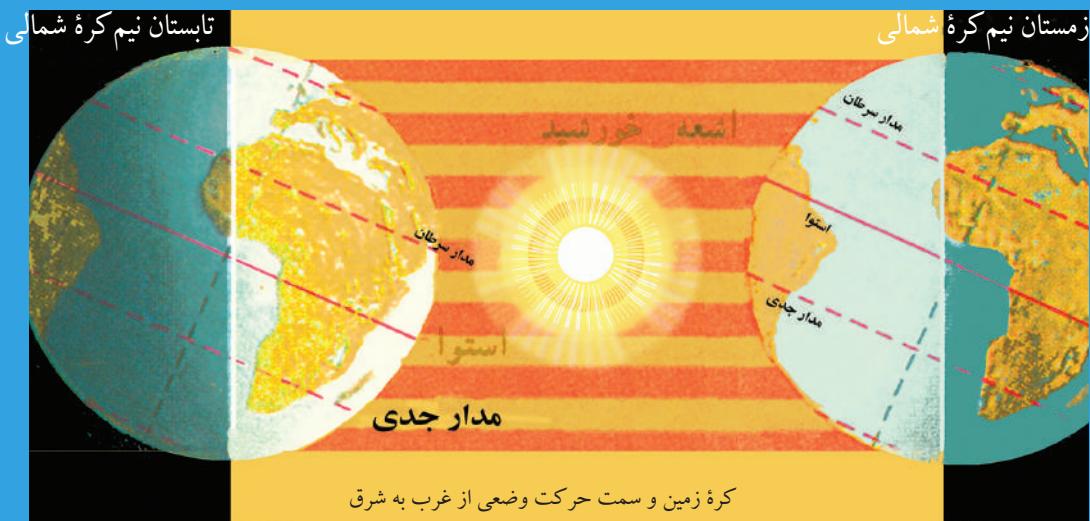
سوال‌ها

- ۱- توسط تقاطع کدام خطوط یک نقطه را بالای نقشه پیدا کرده می‌توانیم؟
- ۲- تعداد مجموعی طول‌البلدها چند درجه است و چرا؟
- ۳- طول‌البلد صفر درجه از کدام شهر مهم می‌گذرد؟
- ۴- تفاوت وقت در جهان توسط کدام خطوط نشان داده می‌شود.

فعالیت خارج صنف

خلاص درس امروز را در پنج سطر در کتابچه‌های تان بنویسید.

حرکت وضعی زمین و نتایج آن

چه نتایجی از حرکت وضعی زمین به وجود می‌آید؟

زمین دو نوع حرکت مهم دارد: حرکت وضعی و حرکت انتقالی. زمین در مدت ۲۴ ساعت به دور محور خود می‌چرخد و یک دور کامل خود را تکمیل می‌کند، که این حرکت به نام حرکت وضعی زمین یاد می‌شود. از نتایج حرکت وضعی زمین به وجود آمدن شب و روز است. آفتاب همیشه در یک طول‌البلد در حالت طلوع و به جهت مخالف آن در یک طول‌البلد در حالت غروب می‌باشد؛ بنابراین در تمام طول‌البلدها شب و روز پی‌هم واقع می‌شود. کره زمین که شامل 360° درجه طول‌البلد است، در مدت ۲۴ ساعت از مقابل شعاع آفتاب عبور می‌کند؛ بنابراین در مدت یک ساعت 15° درجه طول‌البلد از مقابل شعاع آفتاب می‌گذرد.

$$\text{(طول‌البلد)} = 15^{\circ} \div 24 = 60^{\circ} \div 24 = 15^{\circ}$$

یک درجه طول‌البلد در مدت ۴ دقیقه از مقابل شعاع آفتاب می‌گذرد. (دقیقه) $= 4^{\circ} : 15^{\circ}$

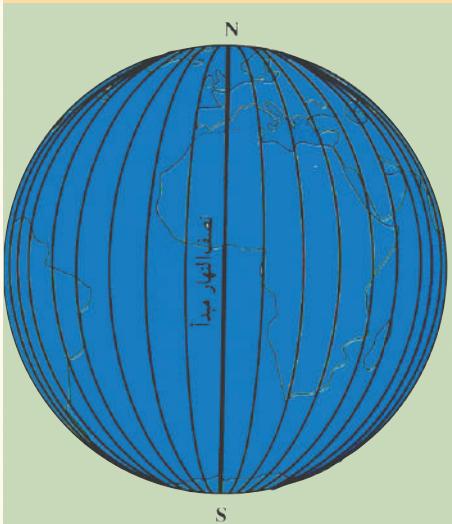
نخست طول‌البلدهای شرقی از مقابل شعاع آفتاب می‌گذرند و بعد به تعقیب آن طول‌البلدهای غربی؛ بنابراین وقت طول‌البلدهای شرقی ناوقت‌تر از طول‌البلدهای غربی می‌باشد. مثلاً: شهر کابل که در 69° درجه طول‌البلد شرقی واقع است و شهر مکه معظمه که در طول‌البلد 40° درجه شرقی موقعیت دارد، تفاوت وقت بین آن‌ها چند ساعت خواهد بود؟

یک ساعت و پنجاه و شش دقیقه ($116^{\circ} - 60^{\circ} = 56^{\circ}$)
بنابر این تفاوت وقت بین کابل و شهر مکه معظمه یک ساعت و پنجاه و شش دقیقه است که در این صورت اگر در کابل ساعت ۵۶:۱ دقیقه بعد از ظهر باشد، در شهر مکه معظمه ساعت ۱۲ ظهر خواهد بود.

در صورت پیدا نمودن وقت یک منطقه، درجه طولالبلد آن را از نقشه پیدا می کنیم؛ بعد تفاوت هر درجه را با شهر خود مقایسه می کنیم؛ چون هر درجه در چهار دقیقه از مقابل آفتاب می گذرد آن را ضرب در ۴ دقیقه می کنیم. به این صورت تفاوت وقت بین دو منطقه پیدا می شود.

فعالیت داخل صنف

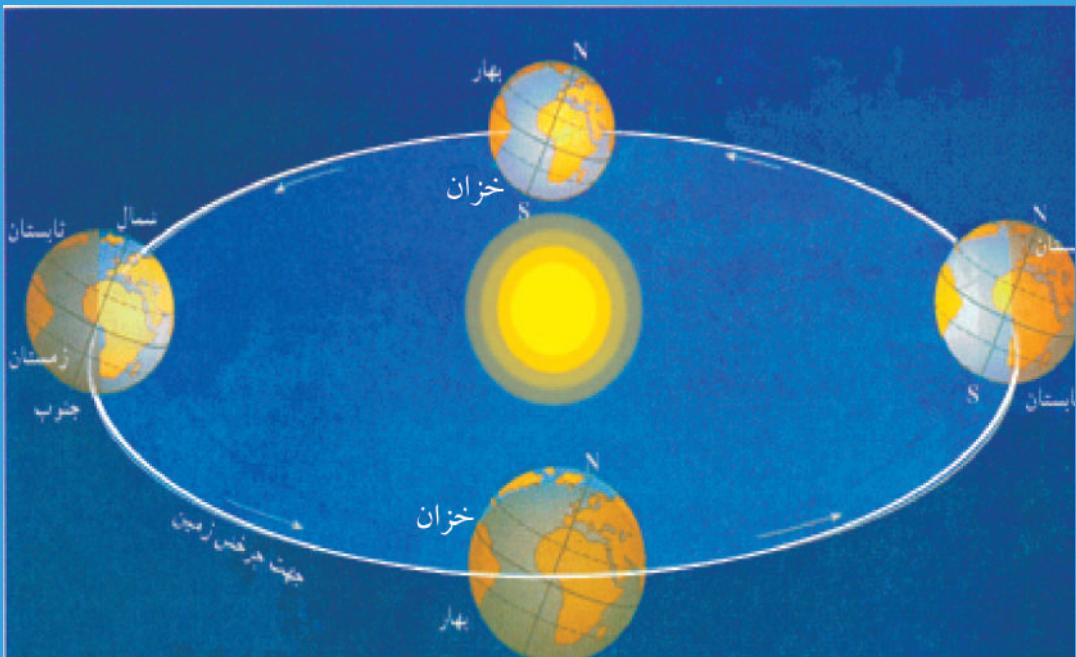
شاگردان به چند گروه تقسیم شوند. هر گروه تفاوت وقت بین شهر گرینویچ لندن که در صفر درجه طولالبلد و شهر کابل را که در 69° درجه شرقی واقع است محاسبه کرده، جواب صحیح را در پیش روی صنف شرح دهند.

سؤال‌ها

- ۱- زمین چند نوع حرکت دارد؟
- ۲- حرکت وضعی زمین چگونه یک حرکت است؟
- ۳- در مدت ۲۴ ساعت چند درجه طولالبلد از مقابل شعاع آفتاب می گذرد؟

حرکت انتقالی زمین

حرکت انتقالی زمین

آیا می‌دانید که چهار فصل سال در اثر کدام حرکت زمین به وجود می‌آید؟

حرکت انتقالی زمین به دور آفتاب صورت می‌گیرد و مدار آن بیضوی است. آفتاب در یکی از محراق‌های بیضوی قرار دارد؛ از این سبب فاصله زمین از آفتاب در تابستان و زمستان تفاوت دارد. نزدیکترین فاصله آن به آفتاب ۱۴۷ میلیون کیلومتر و دورترین فاصله آن ۱۵۲ میلیون کیلومتر است. حرکت زمین در بالای مدار به سرعت 30° کیلومتر فی ثانیه صورت می‌گیرد.

- در فصل بهار، اشعه آفتاب بالای خط استوا عمود است و آن هم در اول حمل.
- در اول سرطان، شروع فصل تابستان، شعاع آفتاب بالای دایره سرطان عمود می‌تابد.
- در اول میزان، فصل خزان، شعاع آفتاب بالای دایره استوا عمود می‌باشد.
- در اول جدی، شروع فصل زمستان، شعاع آفتاب بالای دایره جدی عمود می‌باشد.
- از جانب دیگر در اول سرطان شعاع آفتاب از عقب دایره آرکتیک ($\frac{1}{2} 66^{\circ}$ درجه عرض البلد)

شمالی مماس می‌گزند و قطب شمال تماماً تحت اشعه آفتاب قرار می‌گیرد؛ اما در قطب جنوب اشعه آفتاب ناپدید می‌شود؛ بنا بر آن در قطب شمال روزهای شش ماه و در قطب جنوب شب‌های شش ماه رخ می‌دهد.

- بر خلاف در اول جدی شعاع آفتاب از عقب دایرۀ آنتارکتیک ($\frac{1}{2}^{\circ}$ ۶۶ درجه عرض‌البلد) جنوبی مماس گذشته قطب جنوب تماماً توسط اشعه آفتاب روشن می‌گردد و روزهای شش ماه در قطب جنوب رونما می‌شود، که این وضع بر خلاف قطب شمال می‌باشد.
- اول حمل را اعتدال بهار و اول میزان را اعتدال خزان گویند.^۱
- اول سرطان را انقلاب شمسی تابستان و اول جدی را انقلاب شمسی زمستان می‌نامند.^۲ رفت و برگشت شعاع آفتاب جانب خط سرطان و خط جدی در دوازده ماه تکمیل می‌گردد و در عرض‌البلدهای متوسط چهار فصل (بهار، تابستان، خزان و زمستان) به وضاحت دیده می‌شود.

فعالیت داخل صنف

شاگردان حرکت انتقالی زمین را روی کاغذ ترسیم کنند و راجع به آن در صنف برای همصنفان خود توضیح دهند.

سؤال‌ها

- ۱- دایرۀ آرکتیک در کدام حصة زمین واقع شده است؟
- ۲- دایرۀ سرطان چه اهمیت دارد؟
- ۳- اعتدال بهار چیست؟
- ۴- انقلاب شمسی تابستان چه وقت صورت می‌گیرد؟
- ۵- روزهای شش ماه در نیم کره شمالی چه وقت به وجود می‌آید؟

فعالیت خارج صنف

مطلوبی در ارتباط با حرکات زمین تهیه کرده و در صنف ارائه نمایید.

۱. اعتدال بهار را اعتدال ریبی Vernal Equinox و اعتدال خزان را اعتدال خریف Autumnal Equinox می‌نامند.

۲. انقلاب شمسی تابستان را Summer Solstice یا انقلاب سیفی و انقلاب زمستان را Winter Solstice یا شتوی نیز می‌گویند.

- جغرافیه علمی است که روابط متقابل انسان و محیط طبیعی را مورد مطالعه قرار می‌دهد. با مطالعه علم جغرافیه در مورد مناطق دور دست معلومات صحیح و علمی به دست می‌آوریم.
- زمین که از جمله سیارات نظام شمسی است شکل کروی دارد. خط استوا دایرهٔ فرضی بی است که زمین را به دو نیم کرهٔ شمالی و جنوبی تقسیم می‌کند.
- دایرةٌ خط سرطان، خطی فرضی بی است که در $\frac{1}{2} 23$ درجهٔ عرض‌البلد شمالی موقعیت دارد و در اول سرطان شعاع آفتاب بالای آن عمود می‌تابد.
- دایرةٌ خط جدی، خطی فرضی بی است که در $\frac{1}{2} 23$ درجهٔ جنوبی موقعیت دارد و در اول جدی شعاع آفتاب بالای آن عمود می‌تابد. منطقهٔ مدارین ساحهٔ بین خط سرطان و خط جدی است. منطقهٔ معتدل‌الشمالی و جنوبی در هر دو نیم کرهٔ بین خطوط عرض‌البلد $\frac{1}{2} 23$ درجه و $\frac{1}{2} 66$ درجهٔ واقع شده و اقلیم معتدل دارند.
- مناطق سرد در هر دو نیم کرهٔ بین عرض‌البلدهای $\frac{1}{2} 66$ درجهٔ قطب شمال و قطب جنوب واقع‌اند، که اقلیم سرد دارند.
- از خط استوا به طرف شمال را به نام نیم کرهٔ شمالی و از خط استوا به طرف جنوب را به نام نیم کرهٔ جنوبی یاد می‌کنند. از دایرةٌ قطب شمال (آرکتیک) تا به عرض‌البلد نود درجهٔ شمالی را قطب شمال و از دایرةٌ قطب جنوب (آنتارکتیک) تا به عرض‌البلد نود درجهٔ جنوبی را قطب جنوب گویند.
- عرض‌البلد $\frac{1}{2} 66$ درجهٔ شمالی به نام دایرةٌ قطب شمال (آرکتیک) و عرض‌البلد $\frac{1}{2} 66$ درجهٔ جنوبی به نام دایرةٌ قطب جنوب (آنتارکتیک) یاد می‌شود.
- محور زمین خط فرضی بی است که قطب شمال و قطب جنوب را به شکل مستقیم با هم وصل می‌کند و زمین به دور آن از غرب به طرف شرق می‌چرخد.
- خطوطی که از شرق به غرب در کرهٔ زمین امتداد دارند و موازی به خط استوا استند به نام خطوط عرض‌البلد یاد می‌شوند که ۹۰ درجهٔ آن به طرف شمال خط استوا و ۹۰ درجهٔ آن به طرف جنوب خط استوا موقعیت دارد.
- خطوطی که قطب شمال را به قطب جنوب وصل می‌کنند به نام طول‌البلد یاد می‌شوند. خطی که از گرینویچ لندن می‌گذرد صفر درجهٔ طول‌البلد قبول شده که ۱۸۰ درجهٔ به طرف شرق آن به نام طول‌البلدهای شرقی و ۱۸۰ درجهٔ به طرف غرب آن به نام طول‌البلدهای غربی یاد می‌شوند.
- زمین در مدت ۲۴ ساعت به دور خود چرخ می‌خورد که این حرکت به نام حرکت وضعی زمین یاد می‌شود و در نتیجهٔ آن شب و روز به وجود می‌آید. زمین در مدت ۳۶۵ روز و ۶ ساعت به دور آفتاب می‌چرخد که این حرکت به نام حرکت انتقالی زمین یاد می‌شود و در نتیجهٔ آن چهار فصل سال به وجود می‌آید.

فصل دوم

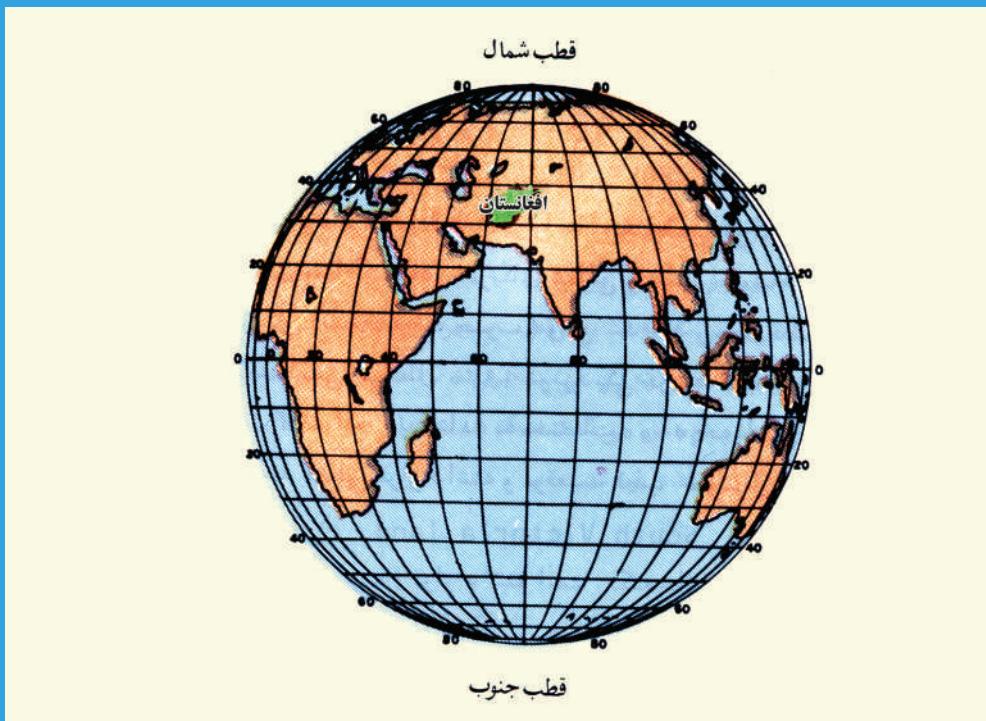
جغرافیای افغانستان

بعد از خواندن این فصل از شاگردان انتظار می‌رود که:

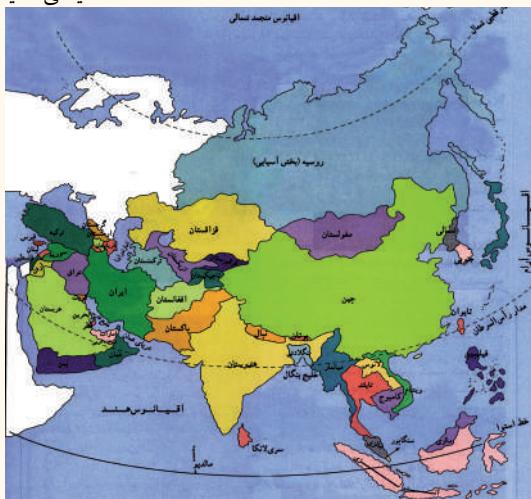
- ساختمندان طبیعی کشور را بدانند.
 - با اقلیم افغانستان آشنا شوند.
 - راجع به کوه‌ها و دریاهای مشهور افغانستان معلومات پیدا کنند.
 - با حوزه‌های آبگیر افغانستان و بزرگترین دریاهای آن آشنا شوند.
 - در مورد جهیل‌های افغانستان آگاهی یابند.
 - با نفوس و قوای بشری افغانستان آشنا شوند.
 - با زبان‌ها و دین مردم افغانستان آشنا شوند.
 - با جغرافیای اقتصادی و زراعت در افغانستان آشنا شوند.
 - با انواع نباتات صنعتی آشنا شوند.
 - با نباتات طبی آشنا شوند.
 - به مالداری و تربیه حیوانات علاقمندی پیدا کنند.
 - با جنگل‌ها و علفچرها که ثروت‌های طبیعی اند آشنا شوند.
 - به منابع معدنی علاقمند شوند.
 - به اهمیت تجارت پی ببرند.
 - اهمیت و انواع حمل و نقل را بدانند.
- از شاگردان انتظار می‌رود که با خواندن این فصل به اهداف مهارتی ذیل دست یابند:
- تحلیل خصوصیت‌های نفوس در افغانستان
 - تفسیر اختلاف تراکم نفوس از یک منطقه به منطقه دیگر
 - توزیع ثروت‌های معدنی روی نقشه

موقعیت و حدود افغانستان

به مدل کره زمین نظر اندازید که افغانستان در کدام قسمت قاره آسیا و جهان موقعیت دارد؟

افغانستان کشوری است کوهستانی، که در جنوب بر اعظم آسیا در نیم کره شمالی (از خط استوا به طرف شمال) و نیم کره شرقی (از خط گرینویچ لندن به طرف شرق) موقعیت دارد. مساحت افغانستان نقشه سیاسی آسیا

بیش از ۶۵۲۰۰ کیلومتر مربع است. کشور ما افغانستان از چهار طرف با خشکه احاطه شده است و به بحر آزاد راه ندارد. نزدیکترین فاصله آن به بحیره عرب تقریباً به ۴۰۰ کیلو متر می‌رسد.

به طرف شمال افغانستان جمهوریت‌های تاجیکستان، ازبکستان و ترکمنستان آسیای میانه موقعیت دارند. سرحدات کشور ما در سمت‌های جنوب و شرق با جمهوری اسلامی

پاکستان به واسطه خط تحمیلی دیورند نشانی شده است که مردم افغانستان آن را به رسمیت نشناخته اند. به طرف غرب کشور ما جمهوری اسلامی ایران موقعیت دارد.

در سمت شمال شرق، کشور ما به یک فاصله کم با جمهوری چین هم سرحد می باشد. کشورهای آسیای میانه هم به بحر آزاد راه ندارند؛ از این سبب تجارت آنها از راه افغانستان با ممالک جنوبی قاره آسیا صورت می گیرد که این موضوع به موقعیت افغانستان اهمیت خوبی می دهد.

فعالیت داخل صنف

از روی نقشه پیدا کنید که افغانستان با کدام کشورها بیشترین سرحد را دارد؛ به ترتیب از بیشترین آغاز کنید:

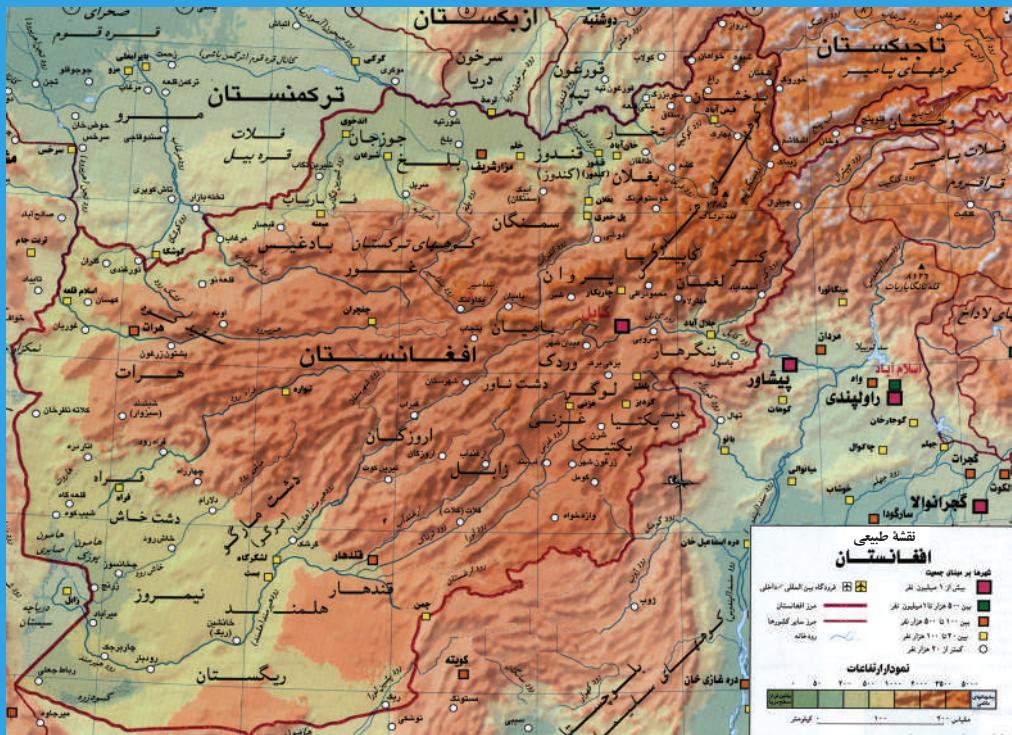
- پاکستان
-
-

سؤال‌ها

- ۱- افغانستان در کدام قسمت برابع اعظم آسیا موقعیت دارد؟
- ۲- افغانستان در کدام قسمت جهان موقعیت دارد؟
- ۳- مساحت افغانستان چقدر است؟
- ۴- افغانستان محاط به خشکه است یا متصل بحر؟ نزدیکترین فاصله آن با کدام بحیره و چقدر است؟
- ۵- به طرف شمال افغانستان کدام کشورها قرار دارند؟ هریک را نام گرفته، در نقشه نشان دهید.
- ۶- افغانستان به طرف شمال شرق با کدام مملکت هم سرحد است؟ در نقشه نشان دهید.

فعالیت خارج صنف

کشورهای اسلامی همچو افغانستان را با سمت و موقعیت آنها در کتابچه‌های تان فهرست نموده، در ساعت درسی آینده جغرافیه در صنف ارائه دهید.

نقشه طبیعی افغانستان

راجع به وضع طبیعی افغانستان چه می دانید؟

به نقشه توجه کنید، یک سوم حصة خاک کشور ما کوهستانی بوده و بخشی هم مناطق هموار را تشکیل داده است.

سلسله کوه های هندوکش، کوه بابا، سفیدکوه و سیاه کوه، تیربند ترکستان، سپین غر و تور غر مناطق بلند را تشکیل داده اند.

این کوه ها در نواحی مرکزی، شمال شرقی و شرقی کشور قرار دارند. مناطق بلند کوهستانی در زمستان هوای بسیار سرد دارد و بارندگی زیاد آن به شکل برف می باشد، برف ها در کوه ها ذخیره شده منابع اصلی آب دریاها را در موسم بهار و تابستان برای مناطق هموار می سازد.

دریاهای زیادی از این سلسله کوه های افغانستان سرچشمه می گیرد که مردم برای نوشیدن و آبیاری مزارع خود از آب آن ها استفاده می کنند.

در بالای یک تعداد از دریاهاي افغانستان بندهای برق ساخته شده است تا از یک طرف از برق آن ها استفاده کنیم و از طرف دیگر از ذخیره آب آن ها به آبیاری زمین های زراعتی پردازیم.

سطح مرتفع

اراضی همواری که در بین کوه‌ها واقع شده و نسبت به مناطق اطراف خود بلندتر باشند به نام سطوح مرتفع یاد می‌شوند. مشهورترین سطوح مرتفع کشور ما عبارت اند از: سطح مرتفع پامیر، واخان و سطح مرتفع مرکزی.

سطح مرتفع پامیر در مرکز برابع‌عظم آسیا موقعیت دارد، که بلندی آن از سطح بحر بین ۶۰۰۰ الی ۷۰۰۰ متر بوده و به نام بام دنیا شهرت دارد. یک قسمتی از این سطح مرتفع در خاک افغانستان واقع است.

دشت‌ها

ساخة جنوب غربی کشور که دارای آب و هوای گرم و خشک است، بارندگی در آن کم است. در این نواحی دشت‌های مارگو، سیستان و بکوا واقع اند. دشت‌های دیگر کشور ما عبارت اند از:

همدم آب در هرات، چمنله در کابل، کیلگی در بغلان، گمیری در لغمان، دشت سقاوه در لوگر، دشت توب در وردک و دشت لیلی در جوزجان.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به سه گروه تقسیم شوند. گروه اول در مورد کوه‌های افغانستان و شکل افتدگی و موقعیت آن، گروه دوم در مورد سطوح مرتفع افغانستان و گروه سوم در مورد دشت‌های افغانستان با هم بحث نموده؛ سپس نماینده هر گروه موضوع را در پیش روی صنف تشریح نمایند.

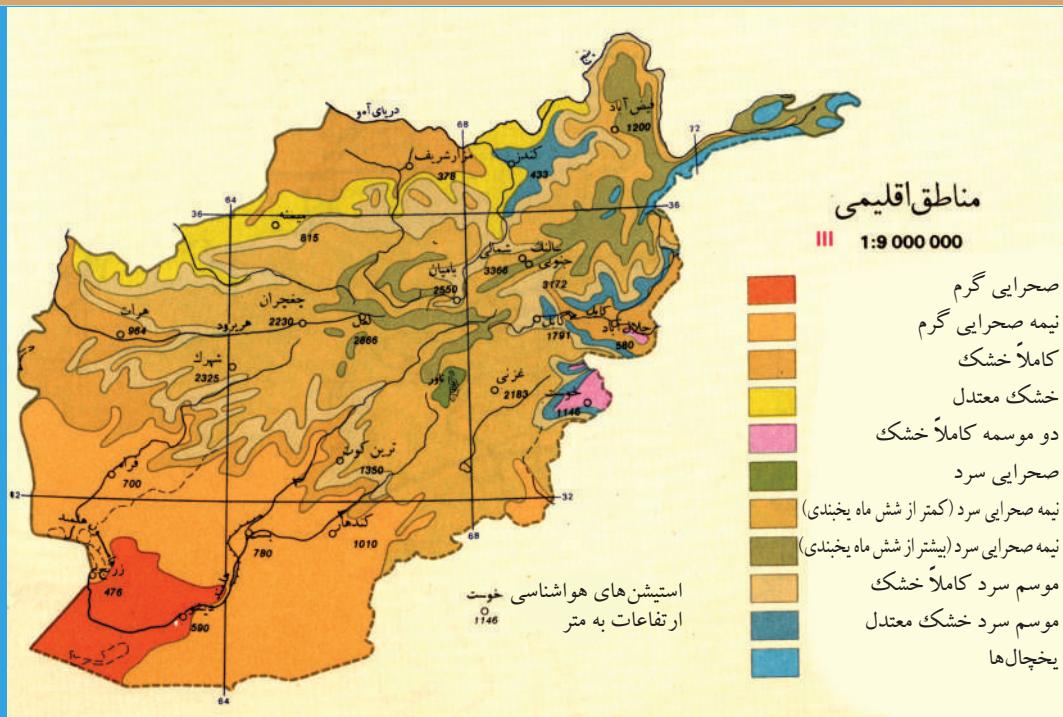
سؤال‌ها

- ۱- مشهورترین کوه‌های افغانستان را نام بگیرید.
- ۲- سطوح مرتفع یعنی چه؟ معلومات دهید.
- ۳- سطوح مرتفع کشور را نام بگیرید.
- ۴- بلندترین سطح مرتفع چه نام دارد و چقدر بلندی دارد؟
- ۵- دشت‌های مهم کشور را نام بگیرید.

فعالیت خارج صنف

کوه‌ها، دریاها و دشت‌های محل خویش را نام گرفته، در ساعت درسی آینده جغرافیه در صنف بیان دارید.

راجع به اقلیم افغانستان چه می‌دانید؟

آیا می‌دانید که کشور ما در کدام منطقه اقلیمی موقعیت دارد؟

کلمه اقلیم ریشه لاتین داشته از کلایما (Klima) گرفته شده که مفهوم میلان شعاع آفتاب را وانمود می‌کند. میلان شعاع آفتاب در نقاط مختلف سطح زمین از هم فرق می‌کند. اقلیم عبارت از مطالعه حد وسط تمام حالات جوی یک محل در مدت ۳۰ سال است که در وقت و جای معین اوصاف جداگانه را اختیار می‌کند. افغانستان از نظر موقعیت جغرافیایی و ساختمان طبیعی به شش منطقه اقلیمی ذیل تقسیم شده است:

۱- اقلیم صحراوی

نواحی جنوب غربی کشور؛ مثل: گرشک، نیمروز و جنوب فراه را در بر دارد. بارندگی در این نواحی کم است و در زمستان برف در آن مناطق نمی‌بارد. گرمی زیاد و بارندگی کم از خصوصیات آن است.

مناطق صحرایی افغانستان

تفاوت هوا بین شب و روز آن زیاد است؛ چنانچه هوای شب‌ها خیلی سرد و از روزها بسیار گرم می‌باشد. دشت‌های مارگو، بکوا، خاشرود و سیستان در این مناطق واقع‌اند. در این نواحی انواع بتنه‌های خاردار که در مقابل خشکی و کمی رطوبت مقاومت دارند، می‌رویند.

۲- اقلیم کوهستانی

ارتفاعات در تغییرات اقلیم سطح

زمین تأثیر زیاد دارد که منجر به تشکیل اقلیم سرد کوهستانی می‌شود. از این‌که حرارت هوا در هر هزار متر ارتفاع حدود شش درجه سانتی گراد کاهش می‌یابد و میزان بارش برف و باران افزایش می‌یابد. به همین دلیل در مناطق بلند کوهستانی با هوای سرد مواجه می‌شوید.

درخت‌های مدیترانه‌ای

بخش زیاد بارنده‌گی در این نواحی به صورت برف می‌باشد.

این برف‌ها در کوه‌ها ذخیره شده، منبع اصلی دریاها را تشکیل می‌دهد.

آب و هوای مناطق مرکزی هندوکش و سالنگ‌ها نمونه این نوع اقلیم در کشور است.

۳- اقلیم مدیترانه‌ای

منطقه اقلیم مدیترانه‌ای بی تابستان خشک و بسیار گرم دارد.

بارنده‌گی آن اکثرًا به شکل باران در زمستان صورت می‌گیرد.

برنج، نیشکر و میوه‌های خاندان سترووس در آن می‌روید. ولایات ننگرهار و لغمان دارای اقلیم نوع مدیترانه‌ای است.

۴- اقلیم مونسونی

بعضی مناطق ولایات پکتیا، خوست و ننگرهار دارای اقلیم مونسونی است. در این نواحی در تابستان باران می‌بارد. هوای مرطوب این نواحی مساعدترین منطقه برای رشد درخت‌های ارچه، بلوط، جلغوزه و قهوه می‌باشد. اکثر جنگل‌های طبیعی وطن ما در همین منطقه‌ها واقع شده است.

۵- اقلیم سپی (علفزار)

بارندگی در این مناطق بیشتر در زمستان صورت می‌گیرد. در این مناطق علفزارها خوب نشوونما دارند. این مناطق برای انکشاپ زراعت و پرورش حیوانات بسیار مناسب است. در این مناطق ولایات بغلان، قندز، فاریاب، پروان، غزنی، کاپیسا، کابل و هرات شامل اند.

تصویر یک علفزار سپی

۶- اقلیم کوهستانی (آلپی)

مناطق مرتفع بلند که ساحه جنگل‌ها و درخت‌ها در آن به پایان رسیده و نباتات به شکل علف و بته در آن روییده باشند، اقلیم توندرا آلپی را تشکیل می‌دهند.

در این مناطق برف زیاد می‌بارد و زمستان آن بسیار سرد و طولانی و تابستان آن معتدل و کوتاه است. به دلیل سردی زیاد هوا درخت در آن نمی‌روید. مناطق پامیر در بدخشان، نقاط مرتفع هندوکش و ناور غزنی در این منطقه موقعیت دارند.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به سه گروه تقسیم شوند. گروه اول در مورد اقلیم و اقلیم صحرایی، گروه دوم در مورد اقلیم کوهستانی و اقلیم مدیترانه‌یی و گروه سوم در باره اقلیم مونسونی، اقلیم سپی و اقلیم توندراآلپی، باهم بحث نموده؛ سپس از هر گروه یک یک نفر موضوع خویش را در پیش روی صنف شرح دهند.

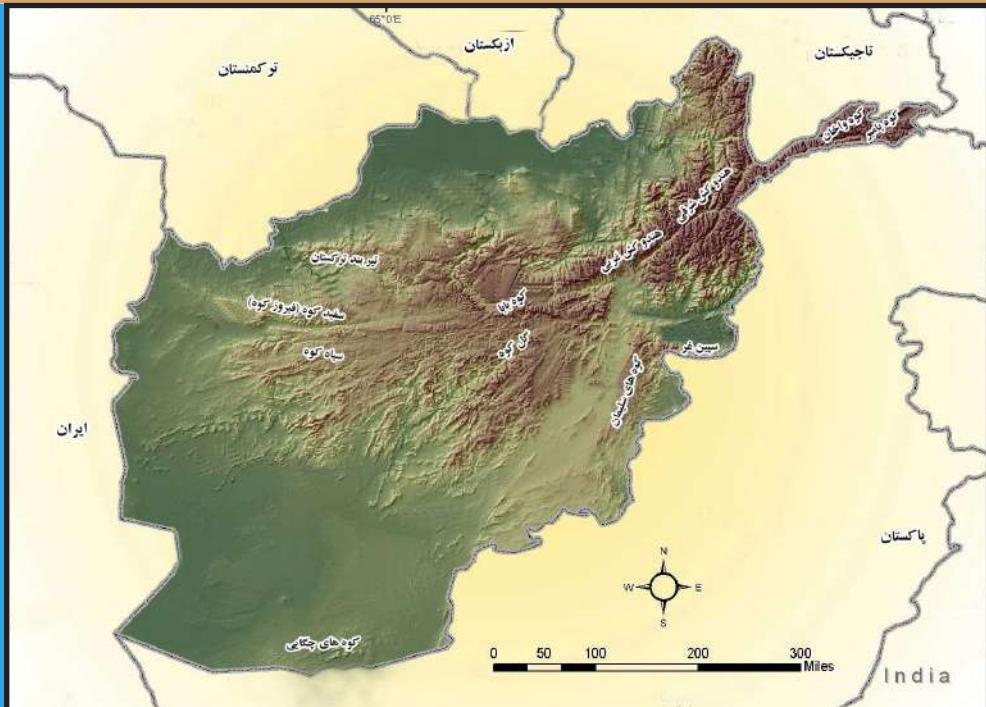
سؤال‌ها

- اقلیم را تعریف کنید.
- جدول اقلیمی افغانستان را در کتابچه‌های خود تکمیل کنید.

نام اقلیم	خصوصیات	پوشش نباتی
اقلیم صحرایی		
اقلیم مونسونی		پوشش نباتی مختلف
	بارندگی در زمستان	میوه‌های خاندان ستروس

فعالیت خارج صنف

محل سکونت شما دارای کدام نوع اقلیم می‌باشد؟ در چند سطر در کتابچه‌های تان بنویسید و در ساعت درسی آینده جغرافیه در صنف به همصنفان تان بخوانید.

کوه‌های افغانستان

کوه‌های افغانستان چه فایده‌یی برای ما دارند؟

افغانستان کشوری است کوهستانی، که تقریباً $\frac{1}{3}$ حصه خاک آن را کوه‌ها در بر گرفته است. این کوه‌ها بیشتر در ساحه مرکزی و شرقی افغانستان موقعیت دارند. بعضی از کوه‌های وطن ما پوشیده از جنگل است. در کوه‌های بلند کشور ما، برف‌های دائمی وجود دارد. این برف‌ها در فصل‌های گرم سال آب شده منبع دریاها را می‌سازند.

اگر کوه‌های بلند در افغانستان نمی‌بود، کشور ما تبدیل به یک بیابان خشک بی‌آب و علف می‌شد؛ علاوه بر آن ذخایر بزرگ مواد معدنی از قبیل آهن، مس، سرب، سنگ‌های قیمتی؛ مانند: یاقوت، لاجورد، زمرد و غیره در کوه‌های کشور ما موجود است. از این سبب کوه‌ها ثروت طبیعی افغانستان محسوب می‌شوند. موقعیت کوه‌ها در آب و هوای یک محل تأثیر زیاد دارد؛ مثلاً در ولایت ننگرهار سلسله کوه سپین غر از شرق به استقامت غرب امتداد دارد، که مانع ورود بادهای مونسونی از طرف بحر هند در آن منطقه می‌گردد؛ بنابراین تنها در نقاط بلند سپین غر بارندگی به صورت برف؛ ولی در نقاط هموار این ولایت بارندگی کم و به شکل باران صورت می‌گیرد. مناطق بلند کوهستانی به نسبت جاهای پست، آب و هوای سرد دارند. کوه‌ها از لحاظ نظامی هم اهمیت دارند.

کوههای مهم افغانستان

۱- هندوکش

هندوکش از جمله بزرگ‌ترین کوههای افغانستان است که از پامیر خرد در شمال شرق افغانستان شروع شده به طرف جنوب غرب تا دره بامیان امتداد دارد. این سلسله کوه در حرص مرکزی ساحه وسیعی را در برگرفته است. هندوکش برای مطالعه خوب‌تر به دو حصه تقسیم شده است: هندوکش شرقی و هندوکش غربی.

هندوکش شرقی از دره زیباک بدخشنان تا کوتل خواک امتداد دارد. هندوکش شرقی بلندی زیاد دارد و بلندترین قله آن تراجمیر در چترال قرار دارد که ۷۷۵۰ متر ارتفاع دارد. بلند ترین قله آن در خاک افغانستان به نام نوشاخ یاد شده که ۷۴۸۵ متر از سطح بحر بلندی دارد.

هندوکش غربی از کوتل خواک تا دره بامیان امتداد دارد که بلندی آن از هندوکش شرقی کمتر است؛ از همین سبب عبور و مرور از کوتل‌های آن نسبتاً آسان‌تر است. کوتل سالنگ به ارتفاع ۳۴۰۰ متر و کوتل شیبر به ارتفاع ۳۲۰۰ متر از کوتل‌های مشهور هندوکش غربی است، که راه عبور و مرور مردم از شمال به جنوب و بر عکس آن می‌باشد.

کوههای هندوکش

۲- کوه بابا

کوه بابا در مرکز افغانستان از شرق به غرب از کوتول حاجیگک شروع شده تا جنوب کوه حصار امتداد دارد. بلندترین قله آن به نام شاه فولادی یاد شده که ۵۱۴۰ متر از سطح بحر ارتفاع دارد. قله های این کوه اکثر اوقات پوشیده از برف می باشد. در دامنه های شمالی و جنوبی آن چراگاه های خوبی برای تربیه حیوانات وجود دارد.

کوه بابا

۳- سپین غر

سپین غر در شرق افغانستان واقع شده، بلندترین قله آن سیکارام است که ۴۷۵۵ متر از سطح بحر بلندی دارد. دامنه‌های شمالی و جنوبی آن پوشیده از جنگل‌های وسیع طبیعی است. دره معروف خیر که از لحاظ تاریخی و ارتباطی دارای اهمیت است در این رشته کوه قرار دارد.

افغانستان کوه‌های زیادی دارد. کوه‌های مهم دیگر آن عبارت اند از: فیروزکوه یا سفیدکوه، سیاهکوه، گلکوه، تیربند ترکستان، کوه‌های سلیمان، چگایی، تورغر وغیره.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به سه گروه تقسیم شده، بعد از بحث در موارد ذیل موضوع را در پیش روی صنف شرح دهند.

گروه اول: نقشه افغانستان رارسم کرده، کوه بابا را در آن نشان داده و در مورد آن معلومات دهنند.

گروه دوم: نقشه افغانستان رارسم کرده، سپین غر را در آن نشان داده و در مورد آن معلومات دهنند.

گروه سوم: نقشه افغانستان رارسم کرده، کوه هندوکش را در آن نشان داده و در مورد آن معلومات دهنند.

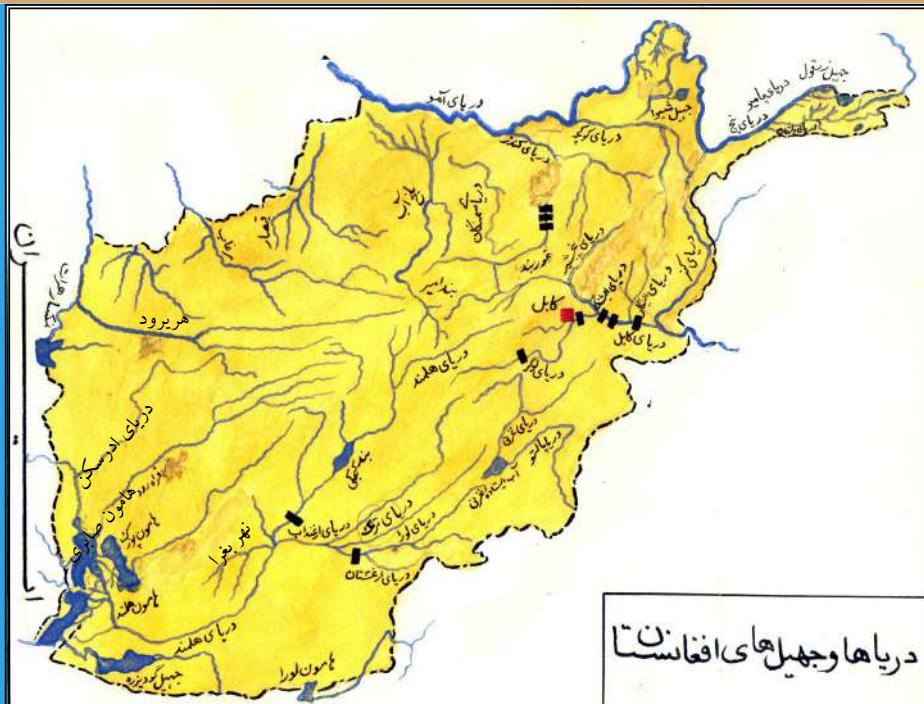
سؤال‌ها

- ۱- کوه‌های افغانستان بیشتر در کدام منطقه موقعیت دارند؟
- ۲- چرا در کوه‌های بلند برف دائمی وجود دارد؟
- ۳- کوه هندوکش در کدام قسمت وطن ما واقع است؟
- ۴- کوه بابا در کدام قسمت کشور ما واقع است؟
- ۵- کوه سپین غر در کدام قسمت کشور موقعیت دارد؟
- ۶- اهمیت کوه‌های افغانستان را شرح دهید.

فعالیت خارج صنف

نقشه افغانستان را در کتابچه‌های تان رسم نموده، کوه‌های مهم را از روی نقشه کتاب تان در آن نشانی کنید.

دریاهای افغانستان به حیث منابع زراعتی و تولید انرژی

نقشه دریاهای افغانستان

آیا آب‌های جاری و دریاهای در یک منطقه به طور مستقیم بالای فعالیت انسان‌ها تأثیر دارد؟

در درس کوههای خواندیم که در بسیاری از کوههای بلند کشور ما، برف‌های دائمی وجود دارد. این برف‌های در فصل گرمای سال آب شده منبع آب دریاهارامی سازند. دریاهای در سرچشمه خود خرد بوده و آب کمی دارند. در مسیر راه آب چندین دره با هم یکجا شده، دریا بزرگتر شده می‌رود. طوری که دریاهای افغانستان عموماً از ارتفاعات کوههای بلند سرچشمه گرفته است، در نواحی بی کشیب دریا زیاد باشد، دارای قوه و نیروی آبی استحصال انرژی برق به اندازه زیاد است. در مسیر هر یک از دریاهای در بعضی نواحی امکان ساختمان بندهای تولید برق به فاصله‌های چند کیلومتری آن به مشاهده می‌رسد.

اما نسبت به نشیب زیاد اراضی از سرچشمه تا مصب و سنگلاخ بودن بستر، دریاهای افغانستان اکثراً قابلیت کشتی رانی را ندارند؛ همچنین در کارهای زراعت و ماهی گیری از آب دریاهای استفاده می‌شود.

دریاهای بزرگ به صورت عموم دارای معاونین و شاخه‌ها می‌باشند. معاونین دریاهای در کنار راست و چپ آن‌ها در جریان بوده، بالآخره آب آن‌ها با دریاهای بزرگ یکجا می‌شود.

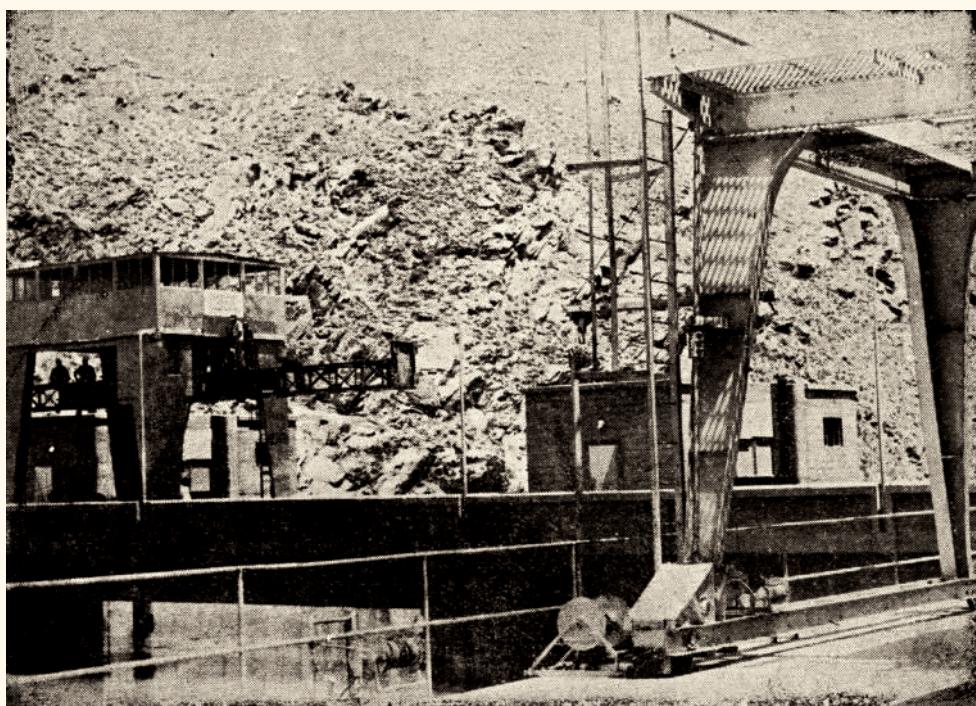
یکجا شدن این دریاهای کوچک با دریای بزرگ به نام سیستم دریاها یاد می‌گردد.
علمای جغرافیه، افغانستان را از لحاظ جریان آب‌های جاری به ۵ حوزه آبگیر تقسیم
نموده‌اند که عبارت اند از:

- اول: دریاهای حوزه کابل
- دوم: دریاهای حوزه آمو
- سوم: دریاهای حوزه هلمند
- چهارم: دریاهای حوزه هریرود
- پنجم: دریاهای حوزه‌های بسته

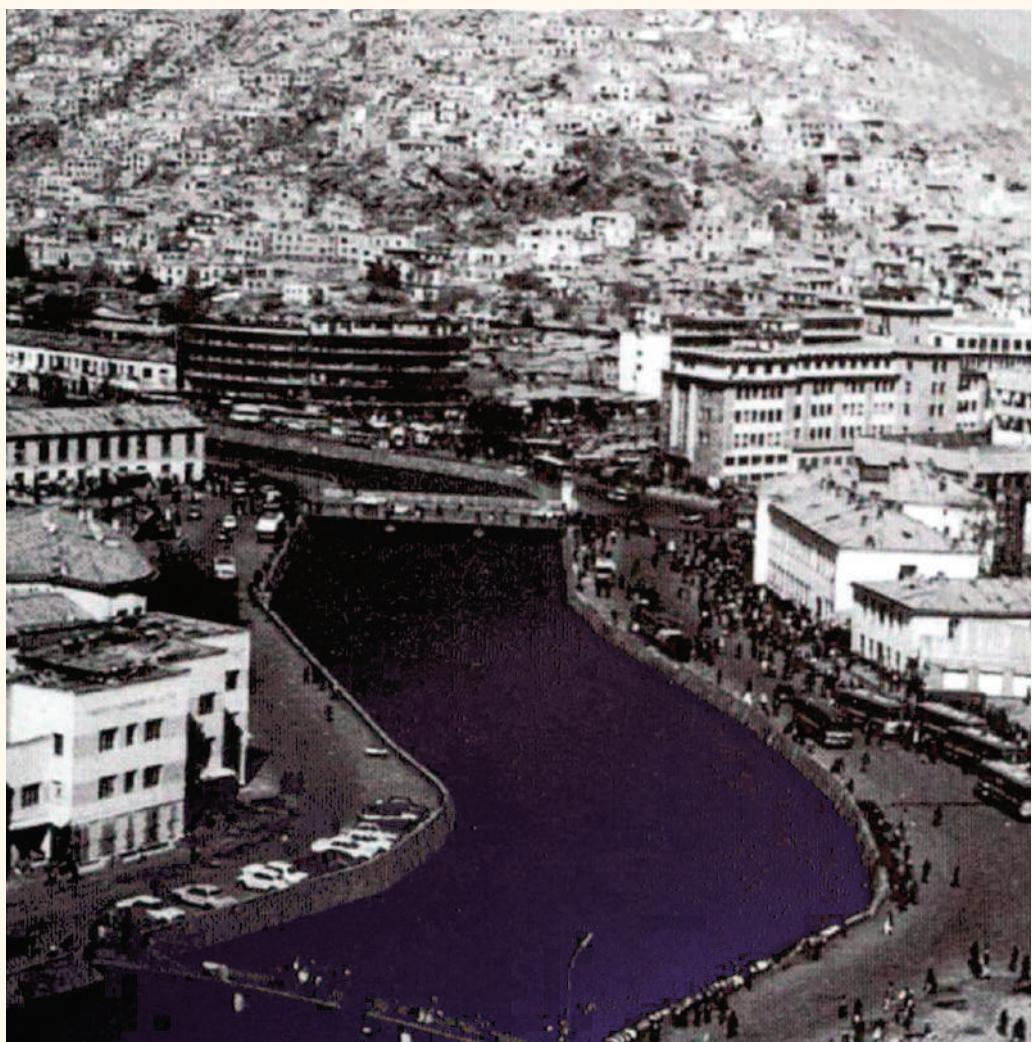
اول: دریاهای حوزه کابل

بزرگ‌ترین دریای این حوزه دریای کابل است که از کوتل اونی کوه پغمان سرچشمه
گرفته از غرب به طرف شرق جریان دارد. از شهر کابل، ولایت لغمان و ننگرهار گذشته، در
قسمت اتک پاکستان به دریای سند می‌ریزد.

معاونین دریای کابل عبارت اند از:

دریای لوگر، پنجشیر، لغمان (الیشنگ و الینگار) و دریای کنر. از آب دریایی کابل در آبیاری زمین‌های زراعتی استفاده می‌شود. بندهای برق‌ماهیپر، نغلو، سروبی و درونته در مسیر آن ساخته شده که از برق آن‌ها برای تنویر شهرهای کابل، جلال‌آباد و لغمان استفاده می‌شود.

دوم: دریاهای حوزه آمو

دریای آمو که یونانی‌ها آن را به نام اکسوس و عرب‌ها آن را به نام جیحون یاد کرده‌اند، بزرگ‌ترین دریای این حوزه می‌باشد، که از پامیر خرد سرچشمه گرفته و در جهیل ارال می‌ریزد.

این دریا از زرقول تا خم آب به طول ۱۲۰۰ کیلومتر سرحد طبیعی بین افغانستان و جمهوری‌های تاجیکستان، ازبکستان و ترکمنستان را تشکیل می‌دهد. معاونین آن از خاک افغانستان دریاهای کندز و کوکچه می‌باشند. از آب دریای آمو به نسبت این که دریا پایین و زمین‌های مجاور مسیر دریا در خاک افغانستان بلند است، استفاده نمی‌شود.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به چهار گروه تقسیم شوند. دو گروه درباره دریاهای حوزه آمو و دو گروه در مورد دریاهای حوزه کابل طور جدا گانه با هم بحث نموده، نماینده هر گروه موضوع را در پیش روی صنف تشریح نماید.

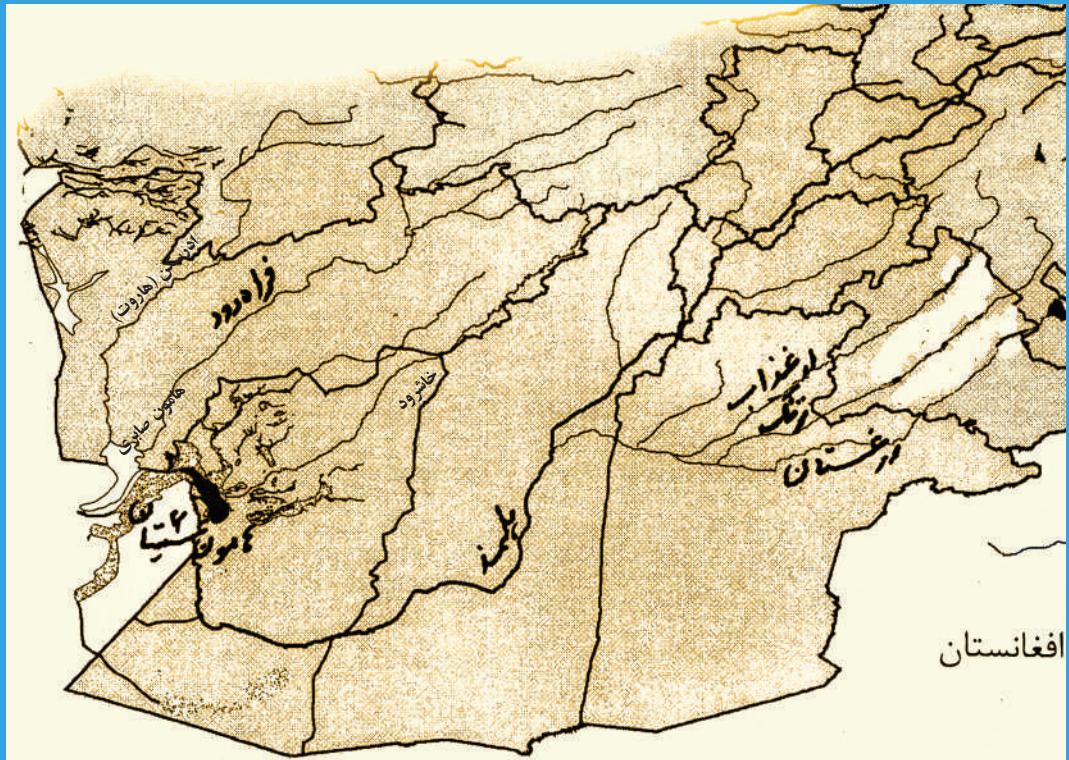
سوال‌ها

- ۱- دریاهای از چه طور کوه‌ها سرچشمه می‌گیرند؟
- ۲- آیا آب دریا دفعاتاً زیاد می‌شود؟
- ۳- از دریاهای چه استفاده می‌کنیم؟
- ۴- چرا دریاهای افغانستان قابل کشتی رانی نیستند؟
- ۵- در نواحی یی که دریا نشیب زیاد داشته باشد از آن چه استفاده کرده می‌توانیم؟
- ۶- حوزه‌های آبگیر افغانستان را نام ببرید.
- ۷- دریای آمو سرحد طبیعی بین افغانستان و کدام کشورها را می‌سازد؟
- ۸- دریای کابل از کدام کوه سرچشمه گرفته و سمت جریان آن به کدام طرف می‌باشد؟
- ۹- معاونین دریای کابل را نام ببرید.
- ۱۰- از آب دریای کابل چه استفاده صورت می‌گیرد؟

فعالیت خارج صنف

در باره اهمیت دریاهای منطقه خویش معلومات تهیه کنید و به صنف ارائه دهید.

دریاهای سایر حوزه‌های افغانستان

دریای هلمند و معاونین آن

آیا با طویل‌ترین دریای افغانستان آشنا استید؟

سوم: دریاهای حوزه هلمند

بزرگ‌ترین و طویل‌ترین دریای افغانستان دریای هلمند است، که از دامنه‌های غربی کوتول اونی کوه پغمان سرچشمه گرفته به طرف جنوب‌غرب جریان دارد. طول آن ۱۴۰۰ کیلومتر است. معاونین آن، دریاهای موسي قلعه، ارغنداب، ترنک و ارغستان می‌باشند. بعضی از دریاهای با هلمند یکجا نشده و در جهیل سیستان می‌ریزند که عبارت اند از: خاشرود، فراه‌رود و ادرسکن یا هاروت. در کنار دریای هلمند در منطقه گرشک نهر بغرا اعمار گردیده است. این نهر مناطق ناداعلی و دشتی را که در غرب قلعه بست واقع است آبیاری می‌کند.

چهارم: دریاهای حوزه هریروود

مهم‌ترین دریای این حوزه، هریروود است که از غرب کوه بابا سرچشمه گرفته از شرق

به طرف غرب جریان دارد. این دریا از اسلام قلعه تا ذوقفار سرحد طبیعی بین افغانستان و ایران را تشکیل می‌دهد. هریروود در مسیر خود ولایت هرات را سرسبز می‌سازد. دریای مهم دیگر این حوزه دریای مرغاب می‌باشد.

پنجم: دریاهای حوزه‌های بسته

دریاهایی که از مناطق مرتفع کوهستانی سرچشمه گرفته و در یک مسیر بسته جریان دارند و با دریای دیگری یکجا نمی‌شوند، به نام دریاهای حوزه بسته یاد می‌شوند مانند: دریای غزنی که بعد از عبور از شهر غزنی به آب ایستاده غزنی می‌ریزد. دریاهای دیگر این حوزه عبارت اند از: دریای بلخاب، دریای سمنگان، دریای اندخوی و دریای قیصار.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به سه گروه تقسیم شوند و هر گروه در مورد یکی از موضوعات ذیل با هم بحث نموده و نماینده هر گروه موضوع خویش را در پیش روی صنف توضیح نماید.

- دریاهای حوزه هلمند
- دریاهای حوزه هریروود
- دریاهای حوزه‌های بسته

سوال‌ها

- ۱- طویل‌ترین دریا افغانستان کدام است و چند کیلومتر طول دارد؟
- ۲- معاونین دریای هلمند را نام بگیرید.
- ۳- دریاهایی که به شکل مستقل جریان دارند و در جهیل سیستان می‌ریزند آنرا نام بگیرید.
- ۴- از دریای هلمند تا اکنون چه استفاده‌هایی صورت گرفته است؟
- ۵- هریروود از کدام کوه سرچشمه گرفته و کدام ولایت را سرسبز می‌سازد؟
- ۶- هریروود سرحد طبیعی بین کدام کشورها را تشکیل می‌دهد؟ آن کشورها را نام بگیرید.

فعالیت خارج صنف

دریاهای حوزه‌های باز مثل هلمند و ... را با دریاهای حوزه‌های بسته مقایسه کنید و معلومات خود را در صنف ارائه دهید.

در بارهٔ جهیل‌های افغانستان چه می‌دانید؟

آیا تاکنون در محیط اطراف خود با آب ایستاده که از چهار طرف به واسطه خشکه احاطه شده باشد رو به رو شده‌اید و می‌دانید که به آن چه می‌گویند؟

آب ایستاده‌یی را که چهار طرف آن خشکه باشد جهیل می‌نامند. وطن ما افغانستان در بعضی نواحی دارای حوزه‌های بسته بوده که باعث به وجود آمدن جهیل‌ها گردیده است. بعضی از این جهیل‌ها از لحاظ مساحت خرد و بعضی بزرگ می‌باشند. یک تعداد از این جهیل‌ها در مناطق بلند و مرتفع از آب‌های یخچالی به وجود آمده و برخی در مناطق هموار و کم ارتفاع، آبریزه دریاهای منطقه‌یی را تشکیل داده و به نام‌های مختلفی چون هامون، کول، آب ایستاده و یا جهیل یاد می‌شوند.

هامون سیستان

هامون هلمند، هامون صابری، هامون پوزک و گود زیره در گوشه جنوب غرب کشور در ولایت نیمروز، آبریزه دریاهای منطقه‌یی را تشکیل می‌دهند. ساحل این هامون‌ها نظر به وضع آب خیزی دریاها فرق می‌کند.

هامون هلمند قسمتی از سرحد طبیعی بین افغانستان و ایران را تشکیل داده است. طوری

که یک قسمت آن به افغانستان و یک بخش دیگر آن به ایران تعلق دارد.

جهیل شیوا

جهیل شیوا در ولایت بدخشان موقعیت دارد. آب آن صاف بوده در موسم زمستان بخ می‌بندد. ارتفاع جهیل شیوا از سطح بحر 3050 متر می‌باشد.

جهیل زرقول

جهیل زرقول یا زرکول در سطح مرتفع پامیر در قسمت خط سرحدی بین افغانستان و تاجکستان واقع است. این جهیل منبع اول آب دریایی پامیر و آمو را تشکیل می‌دهد. طول ساحل شمالی آن شش کیلومتر و از ساحل جنوبی آن ده کیلومتر و عرض آن چهار و نیم

کیلومتر است. این جهیل هم یخچالی بوده در اکثر وقت سال آب آن منجمد و یخ بسته می باشد.

جهیل چقمقین

این جهیل هم در پامیر موقعیت دارد. دریای واخان از این جهیل سرچشمه می گیرد. طول این جهیل هفده کیلومتر و عرض آن دو و نیم کیلومتر است. اطراف آن سرسبز و شاداب بوده، چراگاه حیوانات مردم قرغز را تشکیل داده است.

آب ایستاده غزنی

به سمت جنوب ولایت غزنی موقعیت دارد و دریای غزنی به آن می ریزد. آب این جهیل طعم خوب ندارد.

جهیل نمکسار هرات در بین خط مرزی افغانستان و ایران موقعیت دارد. آب آن نمکی بوده، از آن نمک استحصال می کنند.

علاوه بر جهیل های فوق، یک تعداد بندهای طبیعی که جهیل های خرد منطقه یی را تشکیل داده اند نیز در کشور ما وجود دارند، که مناظر زیبا و جالبی را تشکیل می دهند؛ مانند: بند امیر (بند هیبت، پنیر، جداسل، پودینه و ذوالفقار) در ولایت بامیان که این ها همه به نام بند امیر یاد می شوند.

فعالیت داخل صنف

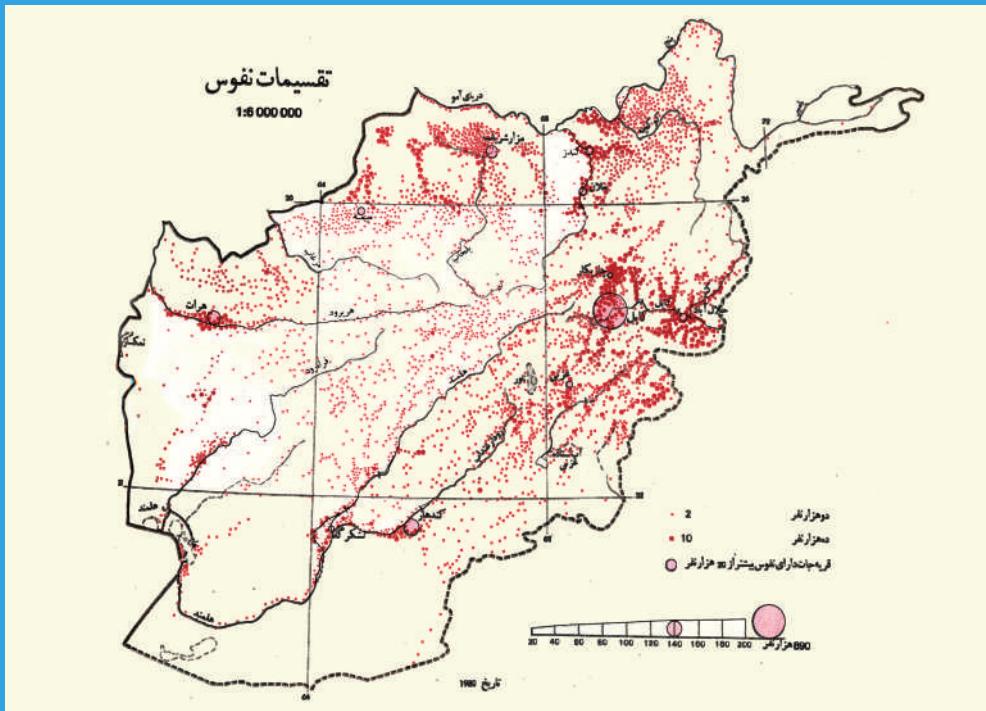
شاگردان به چهار گروه تقسیم شوند. گروه اول در مورد جهیل‌ها و طرق به وجود آمدن آن‌ها، گروه دوم در مورد هامون سیستان و آب ایستاده غزنی، گروه سوم در بارهٔ جهیل‌های ولايت بدخشان (شیوا، زرقول و چقمقین) و گروه چهارم در مورد بند امیر با هم بحث کنند و نتیجهٔ بحث‌های خود را به نوبت در پیش روی صنف شرح دهند.

سؤال‌ها

- ۱- جهیل را تعریف کنید.
- ۲- جهیل‌های مناطق مرتفع و مناطق پست از هم چه تفاوتی دارند؟
- ۳- جهیل‌ها به کدام نام‌ها و اصطلاحات یاد می‌شوند؟
- ۴- هامون هلمنده قسمتی از سرحد بین کدام کشورها را تشکیل نموده است؟
- ۵- جهیل زرقول در کدام قسمت افغانستان واقع است؟
- ۶- کدام دریا از جهیل زرقول سرچشمه می‌گیرد؟
- ۷- بند امیر در کدام قسمت افغانستان موقعیت دارد؟

فعالیت خارج صنف

جهیل‌هایی را که خود تان دیده اید نام گرفته، در مورد آن‌ها چند سطر در کتابچه‌های تان بنویسید و در ساعت درسی آینده جغرافیه در صنف به همصنفان تان ارائه دهید.

علم جغرافیه به شاخه‌های مختلفی تقسیم می‌شود که یکی از آن شاخه‌های اصلی جغرافیای بشری است، که در موضوعاتی چون نفوس، اقوام، زبان‌ها، دین‌ها و... بحث می‌کند.

نفوس

افغانستان سرزمین پهناوری است که تقریباً ۳۰ میلیون نفر جمعیت دارد. در سال ۱۳۹۳ تراکم نفوس افغانستان ۴۶ نفر در هر کیلومتر مربع بود. پراگنده‌گی نفوس در افغانستان در تمام جاها یکسان نیست. در مناطق شرقی تراکم زیاد و در مناطق جنوب غربی و مرکزی تراکم نفوس کم است، باشندگان کشور بنابر عوامل مختلف سیاسی، اقتصادی و اقلیمی از قریه‌ها و دهات به سوی شهرها مهاجرت می‌کنند، که این امر سبب تراکم نفوس در شهرها گردیده است.

اقوام

- کدام اقوام در افغانستان زنده‌گی می‌کنند؟

کشور عزیز ما افغانستان به نام دولت جمهوری اسلامی و مردم وطن ما همه افغان نامیده می‌شوند. از لحاظ جغرافیای بشری، افغانستان از اقوام مختلفی چون: پشتون، تاجک، هزاره، ازبک، ترکمن، بلوچ، نورستانی وغیره تشکیل یافته است. پشتون‌ها و تاجک‌ها که از جمله نژاد آریایی

این سرزمین می‌باشد، تقریباً در تمام نواحی کشور زنده‌گی می‌کنند. هزاره‌ها، ازبک‌ها و ترکمن‌ها نیز از جمله اقوام دیگر افغانستان اند که زیادتر در مرکز و مناطق شمال افغانستان زنده‌گی می‌کنند. نورستانی‌ها و پشه‌یی‌ها نیز از جمله اقوامی آریایی اند که در ولایات شرقی زنده‌گی دارند؛ همچنان بلوچ‌ها هم از جمله باشندگان اصلی مملکت اند که به زبان بلوچی صحبت و در جنوب غرب افغانستان زنده‌گی می‌کنند.

زبان‌ها

در افغانستان بیش از سی زبان و لهجه وجود دارد که بعضی از آن‌ها عبارت اند از: پشتو، دری، ازبکی، ترکمنی، بلوچی، پراچی، منجی، واخی، زیب‌اکی، اشکاشمی، پشه‌یی، نورستانی، تیرایی، جتی، سندی، پنجابی و غیره که از میان آن‌ها دو زبان پشتو و دری که اکثریت مردم کشور ما با آن‌ها آشنایی دارند، زبان‌های رسمی وطن ما می‌باشد. زبان‌های محلی مانند: ازبکی، ترکمنی، بلوچی، نورستانی و پشه‌یی در مناطق خود به حیث زبان سوم رسمیت دارند.

دین

مردم وطن ما پیرو دین مقدس اسلام استند. اکثریت مردم ما پیرو مذهب حنفی اند و عده‌یی از پیروان مذاهب جعفری و اسماعیلیه هم در این کشور زیست دارند؛ همچنان یک تعداد اهل هنود هم در افغانستان زنده‌گی می‌کنند.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به چهار گروه تقسیم شوند. هر گروه در مورد یکی از موضوعات جغرافیای بشری چون: نفوس، اقوام، زبان‌ها و دین مردم افغانستان با هم بحث و مذاکره نموده، یک یک نفر از هر گروه نتیجه بحث ها را در پیش روی صنف تشریح نماید.

سؤال‌ها

- ۱- تراکم نفوس در کدام مناطق افغانستان زیادتر و در کدام مناطق کمتر است؟
- ۲- تعداد زبان‌ها در افغانستان چقدر است؟ چند زبان مهم را نام بگیرید.
- ۳- زبان‌های رسمی افغانستان را نام بگیرید.
- ۴- پیروان کدام ادیان در افغانستان زیست دارند؟

فعالیت خارج صنف

در ولایت و محل زنده‌گی شما مهاجرت از روستا به شهر زیاد است یا بر عکس؟ آن را در چند سطر بنویسید و به صنف ارائه دهید.

جغرافیای اقتصادی افغانستان

فعالیت زراعتی افغانستان

آیا می‌دانید که زراعت در افغانستان چه اهمیتی دارد؟
از تصاویر چه آموختید؟

شخم زمین به وسیلهٔ تراکتور

رشد و نموی نباتات به هوا، آب، خاک،
آفتاب و مواد غذایی مفید و مختلف ضرورت
دارد. خاک زمین بستر نباتات بوده و در خود
مواد مختلفهٔ غذایی را دارا است. افغانستان
کشوری است که ۸۵ فیصد مردم آن از
محصولات زراعتی امرار حیات می‌کنند. شیوهٔ
زراعت در کشور ما از دوران آریایی‌ها تا به
حال به شکل عنونی قلبه توسط حیوانات و
کار پر زحمت توسط دست و بازوی دهقان

صورت می‌گیرد.

حاصلات زراعتی در سرزمین ما شامل حبوبات: گندم، جو، جواری، برنج، ارزن، لوبيا، نخود، ماش، مشنگ، باقلی وغیره می‌باشد.

گندم

زرع گندم به شکل آبی و للمی در فصل خزان و بهار در زمین‌های زراعتی انجام می‌یابد. گندم خزانی در مناطق گرم سیر در ارتفاع ۲۵۰۰ متر و گندم بهاری به شکل آبی و للمی تا ارتفاع ۳۳۰۰ متر زرع می‌گردد. در مناطق سردسیر در یک سال یک فصل یا دو فصل حاصل به دست می‌آید و در بعضی مناطق گرم سیر؛ مثل: ننگرهار در یک سال از زمین‌های زراعتی تا سه فصل حاصل گیری صورت می‌گیرد.

گندم للمی در برج حوت و حمل در دامنه‌های تپه‌ها و زمین‌های هموار کشت می‌شود که از آب باران‌های بهاری سیراب می‌گردد.

افغانستان با داشتن ۶۶ میلیون هکتار زمین فقط تا به حال ۳,۳۷ میلیون هکتار زمین آن برای کشت گندم اختصاص داده شده است.

مزارع گندم

تولید مجموعی غله در سال ۱۳۸۶ ه.ش. ۵,۶ میلیون تن حساب شده و غرض خوراکه جمعیت کشور به تولید ۵۲۷ هزار تن گندم دیگر ضرورت بود. با استفاده از ماشین آلات زراعی محصولات گندم در هر هکتار زمین ۲,۶ تن بوده و تولید گندم در سطح مجموعی افغانستان در سال ۱۳۸۶ ه.ش. به ۴,۵ میلیون تن افزایش یافته است.

برنج

به نظر شما اهمیت برنج به حیث مواد غذایی مردم چه است؟

زرع برنج باریک و لک که از جمله مواد غذایی مردم ما بعد از گندم شمرده می‌شود، در ساحة ۲۱۴ هزار هکتار زمین صورت می‌گیرد. زرع نبات برنج در مناطقی که اقلیم گرم و مرطوب و آب فراوان باشد خوب حاصل می‌دهد؛ بنابراین برنج باریک باره بغلان، برنج پشد کتر، برنج باریک لغمان، برنج مناطق خانآباد کندز و مزار شریف از شهرت بیشتری برخوردار است.

تصویر کشت برنج

جواری

جواری از جمله مواد خوب غذایی مردم وطن ما است که زرع آن در ارتفاع ۲۶۰۰ متر صورت گرفته و ساحه کشت آن ۵۰۰ هزار هکتار زمین را در بر می گیرد. زرع جواری حد اکثر در ولایات وردک، لوگر، پکتیا و ننگرهار صورت می گیرد.

محصول جواری

فعالیت داخل صنف

شاگردان به سه گروه تقسیم شوند. هر گروه در مورد یکی از فعالیت‌های زیر با هم بحث و گفتگو کنند و یک یک نفر به نماینده گی از گروه خویش نتیجه مذاکرات خود را در پیش روی صنف شرح دهند:

- راجع به کشت گندم معلومات دهند.
- راجع به کشت برنج در کشور معلومات ارائه کنید.
- راجع به کشت جواری معلومات دهید.

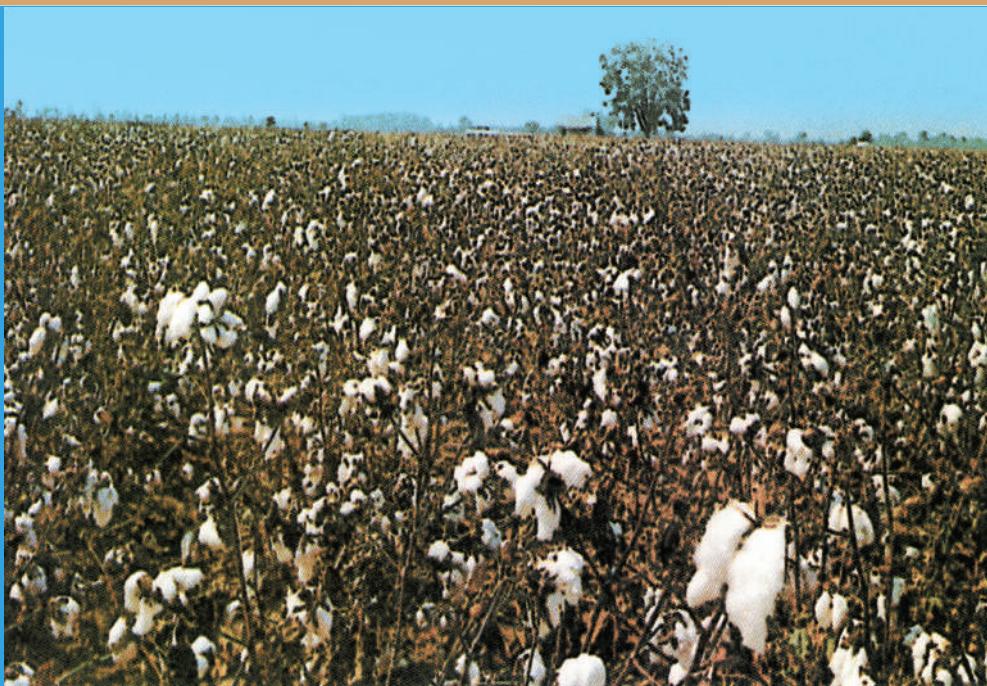
سؤال‌ها

- ۱- از مهم‌ترین محصولات زراعی کشور نام بگیرید.
- ۲- به کدام دلیل گفته می‌توانید که افغانستان یک کشور زراعی است؟
- ۳- در مورد گندم آبی و زمان کشت آن، چه می‌دانید؟
- ۴- در مورد کشت گندم للمی معلومات ارائه کنید.
- ۵- در مورد کشت برنج و انواع آن در کشور چه می‌دانید؟
- ۶- گندم آبی و گندم للمی از هم چه فرقی دارند؟

فعالیت خارج صنف

در منطقه شما کدام محصولات زراعی کشت می‌شوند؟ معلومات خود را به همصنفان تان ارائه کنید.

نباتات صنعتی و طبی

مزارع کشت پنبه

آیا می دانید که در کشور ما کدام نباتات صنعتی کشت می گردند.

الف: نباتات صنعتی

به نظر شما، نباتات صنعتی در اقتصاد کشور چه اهمیتی را دارا می باشد؟
نباتات صنعتی در وطن ما حد اکثر شامل پنبه، لبلو، نیشکر و ... می باشد.

۱- پنبه

پنبه شامل تریشه به نام لیفه و پنبه دانه می باشد که در فابریکه های نساجی از هم جدا ساخته شده و از لیفه محلوج آن در فابریکه های نساجی اقسام تکه های نخی، شترنجی، جوال و ریسمان می سازند و همین گونه از پنبه دانه آن روغن نباتی، صابون کالاشویی و از تفاله آن کنخاره حیوانی تهیه می گردد. قبل از نا آرامی های چند دهه اخیر در کشور ما فابریکه های نساجی بگرامی، گلبهار، پل خمری، کندز، مزار شریف، بلخ، هرات، هلمند، قندهار و ننگرهار فعالیت داشتند که پارچه های گوناگون نخی را تولید می کردند.

نبات پنبه در برج ثور کشت شده و در اوخر خزان به درجه های اول، دوم، سوم و چهارم

توسط دست چیده و جدا می شود.

نبات پنبه در بهار پر باران و تابستان گرم حاصل خوب می دهد. ولایاتی که نبات پنبه در آن کشت می گردد عبارت اند از: بغلان، کندز، تخار و بدخشان که حد اکثر نود فیصد پنبه کشور را تهیه می کنند. نبات پنبه در ولایات سمنگان، بلخ، هرات، هلمند، ننگرهار، لغمان، پروان و کاپیسا نیز زرع می شود. یک قسمت پینه محلوج در بازارهای داخلی کشور به فروش می رسد.

۲- لبلبو

زمین هایی که دارای مواد آهکی و بدون سنگ می باشند برای کشت لبلبو مناسب اند؛ چنانچه ساحة وسیع کشت آن در ولایت های بغلان و کندز می باشد. در فابریکه قند بغلان از لبلبو بوره و از تفاله آن کنجاره برای حیوانات تهیه می کنند.

۳- نیشکر

نبات نیشکر در مناطقی که دارای هوای گرم و مرطوب و آب فراوان باشد می روید. این نبات بیشتر در ولایات ننگرهار، لغمان و کنر زرع می شود که از آن گر تولید می گردد و از تفاله آن به حیث خوراکه حیوانات استفاده می شود. در این اوخر قلمه آن از هند وارد شده است و در ولایات کندهار و هلمند نیز زرع می شود.

کشتار نیشکر

شماره	نام نبات	ساحه کشت به جریب
۱	پنبه	۲۷۲۸۷۰
۲	لبلو	۲۲۵۹۰
۳	نیشکر	۱۱۸۴۰

جدول شماره ۱: نباتات صنعتی

ب- نباتات طبی

از نباتات طبی چه فایده هایی گرفته می شود؟

در جمله نباتات طبی زعفران، جوانی و بادیان در زمین های زراعتی کشت شده و متاباقی نباتات؛ مثل: شیرین بویه، هنگ، کاسنی، پنیرک، مستار، اسپند، ختمی، خاکشیر، شیر خشست، گربه خورک، ملنگان، اسفرزه، پیاز و سیر کوهی، زیره و... تماماً به شکل خودرو

در دامنهای کوه‌ها، تپه‌ها، دشت‌ها و کنار جویبارها و در مزارع زراعی می‌رویند و به حیث ادویه شفا بخش در طبابت یونانی در بازارهای داخلی به فروش می‌رسند. زعفران، شیرین بویه، هنگ، زیره و بعضی نباتات طبی دیگر اقلام مهم صادراتی کشور ما را تشکیل می‌دهند.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به سه گروه تقسیم شوند. گروه اول در مورد پنبه و طرق استفاده از آن، گروه دوم در باره لبلو و نیشکر و استفاده از آن‌ها و گروه سوم در مورد نباتات طبی و استفاده از آن‌ها شیرین‌ها بحث نموده، از هر گروه یک نفر به نماینده‌گی از گروه خویش نتایج بحث خود را در پیش روی صنف برای همصنفان خود بیان کند.

سؤال‌ها

- ۱- ولاياتی را که پنبه در آن‌ها کشت می‌شود، نام بگیرید.
- ۲- از نبات پنبه چه استفاده صورت می‌گیرد؟
- ۳- از لبلو چگونه استفاده می‌شود؟
- ۴- نیشکر در چه نوع آب و هوایی خوب‌تر رشد می‌کند؟
- ۵- نباتات طبی را نام ببرید.

فعالیت خارج صنف

در منطقه شما چه نوع نباتات صنعتی و طبی رشد می‌کند؟ در کتابچه‌های تان اسم‌های آن‌ها را بنویسید و در ساعت درسی آینده جغرافیه آن را به همصنفان خود ارائه کنید.

از مالداری، علفچرها و جنگل‌های افغانستان چه می‌دانید؟

حیوانات اهلی، گوسفند

به نظر شما در کشور ما کدام حیوانات نگهداری می‌شوند؟

الف- مالداری

با حیوانات اهلی و وحشی کشور خود آشنا شوید:
مالداری و نگهداری حیوانات یکی از منابع مهم ثروت در عواید داخلی کشور ما شمرده می‌شود که به دو نوع تقسیم می‌شود.

۱- حیوانات اهلی: شامل گوسفند، بز، گاو شیری و قلبه‌یی، مرکب، اسپ، اشتر و مرغ‌های خانه‌گی می‌باشند.

گوسفند: انواع گوسفند هزاره‌گی، ترکی و قندهاری شهرت دارند. رمه‌های خرد و بزرگ گوسفند توسط زمینداران و کوچی‌ها نگهداری می‌شوند، که از گوشت، پوست، پشم و روذه آن‌ها استفاده می‌گردد.

پشم، پوست و روذه گوسفند به خارج هم صادر می‌شود. روذه گوسفند ترکی خریداران زیادی دارد.

حیوانات اهلی، گاو

گوسفند قره‌قل که زیادتر توسط مالداران صفحات شمال و شمال غرب کشور؛ مثل: سمنگان، بلخ، جوزجان فاریاب، کندز و هرات نگهداری می‌شود، از پوست آن پوستین و پوستینچه ساخته می‌شود که به ممالک سردىیر؛ مثل: کانادا، روسیه و ایالات متحده امریکا زیادتر به فروش می‌رسد. پوست بره قره‌قل به نام پوست سور، کبودچه و سیاه تقر به ممالک اروپایی، ایالات متحده امریکا، هند و کانادا صادر می‌شوند.

گاو شیری: از آن لبیات به دست می‌آید و زیادتر نزد زمین‌داران و دهاقین در دهات کشور نگهداری می‌شود.

حیوانات باربر

اسپ: اسپ قطغنى، مزارى، ترکمنی و هراتی مشهور است و برای سواری، بزکشی، نیزه بازی، باربری، دهقانی و در کراچی و گادی از آن‌ها استفاده می‌گردد.

اشتر: زیادتر نزد کوچی‌ها نگهداری می‌شود و در موقع کوچ کشی به مناطق سرسبز و علفچرهای از آن در باربری استفاده می‌کنند و می‌گویند که: اشترا حیوان و فاذار است که خار می‌خورد و بار می‌برد. موکب (خر): مرکب که برای بارکشی به کار می‌رود زیادتر نزد دهاقین و خرکاران نگهداری می‌شود. مرکب صفحات شمال قوی بوده و جسامت بزرگ دارد.

حیوانات وحشی

۲- **حیوانات وحشی:** در کشور ما ۱۲۰ نوع حیوان پستاندار وحشی وجود دارد، که از جمله پلنگ، شیر، گرگ، روباء، شغال، خرگوش وغیره می‌باشد و در حدود ۵۰ نوع پرنده مختلف نیز وجود دارد که از آن جمله می‌توان به اسم‌های کلنگ، قاز، شاهین، مرغ‌آبی، کبک، مرغ دشتی، و اقسام گنجشک اشاره نمود.

ب- علچرها

چراگاههای افغانستان در حدود ۳,۲ میلیون هکتار زمین را در بر می‌گیرند. چمنزارهای مناطق گرم سیر در صفحات شمال، جنوب و شرق کشور، چراگاههای دائمی حیوانات را تشکیل می‌دهند. در ساحة جنگلات، دره‌ها و دامنه‌های سلسله کوه‌های هندوکش و کوه‌های دیگر افغانستان واقع در شمال، ولایات مرکزی، شرقی و جنوبی و دشت ناور غزنی در هوای معتدل بهار و هوای گرم تابستان چراگاههای خوبی برای مالداران و کوچی‌های مالدار کشور موجود می‌باشند. این ثروت خداداد از ارزش مهم حیاتی برخوردار است.

ج- جنگل‌ها

جنگل‌ها در افغانستان چه اهمیتی دارند؟

جنگل هدیه خدایی، ثروت طبیعی و دارایی ملی در سرزمین ما می‌باشد. جنگل‌ها مناظر دلچسپ و تماشایی داشته و پناهگاه حیوانات وحشی و پرنده‌گان می‌باشند. هوای مناطق جنگل‌زار، تازه شفاف و دلپذیر می‌باشد.

در افغانستان حدود دو میلیون هکتار زمین را ساحة جنگل‌زار در بر دارد. مناطق جنگل‌زار در کشور مادر ولایات نورستان، کتر، ننگرهار، لغمان، پکتیا، پکتیکا، بدخشنان، بغلان، سمنگان، سرپل، بادغیس و هرات قرار دارد.

جنگل

چوب چارتراش کنر و نورستان خریداران زیادی در سطح جهانی دارد و قلم مهم صادراتی کشور ما را تشکیل می‌دهد.

توجه جدی دولت در ممانعت از قطع درختان در این اواخر صورت گرفته و غرس اقسام نهال‌ها در این نقاط لازم می‌باشد.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به چهار گروه تقسیم شوند. هر گروه در بارهٔ یکی از موضوعات زیر با هم بحث نمایند؛ سپس از هر گروه یک نفر نتیجهٔ بحث خود را در پیش روی صنف به دیگران شرح دهد.

- در بارهٔ گوسفند و گاو معلومات دهید.

- در بارهٔ حیوانات وحشی کشور خود چه می‌دانید؟

- در مورد علفچرهای معلومات دهید.

- در بارهٔ جنگل‌های طبیعی معلومات دهید.

سؤال‌ها

شاگردان عزیز، به جدول زیر با دقت توجه کنید. اعداد پهلوی کلمه‌ها و اصطلاحات را در برابر الفبای مربوط توضیحات آن در کتابچه‌های خود بنویسید؛ مثلاً عدد ۴ به حرف الف ارتباط دارد.

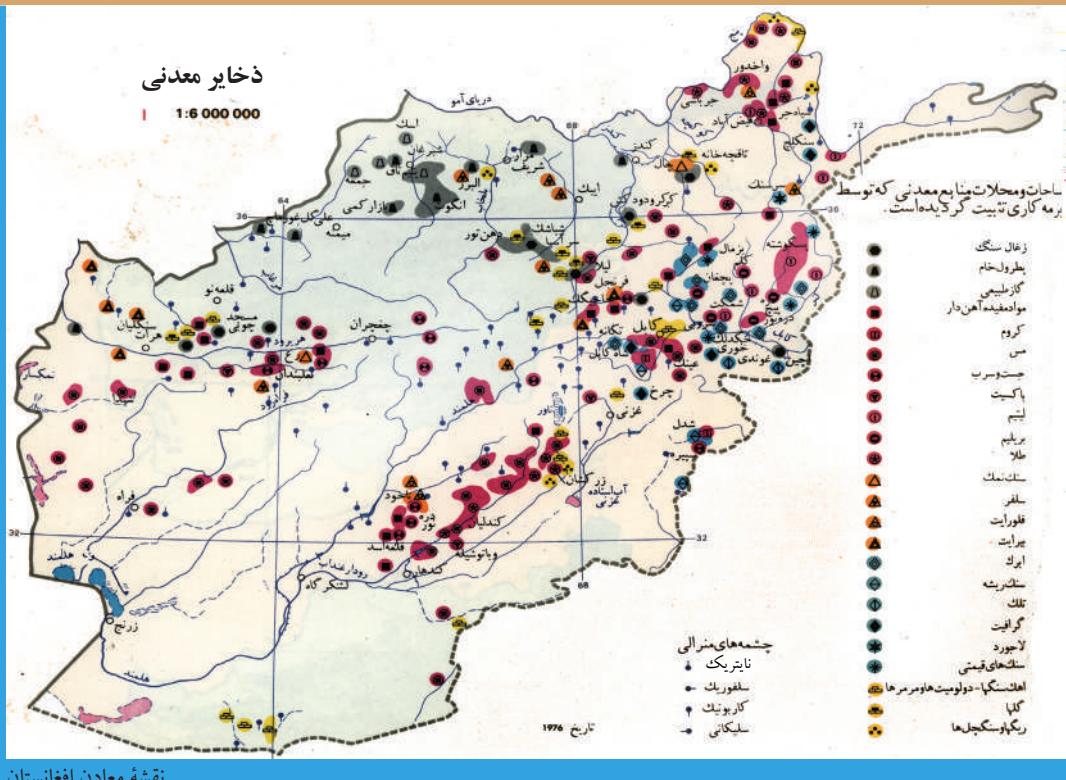
پوست آن قلم مهم صادراتی کشور ما است.	الف	اشتر	۱
برای پیدا کردن چراگاه‌ها از یک جا به جای دیگر کوچ می‌کنند.	ب	گاو شیری	۲
از آن در سواری، بارکشی، بزکشی و نیزه‌بازی استفاده می‌شود.	ج	کوچی‌ها	۳
حیوان وفادار است که خار می‌خورد و بار می‌برد.	د	گوسفند فرهقل	۴
مناطق سرسبز و علف دار است که رمه‌های گوسفند، بز، اسپ، گاو و خر در آن می‌چرند.	هـ	اسپ	۵
از آن لبیات به دست می‌آید.	و	جنگل‌ها	۶
از جمله میوه‌های صادراتی کشور ما است.	ز	پسته و بادام	۷
ثروت طبیعی و دارایی ملی ما است.	ح	چراگاه	۸

فعالیت خارج صنف

حیوانات وحشی را نام گرفته و برای هر کدام مطلبی در کتابچه‌های تان بنویسید که در برابر آن‌ها چه باید کرد.

درس بیست و یکم

ذخایر معدنی

استفاده از معادن در اقتصاد کشور چه اهمیتی دارد؟

افغانستان دارای معادن مختلف نفت، گاز طبیعی، زغال سنگ، آهن، مس، طلا، نقره، سرب، جست، نمک، سلفر، سنگ‌های قیمتی و سنگ مرمر می‌باشد.

آهن

آهن به رنگ‌های نصواری، سرخ، سیاه و زرد لیمویی در قشر زمین فراوان پیدا می‌شود. افغانستان معادن آهن زیاد دارد که مهم‌ترین آن معدن حاجی گک می‌باشد که مقدار آهن آن به ۶۳ فیصد می‌رسد؛ هم‌چنین معادن آهن در ولایات ارزگان، خاکریز قندهار، فیض‌آباد جوزجان، پکتیا، هرات و جبل السراج پروان دستیاب شده است. در صنایع دستی آهنگران کشور ما از آهن دست داشته شان، آلات و ابزار دهقانی، نجاری و کارآمد خانه‌ها را می‌سازند.

مس

در زمان‌های قدیم جای اسلحه و وسایل سنگی و چوبی را فلز نرم سرخ‌رنگ مس گرفت و انسان‌ها یک قدم به سوی ترقی گذاشتند، معادن آن در کشور ما در عینک لوگر، کنه‌خمار میدان، منار چکری کابل، خاکریز قندهار، غوربند، بدخشان و ولایت بلخ موجود است.

استفاده از مس

مس هادی قوی برق و حرارت است و از سیم‌های آن در لین‌های برق استفاده می‌شود. مس‌گران وطن ما از مس دست‌داشته، شان دیگ‌های خُرد و کلان مسی، چلوصاف، مجمع، آبغدان، ملاقه، کفگیر، قاشق، آفتابه، لگن دستشویی و سایر ابزارشان را می‌سازند.

طلا

طلا فلز قیمتی، رنگ و جلای مقبول و قابل توجه دارد و زنگ نمی‌گیرد. این فلز به حیث پشتوانه بزرگ پولی بوده و اقسام زیورات آن، زینت خانم‌ها را تشکیل می‌دهد. طلا در ولایات زابل، قندهار و بستر دریایی کوکچه ولایت بدخشان وجود دارد.

نقره

نقره را مثل طلا زنگ نمی‌زند و هادی قوی برق و حرارت بوده، به حیث زیورات استعمال زیاد دارد. معادن آن در مناطق پنجشیر، سیم کوه هرات و بی‌بی گوهر قندهار وجود دارند.

سنگ‌های قیمتی

لاجورد در کوه‌های بدخشان از زمان‌های قدیم شناخته شده و مورد استفاده قرار گرفته است و شهرت جهانی دارد این سنگ به درجه‌های ۱ الی ۵ تقسیم شده و به خارج از کشور صادر می‌شود. یاقوت، لعل، لاجورد بدخشان و زمرد پنجشیر نه تنها در میان سنگ‌های قیمتی کشور، بلکه در منطقه و جهان شهرت داشته و خریداران زیادی دارد.

معدن سرب و جست

این معادن در هزاره‌جات، دامنه‌های کوه هندوکش، مزار شریف، بدخشان و قندهار یافت می‌شود.

معدن نمک

معدن نمک در مناطق تالقان تخار، اندخوی جوزجان، هرات، مزار شریف بلخ، و مُقر غزنی وجود دارد. نمک سنگی کوهی سبزرنگ در مناطق هزاره‌جات پیدا می‌شود. از معادن نمک تالقان و نمک سنگی هزاره‌جات در مواد غذایی استفاده زیاد صورت می‌گیرد.

سلفر

معدن سلفر یا گوگرد به ذخیره ۶۰۰ تن در مزار شریف و یک مقدار در اشکاشم بدخشان ثبت شده است.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به چهار گروه تقسیم شده، هر گروه راجع به دو عنوان از معادن افغانستان بحث کنند و نتایج آن را نماینده هر گروه در صنف به دیگران ارائه دهد.

سؤالات

۱- هر یک از معادن جدول زیر بیشتر در کدام مناطق افغانستان وجود دارند؟ آنها را در کتابچه های خود با کشیدن خط با هم ارتباط دهید.

مناطق جغرافیایی	معدن
زابل و فندهار	آهن
هزاره جات و دامنه های کوه هندو کش	مس
ولایت ارزگان و حاجی گک بامیان	طلای
تالقان تخار و اندخوی جوزجان	نقره
عینک لوگ و کهنه خمار میدان، پنجشیر و بدخشان	سنگ های قیمتی
مزار شریف	سرپ و جست
کوه های بدخشان	نمک
پنجشیر و سیم کوه هرات	سلفر

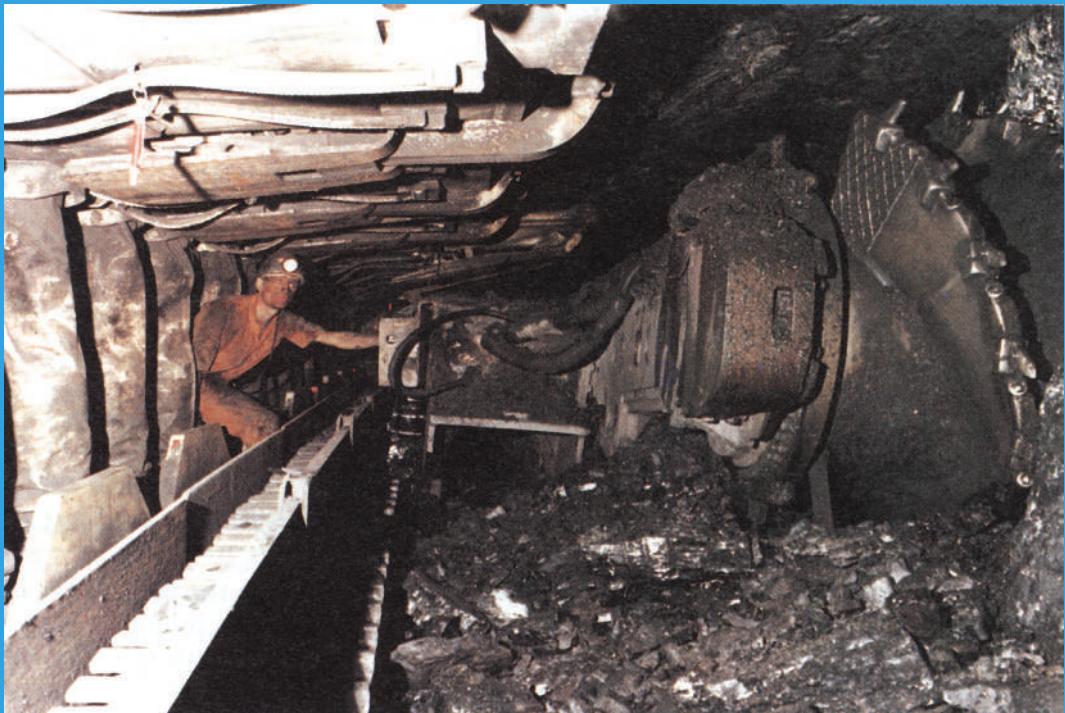
۲- اهمیت معادن آهن را بیان دارید.

۳- مهم ترین خصوصیت معادن مس را توضیح دهید.

فعالیت خارج صنف

هر شاگرد راجع به یک معدن منطقه خود معلومات تهیه نموده، در ساعت درسی آینده جغرافیه در صنف ارائه دهد.

مواد محروم‌قاتی معدنی

معدن زغال سنگ

به نظر شما منشأً پیدایش زغال سنگ از چه است؟

زغال سنگ

زغال سنگ منشأً نباتی داشته و از جمله احجار رسوبی است که به حیث مواد سوخت از آن استفاده می‌شود. معادن زغال سنگ کشور ما هم‌مان با تشکیل کوه هندوکش به وجود آمده است. در آن وقت بقایای جنگل‌ها در لای احجار قرار گرفته و به اثر فشار و حرارت زیاد در نبودن هوا در زمان طولانی به کتله‌های زغال سنگ مبدل شده است، که اکنون در درۀ صوف سمنگان، کرکر پلخمری، آشپیشه درۀ سیغان بامیان، کرخ هرات و بنگی تخار ذخایر بزرگ آن به دست آمده است.

معدن زغال سنگ درۀ صوف از دورۀ امیر عبدالرحمن خان به شکل ابتدایی مورد استفاده قرار گرفته و در حدود ۷۶ میلیون تن ذخیره آن تثیت شده است.

ذخیره معادن زغال سنگ کرکر پلخمری که جنس خوب کوک دارد در حدود چهار میلیون تن تخمین شده است. زغال سنگ کرخ هرات در زیر کوتل سبزک موقعیت دارد و ذخیره زغال سنگ بنگی تخار هنوز دست ناخورده باقی مانده است.

نفت

از نفت چه استفاده‌هایی می‌شود؟

این ماده منشأ حیوانی داشته از گردیده شدن و پوسیدن اجساد حیوانات بحری تحت فشار زیاد در زمان‌های طولانی در بین طبقات رسوبی زمین به وجود می‌آید. از تصفیه نفت، تیل طیاره، تیل دیزل برای سوخت ماشین‌های دیزلی، تیل پترول برای سوخت ماشین‌های سوخت پترولی، تیل خاک و دیگر مشتقات آن مثل مبلایل، گریس، وایکم، قیر، والسلین وغیره به دست می‌آید.

تحصیلات نفت و گاز طبیعی در افغانستان از سال ۱۳۱۴ هـ.ش. تا ۱۳۴۳ هـ.ش. صورت گرفته و در نتیجه آن فهمیده شد که از ولسوالی رستاق تخار الی سرحد ایران در شرق، غرب و جنوب دریای آمو تا دامنه‌های شمالی تیربند ترکستان هندوکش غربی و کوه بابا برای پیدایش نفت مساعد است.

ذخایر نفت در رستاق تالقان، آبدان میرعلم، شبرغان، میمنه، هرات و هلمند ثبت گردیده است.

گاز طبیعی

گاز طبیعی در ولایت جوزجان در مناطق خواجه گوگردک (یتیم تاق) خواجه برهان و جر قودوق موجود است که قبل از خراج آن توسط روس‌ها صورت گرفته و یک مقدار آن توسط پایپلین به شوروی سابق صادر گردیده بود. از سوخت گاز طبیعی در گرم کردن منازل در زمستان، پخت و پز مواد غذایی و روشن کردن چراغ‌های گازی استفاده می‌شود.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به سه گروه تقسیم شده، هر گروه راجع به یکی از معادن: زغال سنگ، نفت و گاز طبیعی با هم بحث کنند و نتایج بحث‌ها را از هر گروه یک نفر به دیگران در صنف ارائه دهد.

سؤال‌ها

- ۱- از کدام مناطق افغانستان زغال سنگ به دست می‌آید؟
- ۲- منشأ پیدایش نفت را بیان دارید.
- ۳- از سوخت گاز طبیعی چه استفاده‌هایی صورت می‌گیرد؟

فعالیت خارج صنف

هر شاگرد راجع به اهمیت مواد محروم‌قاتی در افغانستان معلومات تهیه نموده و در ساعت درسی آینده جغرافیه در صنف ارائه دهد.

قالین

در مورد صنایع دستی کشور چه معلوماتی دارد؟

تعريف

صنعت عبارت است از: تغییر شکل مواد اولیه و تبدیل آن به یک کالای قابل استفاده. این مواد و محصولات اولیه ممکن است محصولات زراعی، مالداری یا معدنی باشند که برای تولید کالا به کارخانه‌ها برده می‌شوند. صنعت به دو بخش، صنایع دستی و صنایع ماشینی تقسیم می‌شود.

الف - صنایع دستی

از زمان‌های قدیم که نیاکان ما به زراعت مشغول بودند برای رفع ضروریات شان به تولید صنایع دستی پرداختند. این شغل یک مصروفیت خوب و یک عاید پولی برای رفع مشکلات مردم می‌باشد. ۶۰۰۰ سال قبل، دهاقین بلخ گندم و جو رسیده را با داسی که از سنگ چقماق ساخته شده بود درو می‌کردند. تا آخر قرن ۱۹ تقریباً ۹۸ فیصد نفووس کشور ما به حیات

روستایی اشتغال داشتند و از صنایع دستی استفاده می‌کردند. ایشان فن پخت و پز، ریشتن و بافت را آموختند. از منابع حیوانی پشم، پت، پوست، ابریشم و از منابع نباتی پنبه و سند و از منابع معدنی آهن، مس، طلا و نقره و خاک در صنایع دستی کار می‌گرفتند.

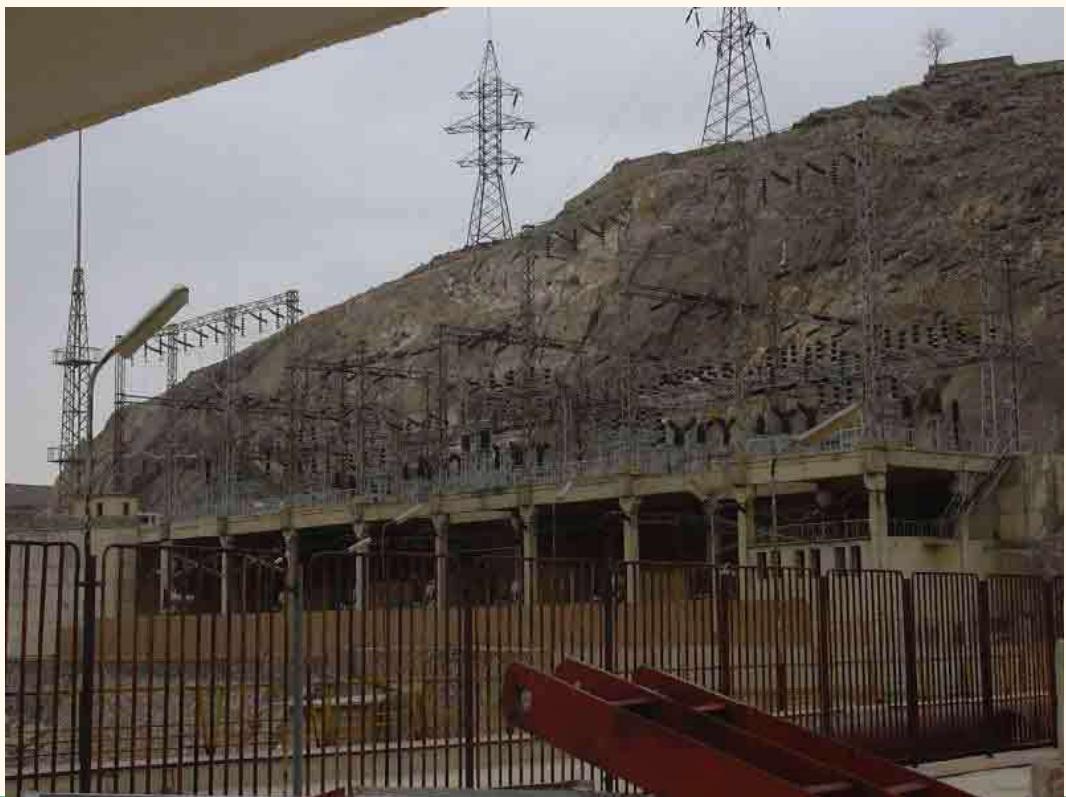
قالین بافی: صنعت قالین بافی از زمان‌های قدیم تا به حال در بین مردم صفحات شمال کشور ما رواج دارد. مردم دولت‌آباد فاریاب، اندخوی، آقچه و دولت‌آباد بلخ در بافت و ساختن قالین با جنس عالی به رنگ و طرح‌های مقبول و دلچسپ شهرت دارند و در فرقین، کندز و هرات نیز بافت قالین رواج دارد. قالین به نام مروی، دولت‌آباد فاریاب، اندخوی و آقچه خریداران داخلی و خارجی زیادی دارد. جنس خوب قالین، قلم عمده صادرات کشور ما را تشکیل می‌دهد که به هند، پاکستان، اروپا، روسیه و امریکا صادر می‌شود.

فلز کاری: آهنگران کشور ما از آهن دست داشته شان، وسایل و لوازم دهقانی، نجاری و ضروریات منازل را می‌سازند. در میان این وسایل بیل آهنگران دهدانای کابل، چاقوی آهنگران چاریکار و حیدرخانی لغمان شهرت دارد.

فلز کاران وطن ما در ترمیم موتر، ساختن دروازه، کتاره، زینه آهنی و سیم کاری برای ساختمان‌های تعمیرات مصروف اند.

ب - صنایع ماشینی در افغانستان

افغانستان از جمله کشورهای رو به انکشاف، از نظر صنایع ماشینی است. صنایع ماشینی بار اول در دوره امیر شیرعلی خان بنیان‌گذاری شد و در دوره امیر عبدالرحمن خان دو فابریکه صنعتی به نام «ماشین خانه» و «فابریکه پشمینه‌بافی» تأسیس شد که فعالیت‌های تولیدی آن‌ها ضروریات قطعات عسکری را مرفوع می‌ساخت. از سایر صنایع ماشینی مهم در افغانستان می‌توان به فابریکه جنگلک کابل، فابریکه قند بغلان، روغن سپین زرکندز، فابریکه کود و برق مزار شریف، فابریکه سمنت، دستگاه‌های تولید برق آبی نغلو، سروبی، درونته، ماهیپر، کجکی و گرشک اشاره کرد.

تجارت افغانستان

به نظر شما، تجارت چه نقشی در رونق اقتصاد کشور دارد؟

پیشرفت و ترقی هر کشوری مربوط به مقدار تولیدات متتنوع داخلی آن است. به هر اندازه‌یی که تولیدات مختلف و صادرات زیاد وجود داشته باشد به همان اندازه یک کشور خود کفایه بوده و مردم آن در آسایش و آرامش زندگی می‌کنند و قدرت و قیمت پول آن هم ارتقا می‌یابد. بعد از کسب استقلال در ۱۲۹۸هـ. توجه به نظارت در تجارت کشور ما صورت گرفت. نماینده‌گان افغانی به مسکو، لندن، برلین، انقره و تهران فرستاده شدند تا سهولت در تجارت به میان آید و پیداوار افغانستان به پیمانه زیادتر صادر گردد. صادرات کشور ما به درجه اول شامل محصولات حیوانی، پشم، پوست، روده، پوست قره‌قل، قالین، گلیم و به درجه دوم محصولات نباتی شامل میوه تازه و خشک، سنگ‌های قیمتی و نباتات طبی بوده که به ممالک مختلف صادر می‌گردد.

فعالیت داخل صنف

دانش آموزان به گروه‌های مختلف تقسیم شوند هر گروه راجع به یکی از انواع صنایع دستی یا ماشینی با هم بحث کنند؛ بعد نتیجه را به سایر همصنفان خود ارائه دهند.

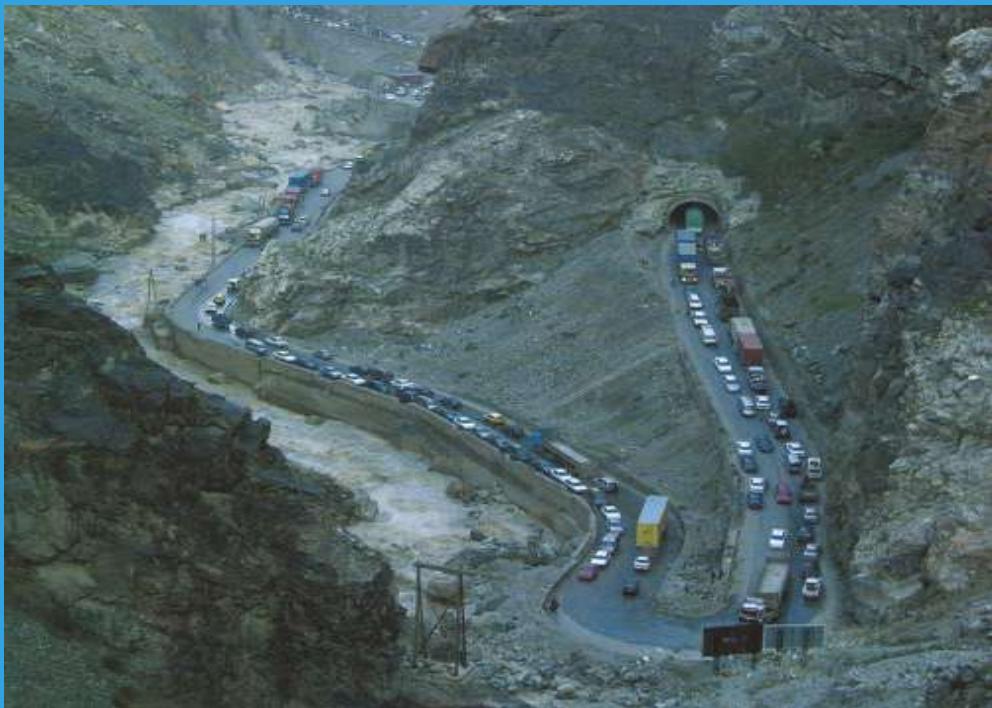
سؤال‌ها

- ۱- صنعت را تعریف کنید.
- ۲- صنعت قالین‌بافی در کدام مناطق کشور بیشتر رواج دارد؟
- ۳- از مهم‌ترین صنایع ماشینی افغانستان نام ببرید.
- ۴- در چه موقع اقتصاد کشور می‌تواند رشد پیدا کند؟
- ۵- مهم‌ترین محصولات صادراتی افغانستان را نام برد و بگویید که به کدام کشورها صادر می‌شوند؟

فعالیت خارج صنف

در ولایت شما کدام صنایع دستی و یا ماشینی رایج است؟ معلومات خود را تهیه و در ساعت درسی آینده جغرافیه در صنف بیان دارید.

جغرافیای موصلاتی

راه موصلاتی خشکه

به نظر شما، راه‌ها و وسایط حمل و نقل در زندگی مردم چه اهمیتی دارند؟

راه

راه وسیله ارتباطی انسان‌ها است. راه عامل مهم در توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی یک کشور محسوب می‌شود. نقش راه‌ها در توسعه فرهنگ و تمدن و در نزدیکی و ارتباط بین اقوام و ملت‌ها زیاد ارزنده می‌باشد. راه وسیلهٔ زیادت در ثروت می‌شود. دست آوردهای زراعی و صنعتی از طریق راه‌ها از محل تولید به محل مصرف رسانیده می‌شوند.

راه‌های موصلاتی افغانستان به سه دسته تقسیم می‌شوند:

۱- راه‌های خشکه - ۲- راه‌های هوایی - ۳- راه‌های آبی

در افغانستان اقسام موتور در سرک‌ها و اقسام طیارات در خطوط هوایی برای حمل و نقل مردم و کالاها در فعالیت اند. قلی از وارد شدن اقسام موتور در افغانستان، تجارت داخلی و خارجی در کشور ما توسط کاروان‌های حیوانی اشتر، اسپ و قاطر صورت می‌گرفت.

وقتی که موتر در دوره امیر حبیب الله خان در وطن وارد شد، اقسام موترهای باربر و تیزرفتار در کشور ما زیاد گردید و به ساختن سرک‌های موترو نیز اقدامات صورت گرفت. از آن زمان تا به حال بیش از ۱۵۰۰۰ کیلومتر سرک‌های موترو ساخته شده که تقریباً نیم آن سرک‌ها قیر و کانکریتی می‌باشند و متناسبی سرک‌ها به حالت خامه استند که مناطق مختلف کشور را با هم ارتباط می‌دهند.

حمل و نقل اموال تجاری در افغانستان از طریق بنادر سرحدی تورخم، سپین‌بولدک، اسلام‌قلعه، تورغندی و بنادر آبی کنار دریای آمو تاشگذر، شیرخان بندر، حیرتان و کلفت صورت می‌گیرد. این سرک‌ها و شاهراه‌ها باعث اکتشاف در زمینه‌های زراعی، صنعتی و اموال تجاری گردیده و ارتباط بین آسیای جنوبی و ممالک آسیای میانه را برقرار می‌سازند.

جدول سرک‌های مهمی که کابل را به ولایات و بنادر کشور وصل می‌کنند.

شماره	نام سرک	فاصله به کیلومتر
۱	کابل - قندهار	۴۸۳
۲	قندهار - هرات تورغندی	۶۷۹
۳	هرات - اسلام‌قلعه	۱۲۴
۴	قندهار - سپین‌بولدک	۱۰۴
۵	کابل - تورخم	۲۳۱
۶	کابل - شیرخان بندر	۴۰۵
۷	پلخمری - مزار شریف - شبرغان	۳۶۰
۸	کابل - گردیز	۱۳۲
۹	گردیز - خوست	۱۱۷

حمل و نقل هوایی

پروازهای داخلی و خارجی طیارات در زنده‌گی مردم چه اهمیتی دارد؟ مسیر خطوطی که طیاره در فضای شهری به شهر دیگر می‌پیماید راه هوایی و خطوط هوایی گفته می‌شود. طیاره سریع ترین و راحت‌ترین وسیله مسافرت است که مسافران و اموال تجاری قیمتی و نازک را در وقت کم به مناطق دور و نزدیک دیگر انتقال می‌دهد.

بعد از کسب استقلال کشور در سال ۱۲۹۸ هـ.ش. چند فروند طیاره از کشورهای آلمان و روسیه خریداری شد و اولین میدان هوایی در خواجه روаш شهر کابل ساخته شد. امروز اقسام طیاره‌های ملکی و نظامی در انتقال مسافرین و اموال تجاری در داخل و خارج از کشور در پرواز و فعالیت قرار دارند.

پروازهای داخلی از کابل به ولایات و مناطقی که میدان هوایی در آن‌ها ساخته شده صورت می‌گیرد. پروازهای خارجی از کابل به اسلام‌آباد، دهلی جدید، تهران، دوبی، شارجه، اورومچی، فرانکفورت و عکس آن به میدان هوایی بین‌المللی کابل و قندھار صورت می‌گیرد.

میدان هوایی خواجه رواش کابل کانکریتی و از قندھار قیرزی می‌باشد؛ بعداً میدان‌های هوایی ننگرهار، کنده، مزار شریف، هرات و پکتیا ساخته شد که دیگر میدان‌ها در مناطق مختلف کشور به شکل خام می‌باشند. آخرین میدان هوایی در بامیان به نام ((شیرتو)) در ۱۳۷۶ هـ.ش. ساخته شده است.

میدان‌های هوایی شامل طیارات، خطوط پرواز (Runway)، ترمینال، وسایل مخابراتی و سایل نقلیه در داخل میدان، زینه طیاره، هتل و مسافرخانه و پرسونل فنی و مسلکی می‌باشند. شرکت ملی هوایی آریانا به نام ((د آریانا افغان‌الوته)) در سال ۱۳۳۳ با سرمایه ۵۱ فیصد از سرمایه ملی افغانستان و ۴۹ فیصد از سرمایه شرکت اندیمار که بعداً جای آن را پان‌امريکن گرفته ساخته شد. در اوایل طیاره‌های نوع داکوتا که ظرفیت سی نفر مسافر را داشت در میدان‌های هوایی داخلی و خارجی به کار آغاز کرد؛ بعداً شرکت ملی دیگری به نام ((د باختر افغان‌الوته)) تأسیس شد که اکنون فعالیت ندارد. فعلاً شرکت‌های هوایی خصوصی هم در کشور ما فعالیت دارند.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه مختلف تقسیم شده، هر گروه راجع به اهمیت یکی از راههای خشکه و هوایی بحث کنند و نتیجه را به تمام همصنفان خود ارائه دهند.

سؤال‌ها

- ۱- اهمیت راههای را بیان کنید.
- ۲- قبل از وارد شدن اقسام موتور در افغانستان تجارت داخلی و خارجی توسط صورت می‌گرفت.
- ۳- منظور از خطوط هوایی چه است؟
- ۴- پروازهای طیاره‌ها از کابل به کدام شهرهای داخلی و خارجی صورت می‌گیرد؟
- ۵- حمل و نقل اموال تجاری افغانستان از طریق کدام بنادر صورت می‌گیرد؟

فعالیت خارج صنف

اعداد پهلوی لغات و اصطلاحات را به الفبای مربوط ارتباط داده و در کتابچه‌های خود بنویسید.

۱	طیاره	الف	به سه دسته راههای خشکه، هوایی و آبی تقسیم شده است.
۲	موتور	ب	قبل از وارد شدن موتور و ساختن سرک اموال تجاری توسط حیوانات چون؛ اشتر، اسپ و قاطر از یک جا به جای دیگر انتقال می‌شد.
۳	کاروان حیوانی	ج	بالای سرک موتور در عبور و مرور قرار گرفته، مسافرین و اموال را انتقال می‌دهد.
۴	بنادر افغانستان	د	در پروازهای هوایی مسافرین و اموال نازک و قیمتی را به وقت کم و راحت از یک جا به جای دیگر حمل می‌کند.
۵	راه‌ها	هـ	باعث اکتشاف در زمینه‌های زراعی، صنعتی و اموال تجاری و ارتباط بین آسیای جنوبی و آسیای میانه می‌باشد.

خلاصه فصل

- افغانستان کشوری است کوہستانی که در جنوب برابر عرض آسیا با مساحت ۶۵۲۰۰۰ کیلومتر مربع واقع شده است.
- $\frac{1}{3}$ حصة خاک افغانستان کوہستانی بوده و بخشی نیز از مناطق هموار تشکیل شده است.
- قسمتی از خاک افغانستان را دشت‌های مارگو، سیستان، بکوا و غیره تشکیل می‌دهند.
- افغانستان از نظر موقعیت جغرافیایی و ساختمان طبیعی به شش منطقه اقلیمی صحراوی، کوہستانی، موئسونی، مدیترانه‌یی، سیپی و توندرآلپی تقسیم می‌شود.
- سلسه کوههای مهم افغانستان شامل هندوکش، کوه بابا، سفیدکوه، سیاهکوه و سپین‌غر می‌باشد که دارای ذخایر بزرگ مواد معدنی، و سرچشمۀ دریاهای زیاد و عامل مهم و اثرگذار بر آب و هوای کشور می‌باشد.
- دریاهای افغانستان به پنج حوزه آبگیر کابل، آمو، هلمند، هریرود و حوزه بسته تقسیم شده است.
- طویل‌ترین دریای افغانستان دریای هلمند است که از دامنه‌های غربی کوه پغمان سرچشمۀ گرفته و به طرف غرب جریان دارد.
- دریای هریرود سرحد طبیعی بین افغانستان و ایران را از اسلام قلعه تا منطقه ذوالفقار تشکیل می‌دهد.
- در بعضی از نواحی افغانستان که دارای حوزه‌های بسته بوده، جهیل‌هایی به وجود آمده اند؛ مانند: هامون سیستان، جهیل شیوا، جهیل زرقول، بند امیر و آب ایستاده غزنی.
- افغانستان سرزمین پهناوری است که پراکنده‌گی نفوس در تمام جاهای آن یکسان نیست؛ مناطق شرقی پر نفوس و مناطق جنوب‌غربی و مرکزی کم‌نفوس است.
- افغانستان کشور زراعتی است. مهم‌ترین محصولات آن شامل گندم، برنج، جواری، جو و غیره است.
- با توجه به موقعیت جغرافیایی و ویژه‌گی‌های طبیعی و فضایی، نباتات صنعتی و طبی مانند پنبه، لبلو، نیشکر، زعفران، شیرین‌بویه جوانی و بادیان و غیره در افغانستان رشد می‌کنند.
- نگهداری از حیوانات، یکی از منابع مهم ثروت کشور افغانستان است که شامل پرورش گوسفند، بز، گوسفند قره‌قل، گاو و غیره می‌باشد.
- افغانستان دارای معادن مختلف آهن، مس، طلا، نقره، سنگ‌های قیمتی، سرب و جست، نمک و سلفر می‌باشد.
- افغانستان دارای مواد محروم‌قاتی معدنی مختلفی؛ مانند: زغال سنگ، نفت و گاز طبیعی می‌باشد که در رشد و توسعه اقتصادی کشور نقش زیادی دارد.
- صنایع در افغانستان به دو بخش صنایع دستی (قالین‌بافی و ...) و صنایع ماشینی (فابریکه جنگلک کابل و ...) تقسیم می‌شود.
- در افغانستان اقسام موتور در سرک‌های موتورو (راه‌های خشکه) و اقسام طیارات در راه‌های هوایی برای حمل و نقل مسافران و اموال تجارتی در فعالیت اند.

فصل سوم

بر اعظم آسیا

اهداف فصل سوم

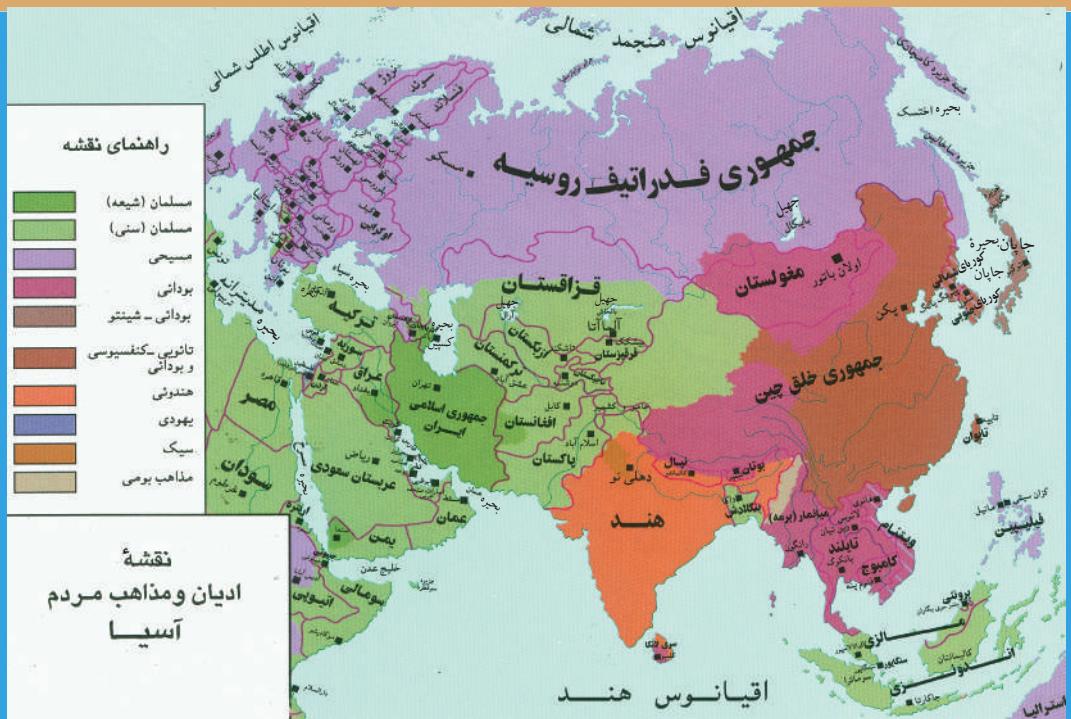
از شاگردان انتظار می‌رود که بعد از خواندن این فصل:

- با موقعیت قاره آسیا در جهان آشنا شوند.
- درباره جغرافیای طبیعی آسیا معلومات پیدا کنند.
- با جغرافیای بشری آسیا آشنا شوند.
- با جغرافیای اقتصادی قاره آسیا آشنا شوند.
- درباره جغرافیای حمل و نقل در قاره آسیا معلومات پیدا کنند.
- با جغرافیای سیاسی قاره آسیا آشنا شوند.
- با اقلیم قاره آسیا آشنایی حاصل کنند.
- با ثروت‌های اقتصادی در قاره آسیا معلومات پیدا کنند.
- با دریاهای مهم، بحیره‌ها و جهیل‌های قاره آسیا آشنایی حاصل کنند.

از شاگردان انتظار می‌رود که با خواندن این فصل به اهداف مهارتی ذیر دست یابند:

- رسم کردن نقشه قاره آسیا و مشخص کردن سرحدات، بحیره‌ها، دریاهای مهم، جهیل‌ها، کوه‌ها و غیره.
- پدیده‌های طبیعی قاره آسیا را بر روی نقشه نشان دهنند.
- مشخص کردن سرحدات، بحیره‌ها، دریاهای مهم، جهیل‌ها و کوه‌ها بر روی نقشه سفید آسیا.

موقعیت و حدود اربعه آسیا

نقشه براعظم آسیا با حدود آن

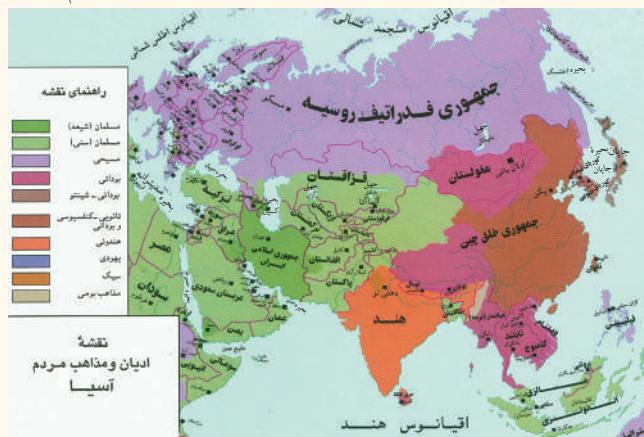
آیا می دانید آسیا وسیع ترین قاره جهان است؟

آسیا بزرگترین براعظم است که اکثریت ساحه آن در نیم کره شرقی و نیم کره شمالی موقعیت دارد. براعظم آسیا در بین طولالبلد ۲۵ درجه شرقی، ۱۷۰ درجه طولالبلد غربی، ۱۰ درجه عرضالبلد جنوبی و ۸۰ درجه عرضالبلد شمالی واقع است. مساحت آن $44/2$ میلیون کیلومتر مربع است. به طرف شمال براعظم آسیا بحر منجمد شمالی، به طرف جنوب آن بحر هند و به طرف شرق آن بحرالکاہل واقع است. به طرف غرب سرحد طبیعی بین قاره آسیا و اروپا را کوههای اورال، دریای اورال، بحیره کسپین، بحیره سیاه و آبنای باسفورس تشکیل می دهد. به سمت جنوبغرب بحیره سرخ و کanal سویز آسیا را از افریقا جدا می سازد و به طرف شمال شرق آبنای بیرنگ آسیا را از براعظم امریکا جدا می سازد.

قاره آسیا و اروپا را یک جا به نام یوریشیا هم یاد کرده اند. از این که در مورد سه قاره آسیا، اروپا و افریقا، مردم از زمانه های قدیم شناخت داشتند بنابراین به نام دنیا قدیم هم از آنها نام برده شده است.

براعظم آسیا سه جزیره‌نمای بزرگ دارد که عبارت اند از: جزیره‌نمای عربستان، جزیره‌نمای هند و جزیره‌نمای چین. در این براعظم بلندترین نقاط جهان واقع است. قاره آسیا گهواره قدیمی‌ترین تمدن‌ها و ادیان است. مردم دنیا آسیا را با تمدن‌های قدیمی کلده، آسور و بابل می‌شناسند. آثار دیدنی و تاریخی؛ چون: خانه کعبه در مکهٔ معظمه و آرامگاه پیامبر بزرگ اسلام در مدینه منوره اهمیت زیاد دارد.

نقشه ادیان و مذاهب مردم آسیا

حضرت آدم و بی بی حوار در آسیا زنده‌گی می‌کردند. مهم‌ترین و بزرگ‌ترین ادیان الهی چون: دین مقدس اسلام، دین عیسویت و یهودیت و بزرگ‌ترین آیین‌ها چون: بودیزم، کنفیسیوس وغیره در این قاره به میان آمدند.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به گروه‌های مختلف تقسیم شوند و هر گروه به پیش روی صنف با استفاده از نقشه، موقعیت جغرافیایی، بحرهای اطراف، کanal و آبناها و جزیره‌نماهای آسیا را روی نقشه نشان دهند.

سؤال‌ها

- ۱- اقیانوس‌های اطراف براعظم آسیا را نام ببرید.
 - ۲- جاهای خالی را با کلمه‌های مناسب تکمیل کنید.
- الف) کوه‌های سرحد طبیعی بین قاره آسیا و اروپا را تشکیل می‌دهند.
- ب-) بحیره و کanal آسیا را از افریقا جدا می‌سازد.
- ج) آبنای آسیا را از براعظم امریکا جدا می‌سازد.
- ۳- سه جزیره‌نمای آسیا را نام ببرید.

فعالیت خارج صنف

شاگردان در ارتباط با قدیمی‌ترین تمدن‌ها و ادیان مختلف در براعظم آسیا معلومات تهیه کرده و در ساعت درسی آینده جغرافیه در صنف ارائه نمایند.

در باره کوههای برابع‌عظم آسیا چه می‌دانید؟

قاره آسیا دارای بلندترین کوهها و سطوح مرتفع و وسیع ترین دشت‌ها می‌باشد. همه زمین‌های قدیمی آسیا در دوران دوم جیولوژی زیر آب بحر بزرگی به نام تیتس واقع بود که جهیل‌های ارال، بالخاش و بحیره‌های کسپین و سیاه از بازمانده بحر تیتس می‌باشد. اکنون بحر تیتس از بین رفته و در جای آن برابع‌عظم آسیا واقع است. کوههای قاره آسیا از سطح مرتفع پامیر شروع شده به طرف شرق تا قسمت شرق چین و جنوب‌شرق سایبریا و به طرف غرب تا آخر ترکیه امتداد دارد.

بلندترین سلسله کوههای آسیا عبارت از کوه همالیا در شمال هند می‌باشد که از شرق به غرب افتاده است. بلندترین قله آن به نام ایورست یاد شده که ۸۸۴۸ متر از سطح بحر بلندی دارد. از کوههای همالیا به طرف غرب کوههای هندوکش در افغانستان، کوههای البرز و زاگرس در ایران، کوههای قفقاز، کوههای پونتیک و اناطولی در ترکیه می‌باشند؛ همچنان به طرف شرق کوههای بلند تیانشان و آلتایی در شمال چین است. سطوح مرتفع مغولستان، تبت، گوبی و پامیر

که در مرکز برابع اعظم آسیا موقعیت داشته بزرگترین سطوح مرتفع آسیا را تشکیل می‌دهند؛ همچنان برابع اعظم آسیا دشت‌های وسیعی دارد که عبارت اند از: دشت‌های مغولستان، دشت‌های کویر و لوت در ایران، دشت‌های سوریه، عراق و ربع الخالی در عربستان.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به گروه‌ها تقسیم شوند. هر گروه یکی از پدیده‌های طبیعی آسیا شامل کوه‌ها، دشت‌ها، جهیل‌ها و بحیره‌های به جا مانده از تیس و سطوح مرتفع آسیا را بر روی نقشه نشان دهند.

سؤال‌ها

۱- سلسله کوه‌های هندوکش در کدام کشور واقع بوده؟ شکل افتاده‌گی آن چگونه است؟

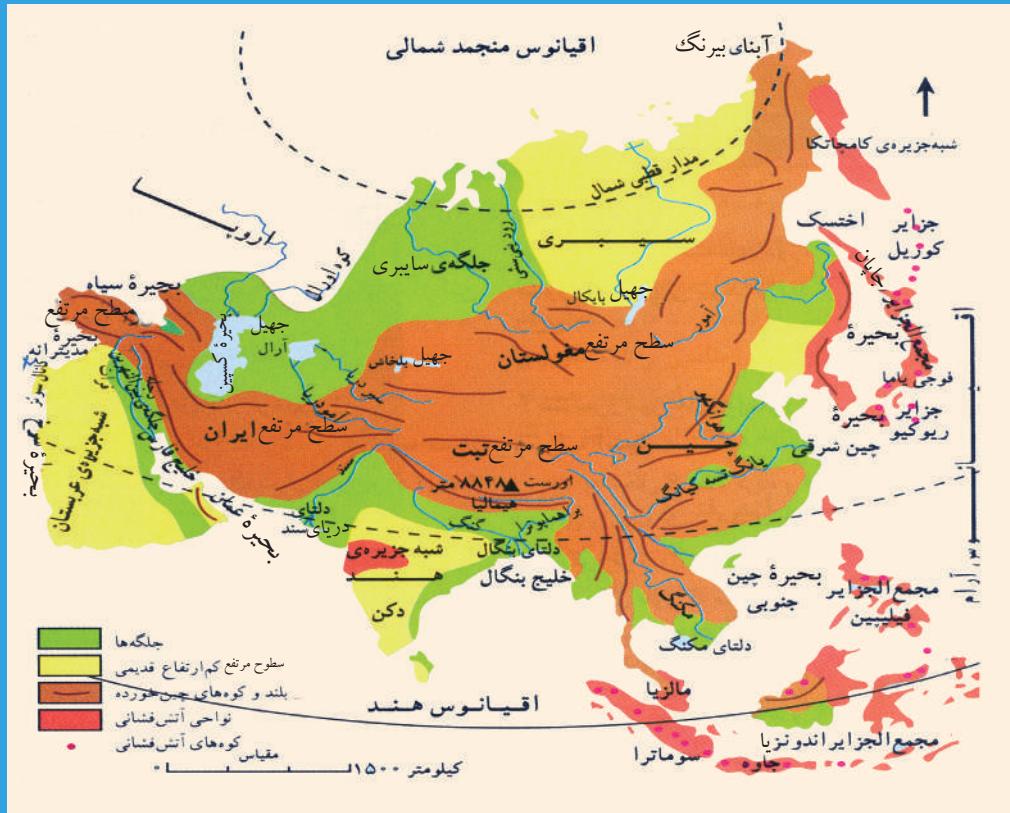
۲- همالیا در کدام قسمت آسیا موقعیت دارد و بلندترین قله آن چقدر ارتفاع دارد؟
۳- کوه‌های ایران و ترکیه به چه نام یاد می‌شوند و سمت افتاده‌گی آن‌ها چطور است؟

۴- بحر تیس در کجا موقعیت داشت و چه نشانه‌یی از آن باقی مانده است؟
۵- دشت‌های آسیا را نام بگیرید.

فعالیت خارج صنف

شاگردان در مرکز یک چوکات، سطح مرتفع پامیر را نشانی کرده؛ سپس کوه‌های آسیا را رسم و نام‌گذاری کنند و در ساعت درسی آینده در صنف ارائه نمایند.

راجع به دریاهای برابع اعظم آسیا چه می‌دانید؟

با وجودی که در قاره آسیا دشت‌های وسیعی وجود دارد که از بی‌آبی در آن‌ها مردم رنج می‌برند؛ اما باز هم قاره آسیا دارای دریاهای زیادی می‌باشد. دریاهای آسیا را از جهت سمت جریان آن‌ها به طرف اقیانوس‌ها به چهار حوزه تقسیم کرده‌اند:

۱- دریاهای که از کوه‌های جنوب سایبریا سرچشمه گرفته و از جنوب به طرف شمال جریان دارند و به بحر منجمد شمالی می‌رسند، از غرب به شرق عبارت اند از: دریاهای اوپ (Ob)، پنسی و لینا. آب این دریاهای بعضی اوقات در نزدیکی بحر منجمد شمالی یخ بسته می‌باشند.

۲- دریاهایی که در شرق آسیا جریان دارند و به بحیره‌های بحرالکاہل می‌ریزند به ترتیب از شمال به جنوب عبارت اند از : دریای آمور که از کوه‌های شمال مغولستان سرچشمه گرفته در شمال بندر ولادی و استوک به بحیره اخوتسک می‌ریزد؛ دریای هوانگهو که از کوه‌های

چین مرکزی سرچشمه گرفته و در خلیج چیهله که در غرب خلیج کوریا واقع است، می‌ریزد و دریای میکانگ که از کوه‌های چین جنوبی سرچشمه گرفته و در جنوب کمبودیا به بحیره چین جنوبی می‌ریزد.

۳- دریاهایی که به بحیره‌های بحر هند، بحیره عرب و خلیج فارس می‌ریزند از شرق به غرب عبارت اند از: ایراواوی در قسمت میانمار به خلیج مارتابان می‌ریزد؛ دریای گنگا که نزد هندی‌ها مقدس است و در قسمت بنگلہ‌دیش به خلیج بنگال می‌ریزد؛ دریای سند که در بحیره عمان می‌ریزد و دریای کارون و دریاهای دجله و فرات که شط‌العرب (اروند رود) را تشکیل داده و بعداً به خلیج فارس می‌ریزند.

۴- دریاهایی که در جهیل‌های داخلی آسیا می‌ریزند عبارت اند از: آمو (جیحون) و سیر دریا (سیحون) که به جهیل ارال می‌ریزند و دریای اورال که در سرحد بین آسیا و اروپا قرار دارد و به بحیره کسپین می‌ریزد.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به چهار گروه تقسیم شده، هر گروه در مورد یکی از دریاهای چهار گانه فوق با هم بحث کرده و به ارتباط با نقشه، نماینده هر گروه به نوبت موضوع را در پیش روی صنف شرح نماید.

سؤال‌ها

- ۱- دریاهای آسیا به چند بخش یا حوزه تقسیم شده اند؟
- ۲- دریاهای سمت شمال آسیا را نام بگیرید.
- ۳- دریاهایی را که به بحیره‌های بحر الکاھل می‌ریزند نام بگیرید.
- ۴- دریاهایی را که در خلیج بنگال و بحیره عرب می‌ریزند نام بگیرید.
- ۵- کدام دریای افغانستان در جهیل ارال می‌ریزد؟
- ۶- دریاهایی را که در خلیج فارس می‌ریزند، نام بگیرید.

فعالیت خارج صنف

از دریاهای چه استفاده می‌کنیم؟ یک مقاله در حدود پنج سطر در کتابچه‌های تان بنویسید و در ساعت درسی آینده جغرافیه در صنف بخوانید.

جهیل‌ها، بحیره‌ها و خلیج‌های برابر اعظم آسیا

آیا می دانید که در برابر اعظم آسیا کدام بحیره ها و جهیل ها موقعیت دارند؟

جهیل‌های مهم آسیا به طور عموم در سایبریای روسیه، چین، قراقتان، آسیای مرکزی، جنوب شرق و غرب آسیا موقعیت دارند، که مهم ترین آن‌ها را نام می‌گیریم: در سایبریا جهیل بایکال در امتداد دریای انگارا دارای آب منوالی است، طول اعظمی آن تقریباً ۷۰۰ کیلومتر و عرض آن ۱۳۰ کیلومتر می‌باشد.

جهیل خانکا در شرق چین و در قزاقستان جهیل بالخاش و جهیل ارال معروف است.
در قرغستان جهیل بسیک کول شهرت دارد.

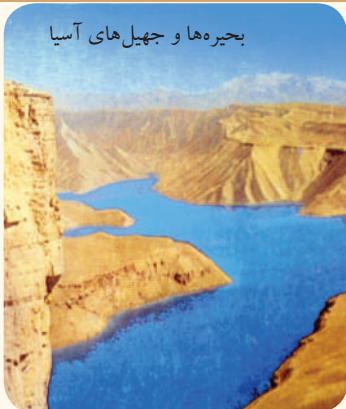
در افغانستان جهیل چقمقتین، جهیل شیوا، جهیل های بندامیر، آب ایستاده غزنی و جهیل هامون سیستان خیلی معروف اند.

در غرب جمهوری اسلامی ایران جهیل ارومیه شهرت دارد.

در ترکیه جهیل وان معروف است.

جهیل سون کاری در شمال کوریای شمالی، لوب نور و یک تعداد زیاد جهیل‌های دیگر که مناظر توریستک زیاد دارند مشهور اند که همه‌ساله یک تعداد توریست‌ها از این جهیل‌ها دیدن می‌کنند.

بحیره‌ها و جهیل‌های آسیا

آیا راجع به خلیج‌های براعظم آسیا معلومات دارید؟ سواحل آسیا بریده‌گی‌ها و انحنای‌های زیادی دارد، از این سبب تعداد زیاد خلیج‌ها در اطراف سواحل آسیا دیده می‌شود که بعضی از آن‌ها برای کشتی‌رانی زمینه مساعدی را تشکیل می‌دهند. خلیج‌های سواحل شمالی آسیا: معروف‌ترین آن‌ها خلیج اوپ بوه، اما خلیج‌های خُرد دیگر نیز وجود دارد. خلیج‌های سواحل شرقی آسیا: خلیج کرونوتسکی و غیره. خلیج‌های سواحل جنوبی آسیا: خلیج سیام، خلیج بنگال، خلیج فارس، خلیج عدن و غیره.

خلیج‌های سواحل غربی آسیا: خلیج کوچکی به نام خلیج عقبه بحیره‌های خُرد و بزرگی نیز در آسیا دیده می‌شوند. بحیره، کسپین در داخل آسیا از بزرگ‌ترین بحیره‌های داخل قاره آسیا می‌باشد. بحیره‌های شرق آسیا بحیره بیرینگ، بحیره اخوتسک، بحیره جاپان، بحیره زرد و بحیره چین شرقی می‌باشند.

بحیره‌های جنوب آسیا: بحیره چین جنوبی، بحیره جاو، بحیره اندامان، بحیره عرب و بحیره عمان که اهمیت تجاری زیاد دارند. در غرب آسیا بحیره احمر بیشتر قابل اهمیت است.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به سه گروه تقسیم شوند. گروه اول جهیل‌های آسیا، گروه دوم خلیج‌های آسیا و گروه سوم بحیره‌های آسیا را روی نقشه نصب شده طبیعی آسیا، در پیش روی صنف نشان دهند.

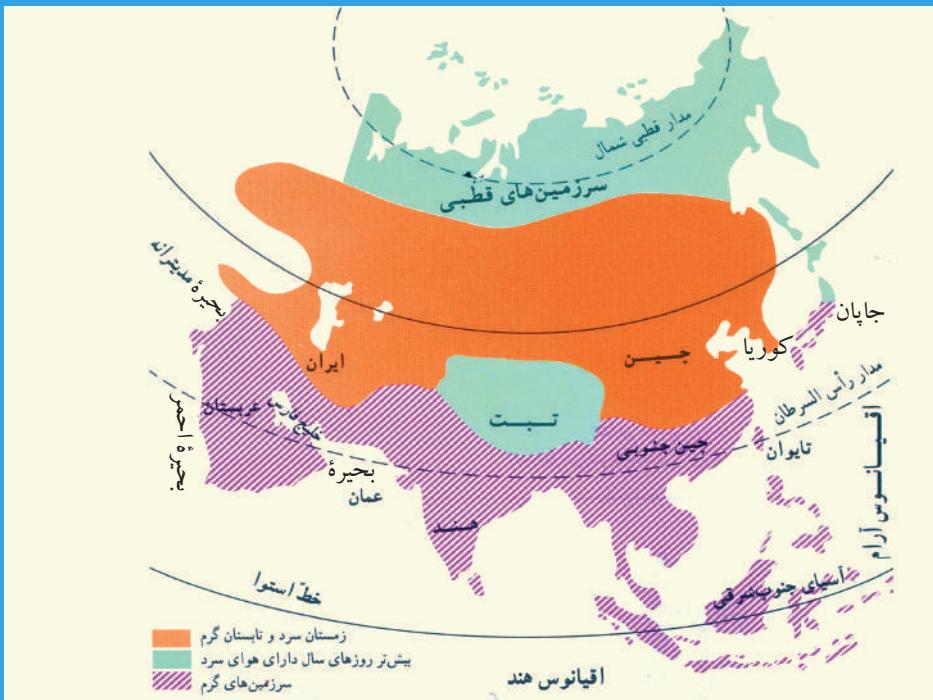
سؤال‌ها

- ۱- سه بحیره شرق آسیا را نام بگیرید.
- ۲- بحیره جاپان کدام کشورها را از هم جدا می‌کند?
الف) ترکیه و سوریه ب) جاپان و کوریا
- ۳- بحیره کسپین در کدام حصة آسیا موقعیت دارد?
الف) شرق ب) غرب ج) شمال د) جنوب ه) مرکز
- ۴- چرا در کناره‌های سواحل آسیا خلیج‌های زیادی وجود دارد؟

فعالیت خارج صنف

هر شاگرد در کتابچه خود نقشه آسیا را کاپی کند و در آن نام بحیره‌ها و خلیج‌های مهم را بنویسد.

اقلیم براعظم آسیا

براعظم آسیا، یک قاره وسیع و بزرگ است که از ساحه خط استوا الی قطب شمال و از شرق الی غرب آن مناطق مختلف اقلیمی وجود دارد، از همین سبب است که در براعظم آسیا پیداوار نباتی، جنگلات، خاک، طرز منازل و لباس به اشکال گوناگون و مختلف می باشد. انواع مختلف اقلیم آسیا از این قرار است:

۱- اقلیم ساحة قطبی و یخچالی

در امتداد سواحل شمالی براعظم آسیا از عرض البلدات $\frac{1}{4}$ درجه شمالي الی ۸۵ درجه اقلیم قطبی انکشاف یافته است. این ساحة اقلیمی را به نام منطقه تندریا یاد می کنند. بتنهای پست قامت در اینجا زیاد بوده، خاک آن حاصل خیز نبوده و توأم با یخ و برف می باشد. حرارت آن بسیار کم است که تقریباً به 60° درجه سانتی گراد می رسد.

۲- اقلیم تحت قطبی

این منطقه اقلیمی از شرق به غرب ساحة وسیع سایبریا را در بر می گیرد. زمستان آن بسیار

سرد و تابستان آن کمی سرد؛ یعنی بین ۱۸ و ۱۹ درجه سانتی گراد می باشد. جنگلات سوزنی برگ همیشه سرسبز (تایگا) در این منطقه اکثریت دارد.

۳- اقلیم منطقه ستپ

این نوع اقلیم در آسیای مرکزی که از شمال غرب چین شروع شده مثل یک نوار بزرگ تا ترکیه امتداد دارد و کشورهای آسیای مرکزی را به شمال افغانستان و ایران در بر می گیرد. مقدار بارنده گی آن خیلی کم بوده، تقریباً بین ۱۵۰ و ۲۰۰ میلی متر قرار می گیرد. حرارت آن در تابستان تقریباً ۴۰ درجه سانتی گراد و در سردی زمستان به منفی ۱۰ الی ۱۵ درجه سانتی گراد می رسد. شبیه این صحراها در ایران، افغانستان، هند و پاکستان نیز به ملاحظه می رسد.

۴- اقلیم کوهستانی و نقاط مرتفع

سلسله همالیا، قراقروم، تیان شان، هندوکش، البرز و زاگرس اقلیم مناطق مرتفع و کوهستانی را تشکیل داده مقدار بارنده گی آنها در زمستان، بهار و خزان زیاد می باشد. در این مناطق بارنده گی به طور دایمی به شکل برف بوده؛ همچنان این سلسله کوهها منبع اصلی آب دریاهای آسیا را نیز تشکیل می دهند.

آید که اقلیم آسیا با لای زنده‌گی مردمان این براعظم چه تأثیراتی از خود به جای گذارد؟

۵- اقلیم صحراوی

شبه جزیره عربستان سعودی در امتداد صحراوی اعظم افریقا واقع شده است. در این شبه جزیره درجه حرارت در تابستان از ۴۵ درجه سانتی گراد بالا می‌رود و در زمستان به ۲۰ و ۱۵ درجه سانتی گراد پایین می‌آید. در آنجا اکثر سال‌ها بارندگی دیده نمی‌شود؛ یعنی بارندگی آن تقریباً به ۵۰ میلی‌متر در سال می‌رسد که آن هم سیلانی و تخربی می‌باشد.

۶- اقلیم معتدل

بارندگی سالانه آن از ۴۰۰ میلی‌متر اضافه‌تر بوده و حرارت وسطی زمستان از ۱۵ درجه سانتی گراد بلندتر و تابستان آن به ۳۰ درجه سانتی گراد می‌رسد. تمام کشورهای چین، جنوب همالیا و شمال هند در این جمله شامل استند.

۷- اقلیم مدیترانه‌یی

یک حصة محدود سواحل ترکیه، حصة شمال شرق عراق، یک ناحیه کوچک ساحل جنوب شرقی بحیره کسپین و ساحل شرقی مدیترانه در جمله اقلیم مدیترانه‌یی شامل است. تابستان آن گرم و خشک و زمستان آن بارانی است. نباتات ستروس (نارنج، مالته و لیمو) و مدیترانه‌یی در اینجا به کثرت می‌رویند.

۸- اقلیم سوانای استوایی

بارندگی تابستان آن خیلی زیاد بوده از ۸۰۰ میلی‌متر زیادتر می‌باشد. حرارت تابستان و زمستان آن زیاد اختلاف نداشته بین ۲۰ و ۳۰ درجه سانتی گراد در تحول می‌باشد. جزیره‌نمای هند و چین و حصة زیادتر نیم قاره هند دارای همین نوع اقلیم استوایی سوانایی می‌باشد. بته‌های بلندقامت و اشجار متمر و غیر متمر در آن می‌رویند.

۹- اقلیم جنگلات بارانی استوایی

جزایر شرق‌الهند، سواحل غربی هند و چین به شمول جنوب بنگلادیش و یک حصة شمال‌غربی هند در این جمله شامل است. بارندگی سالانه آن خیلی زیاد است و در هر ماه از ۵۰۰ میلی‌متر اضافه‌تر بارندگی دارد.

فصل‌های سال در اینجا وجود ندارد و حرارت وسطی سالانه آن بین ۲۵ و ۳۰ درجه سانتی گراد است. هوای آن به طور دائمی گرم و مرطوب است و درخت رابر از پیداوار مهم آن‌ها می‌باشد.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به سه گروه تقسیم شوند و هر گروه سه منطقه اقلیمی آسیا را مورد بحث قرار داده، نتیجه بحث ها از هر گروه یک نفر برای سایر همصنفان خود توضیح دهد.

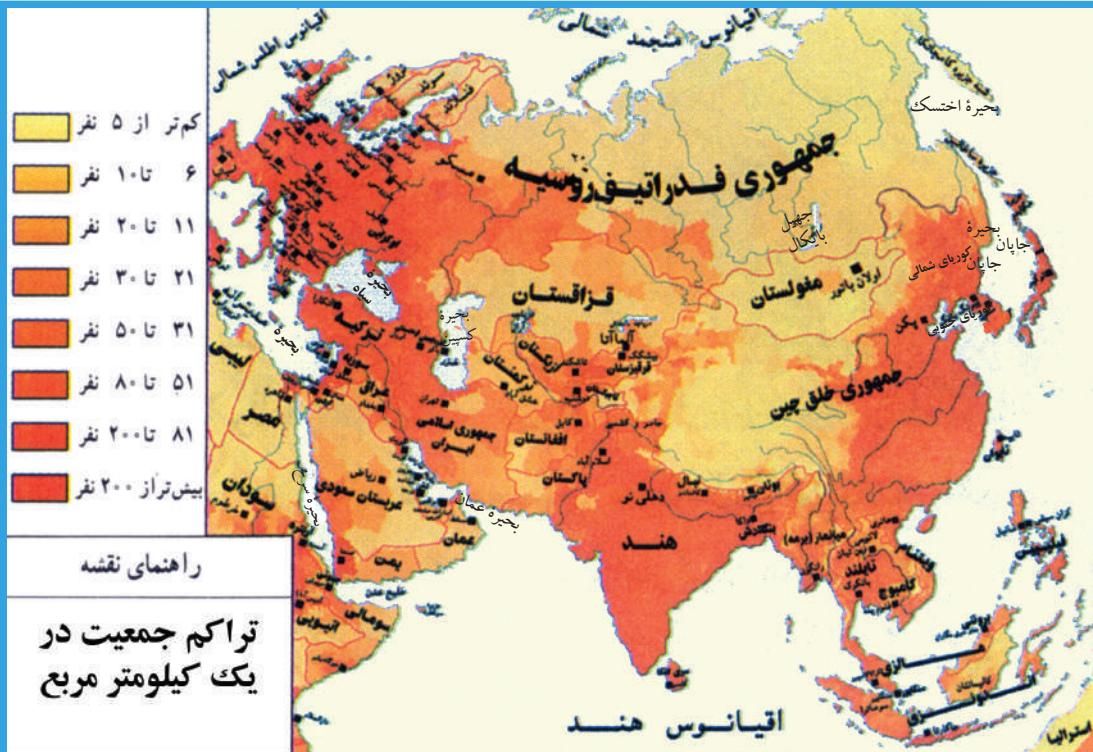
سؤالات

- ۱- منطقه تندرای در کدام نوع اقلیم آسیا وجود دارد؟
الف) تحت قطبی ب) ساحه قطبی ج) صحراوی د) کوهستانی
- ۲- اقلیم جنگلات استوایی دارای چه اوصافی است?
الف) بارندگی زیاد با درجه حرارت گرم
ب) بارندگی کم و حرارت تحت صفر
- ۳- بنگله‌دیش دارای کدام نوع اقلیم است?
الف) اقلیم قطبی ب) اقلیم تحت قطبی ج) اقلیم استوایی د) اقلیم صحراوی
- ۴- اقلیم صحراوی در کدام حصة آسیا اکثریت دارد؟

فعالیت خارج صنف

شاگردان نقشه اقلیمی آسیا را در کتابچه‌های شان ترسیم کنند و محدوده انواع اقلیم ها را در آن به وسیله رنگ نشان دهند.

جغرافیا بشری

در مورد نقوص، زیان، ادیان و نژاد مردم در قاره آسیا چه می‌دانید؟

به نقشه پراگنده‌گی نفوس آسیا توجه کنید. آیا پراگنده‌گی نفوس در تمام جاهای این قاره یکسان است؟ در کدام نواحی تراکم نفوس زیاد و در کدام نواحی تراکم نفوس کم دیده می‌شود؟

قرار احصائیه سال ۲۰۱۷ میلادی تعداد نفوس در قاره آسیا تقریباً به ۴,۱ مiliارد نفر محاسبه گردیده است. مناطق پر نفوس و کم نفوس نظر به شرایط زنده‌گی در نقاط مختلف آسیا فرق می‌کند.

در مناطقی که شرایط خوب و بهتر زنده‌گی مثل اقلیم گوارا، موجودیت اراضی وسیع زراعتی و مالداری، موجودیت فابریکهای صنعتی، شهری و بنادر تجاری، خطوط متراکم ترانسپورتی، وسایل و وسایط مواسقاتی و کاریابی زیادتر میسر باشد، تعداد نفووس در آنجا رو به افزایش می‌رود.

در مناطق کوهستانی دارای اقلیم سرد و طولانی، اراضی کوچک و محدود زراعتی، نبودن فابریکه های صنعتی، کم و ابتدایی بودن خطوط و وسایط ترانسپورتی، عدم کاریابی و یکاری و مناطق گرم و مربوط جنگلی و باتلاقی تعداد نفوس کم و ناچیز می باشد.

ممالک پرنفووس در آسیا: کشورهای چین، هند، اندونیزیا، پاکستان، بنگلادیش، چاپان و کشورهای جنوب شرقی آسیا می باشد.

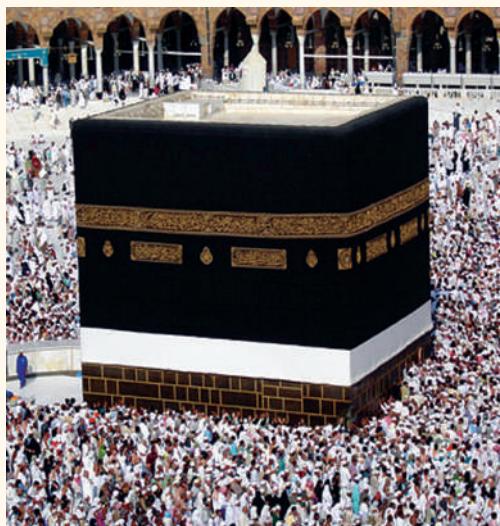
زبان

مردم آسیا به زبان های مختلف تکلم می کنند. زبان مردم آسیا به دو دسته بزرگ تقسیم شده که شامل زبان زردپوستان مثل زبان مردم چین، کوریا و مغولستان و زبان سفیدپوستان مثل زبان های عربی، اردو، پشتو، فارسی و ترکی می باشد.

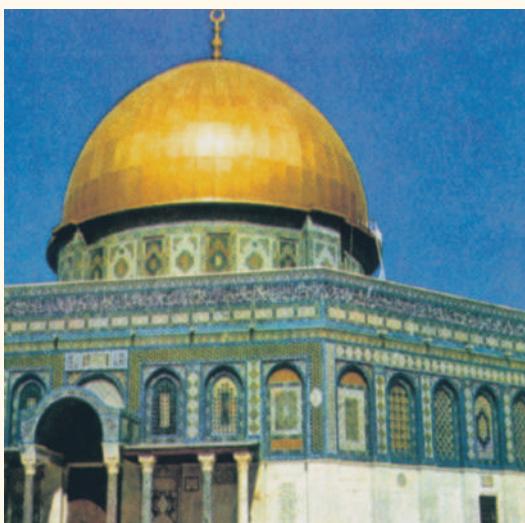
ادیان

قاره آسیا، قاره ادیان بزرگ و آیین های قدیمی است. ادیان بزرگ آن عبارت است از: دین مقدس اسلام، مسیحیت و یهودیت. دین کشورهای عربی، کشورهای آسیای میانه، افغانستان، ایران، پاکستان، بنگلادیش و اندونیزیا اسلام است و در دیگر کشورها نیز مسلمان ها با فیضی مختص زنده گی می کنند که اماکن مقدسه آنها در مکه مکعبه، مدینه منوره و بیت المقدس می باشد.

بودایی، برهمنی، شنتو، کنفیسیون وغیره آیین های قدیمی قاره آسیا اند، که ممالک چین، هند، چاپان و کوریا پیروان این آیین ها می باشند.

تصویر مکه مکعبه

مسجد اقصا در بیت المقدس

نژاد

مردم آسیا شامل سه نوع نژاد سفید، زرد و سیاه کم رنگ می‌باشند.

نژاد سفید: در آسیای میانه، آسیای غربی و جنوب‌غربی و یک قسمت آسیای جنوبی سکونت دارند.

نژاد زرد: در نواحی شرقی، جنوب‌شرقی و سایبریا زنده‌گی دارند.

نژاد سیاه: در جنوب هند، سریلانکا و جزایر مالدیو بود و باش دارند.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به چند گروه تقسیم شوند؛ سپس اعضای هر گروه بعد از مشوره بین هم به یکی از سؤال‌های زیر با توجه به نقشه جواب دهنند.

۱- کشورهای پرنفوس آسیا را نام بگیرید.

۲- مناطق کم‌نفوس در کدام جاهای آسیا وجود دارد؟ چرا کم‌نفوس‌اند؟

۳- اماکن مقدسه اسلامی در کدام کشور قرار دارند و به چه نام یاد می‌شوند؟

۴- زبان‌های مشهور مردم آسیا را نام بگیرید.

۵- زردپوستان در کدام کشورهای آسیایی سکونت دارند؟

۶- مردم جاپان، هند و بنگلادیش پیرو چه دین و آیین استند؟

سؤال‌ها

در جدول زیر با دقت مشاهده کنید و اعداد پهلوی الفبا را در ستون جمله‌های مربوط آن بررسانید.

در نواحی شرقی و جنوب‌شرقی آسیا و سایبریا زنده‌گی دارند.	اماکن مقدسه مسلمانان	الف	۱
در جنوب هند، سریلانکا و جزایر مالدیو زنده‌گی دارند.	مالک پرنفوس آسیا	ب	۲
در مناطق کوهستانی اقلیم سرد، مناطق گرم مرطوب جنگلی و باتلاقی می‌باشند.	زردپوستان	ج	۳
در عربستان سعودی و فلسطین جای دارد.	تراکم نفوس	د	۴
وسیله افهام و تفهمی بین انسان‌ها می‌باشد.	سیاه‌پوستان کمرنگ	هـ	۵
چین، هند، اندونزیا، پاکستان، بنگلادیش، جاپان و ممالک هند و چین است.	مناطق کم‌نفوس	و	۶
مناطقی که دارای شرایط خوب زنده‌گی و کاریابی باشند.	زبان	ز	۷

فعالیت خارج صنف

کدام عوامل باعث تراکم نفوس در یک منطقه می‌شود؟ در این مورد در کتابچه‌های تان مطلبی بنویسید و در ساعت درسی آینده جغرافیه در صنف بیان دارید.

آیا می توانید چند کشور تولید کننده چای را در قاره آسیا نام ببرید؟

به نقشه اقتصادی قاره آسیا نظر اندازید.

در گذشته اقتصاد قاره آسیا منکی به زراعت و مالداری بود که به شیوه ابتدایی صورت می گرفت اما با افزایش جمعیت و توسعه شهرها نیاز به مواد غذایی روز به روز بیشتر شده است. از این رو کشورهای آسیایی

می کوشند برای تأمین موادغذایی مردم، با به کار گیری شیوه های جدید زراعت و استفاده از ابزار و آلات ماشینی، تولیدات زراعی را بالا ببرند. در قاره آسیا نظر به شرایط خاص اقلیمی در جاهایی که زمین های حاصل خیز و آب فراوان وجود دارد، مردم مصروف کشت و زراعت می باشند.

همآهنگی زراعت با اقلیم را در مناطق مختلف قاره آسیا باید در نظر داشت. در مناطق خشک قاره آسیا غله‌هایی؛ مانند: گندم، جو و جواری کشت می‌شوند. در بخش مرکزی و جنوب شرق آسیا در کنار اقیانوس آرام و اقیانوس هند به علت رطوبت کافی و بارندگی زیاد کشت برنج صورت می‌گیرد. در سال‌های اخیر کشت و برداشت مکانیزه در همه این مناطق؛ به خصوص در کشورهایی که بیشتر به صنعت توجه داشته‌اند، افزایش یافته است. تولید چای و کنف در هند، پاکستان، سیلوان و بنگلادیش اهمیت فراوان دارد.

مالداری

پرورش و نگهداری حیوانات اهلی در قاره آسیا؛ به خصوص در مناطق مرکزی و غربی بیشتر رایج است. در این مناطق و نقاط کوهستانی بیشتر به پرورش گاو و گوسفند می‌پردازند. پرورش اسب به خصوص اسب‌های زیبای ترکمنی در آسیای میانه صورت می‌گیرد. پرورش گوسفند قره‌قل در افغانستان و ایران رواج دارد.

پرورش فیل در کشورهای جنوب شرق آسیا و قسمتی از هند رواج دارد. از فیل در کارهای زراعتی و حمل و نقل استفاده می‌شود.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به گروه‌ها تقسیم شوند. هر گروه در ارتباط موضوعات زیر با هم بحث کنند و نتیجه بحث را از هر گروه یک نفر به همصنigan خود ارائه نماید.

.....
.....

.....
.....

سؤال‌ها

جمله‌های صحیح و غلط ذیل را از هم تشخیص دهید:

- ۱- اقتصاد قاره آسیا متکی به صنایع است. ()
- ۲- کشورهای آسیا می‌کوشند برای تأمین مواد غذایی میزان تولیدات زراعتی را بالا ببرند. ()
- ۳- در مناطق خشک قاره آسیا برنج بیشتر تولید می‌شود. ()
- ۴- در قاره آسیا تولید چای در هند، پاکستان، سیلوان و بنگلادیش اهمیت فراوان دارد. ()

فعالیت خارج صنف

در مورد فیل که چه قسم حیوانی است و در کجا و برای چه منظور نگهداری می‌شود، مطلبی بنویسید و در ساعت درسی آینده جغرافیه در صنف بیان دارید.

تصفیه گاز

آیا می‌دانید کشورهای صنعتی آسیا کدام کشورها استند؟

بهره‌برداری از منابع زیرزمینی و استخراج معادن که بخش دیگری از تولیدات و درآمدهای اقتصادی قاره آسیا را تشکیل می‌دهد خیلی دیرتر از زراعت مورد استفاده قرار گرفته است. رقابت‌های استعماری علت عدمه عقب‌مانی در استخراج معادن این قاره بوده است. قاره آسیا از نظر معادن و منابع زیرزمینی؛ به خصوص نفت و گاز و زغال سنگ بسیار غنی می‌باشد. کشورهای جنوب‌غربی که در اطراف خلیج فارس موقعیت دارند؛ مثل: عربستان، عراق، ایران، کویت و امارات متحده عربی دارای منابع بزرگ نفت و گاز جهان استند که به کشورهای مختلف صادر می‌کنند. استخراج زغال سنگ در ایران، ترکیه و هند (غرب کلکته) شهرت دارد.

جاپان در شرق آسیا از بزرگ‌ترین کشورهای صنعتی این قاره است. با آن که این کشور از جهت مواد معدنی ضعیف است؛ اما با حداقل استخراج سنگ آهن، نمک و سلفر صنایع اش را گسترش داده است. جاپان از تولید کننده گان بزرگ برق آبی جهان است. روسیه در بخش آسیایی علاوه بر نفت، منابع وسیعی از زغال سنگ، آهن و سایر فلزات را دارا است. اندونزیا و میانمار بزرگ‌ترین تولید کننده گان نفت در جنوب شرق آسیا استند.

صنایع

صنایع در آسیا رشد زیادی نکرده است؛ لیکن صنایع سنگین در روسیه، جمهوری خلق چین، هند و جاپان به وجود آمده است. با آنکه جاپان از مهم‌ترین کشورهای صنعتی آسیا است ولی؛ می‌توان از کوریای جنوبی، چین و تایوان نیز نام برد.

کالاهای صنعتی این کشورها به سراسر جهان صادر می‌گردد که بعضی از آن‌ها عبارت اند از:

انواع ماشین‌آلات، هواپیما، موتور، تراکتور، کمپاین ماشین‌های راهسازی، موتور سایکل، رادیو و لوازم عکاسی، صنایع غذایی و صنایع زراعی. در جاپان کشتی بزرگ نفت کش نیز ساخته می‌شود. بعضی از کشورهای آسیا هنوز به زراعت اتکا دارند، در این کشورها صنعت عمده

قالین‌بافی و صنایع دستی می‌باشد؛ ولی به تدریج به کشورهای صنعتی تبدیل می‌گردند.

کشورهای آسیایی که به آب‌ها ارتباط دارند، تجارت آن‌ها بیشتر از طریق حمل و نقل

آبی صورت می‌گیرد. ماهیگیری نیز در آسیا رونق دارد.

در آسیا جاهای دیدنی توریستی فراوانی؛ چون زیارتگاه‌ها، مناظر طبیعی و تفریحی وجود دارد. هر سال هزاران نفر از جاهای تاریخی و طبیعی این براعظم دیدن می‌کنند که در اقتصاد این قاره اهمیت زیاد دارد.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به گروه‌ها تقسیم شوند، هر گروه در مورد موضوعات زیر با هم بحث کنند و از هر گروه یک نفر نتیجه بحث‌ها را در صنف ارائه نماید.

- ۱- معادن
- ۲- صنایع
- ۳- توریزم

سؤال‌ها

- ۱- نفت در کدام کشورهای آسیایی بیشتر است؟
- ۲- صنایع ثقيل کشورهای آسیایی را کدام تولیدات تشکیل می‌دهند؟
- ۳- مهم‌ترین کشورهای صنعتی آسیا را نام ببرید.

فعالیت خارج صنف

در مورد نقش نفت در کشورهای شرق میانه معلومات تهیه نموده و در ساعت درسی آینده جغرافیه در صنف ارائه نماید.

جغرافیای مواصلاتی آسیا

آیا راجع به راه ابریشم چیزی می‌دانید؟

جاده ابریشم راه قدیمی بود که چین و هندوستان را به بحیره مدیترانه و اروپا وصل می‌کرد. این راه از بسیاری کشورهای آسیا؛ به خصوص افغانستان می‌گذشت که ابریشم و ادویه را از آسیا به اروپا می‌برد. امروز راهها نسبت به گذشته توسعه بیشتری پیدا کرده است. راهها را به سه قسم تقسیم می‌کنند:

۱- راههای خشکه، شامل جاده‌ها و خطوط آهن ۲- خطوط هوایی ۳- خطوط آبی یا بحری

۱- راههای مواصلاتی خشکه

این راهها شامل سرک‌های موتوره و خطوط آهن می‌باشند. خطوط آهن یکی از مهم‌ترین، ارزان‌ترین و امن‌ترین راهها است که بسیاری از ممالک آسیایی از آن استفاده می‌کنند. طولی‌ترین خط آهن در روسیه است که بندر ولادی و استوک را که در کنار ((بحیره جاپان)) موقعیت دارد به مسکو و اروپا وصل می‌کند. در حال حاضر کشورهای ترکیه، ایران، پاکستان و هند با یکدیگر توسط خطوط آهن وصل بوده و کالاهای تجاری و مسافرین را به نقاط مختلف انتقال می‌دهند. در بعضی شهرهای بزرگ آسیا خطوط آهن به شکل زیر زمینی (مترو) وجود دارد.

۲- راه‌های بحیره

مردم آسیا از زمان‌های قدیم تا به حال در جاهایی که بحیره‌ها و دریاهای دارای آب فراوان و نشیب کم و قابل کشتی رانی وجود داشت از آن‌ها برای انتقال مسافرین و کالاهای تجاری استفاده می‌کردند. آنها و کanal‌های مهمی؛ مانند: آبنای باب‌المندب، ملاکا و هرمز در اطراف قاره آسیا وجود دارند. روزانه کشتی‌های زیادی از آبنای هرمز که بین بحیره عمان و خلیج فارس قرار دارد عبور می‌کنند و هزاران بشکه نفت را به نقاط مختلف جهان انتقال می‌دهند. کanal سویز بحیره احمر را به بحیره مدیترانه وصل می‌کند که اموال تجاری زیادی را بین آسیا، اروپا و افریقا مبادله می‌کند. آبنای ملاکا که بین ممالک مالزیا و اندونزیا موقعیت دارد نیز ارتباط ممالک شرق و جنوب شرق آسیا را با سایر نقاط جهان برقرار می‌کند.

۴- خطوط هوایی

خطوط هوایی شهرهای بزرگ را با هم وصل می‌کند. در اوخر قرن ۲۰ در ساختمان طیاره‌ها پیشرفت‌های زیادی صورت گرفته است. طیاره سریع‌ترین وسیله نقلیه است که سهولت‌های زیادی را در پروسه حمل و نقل به وجود آورده است. شهرهای بزرگ هر مملکت دارای میدان‌های هوایی می‌باشد که مسافرین و اموال تجاری را به وقت کم از یک جا به جای دیگر انتقال می‌دهند.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به سه گروه تقسیم شوند و هر گروه در مورد موضوعات ذیل بحث کنند و از هر گروه یک نفر نتیجه را به همصنفان ارائه نماید.

۱- خطوط هوایی

۲- خطوط بحری

۳- خطوط خشکه

سؤال‌ها

۱- راه‌های موصلاتی خشکه شامل کدام راه‌ها می‌باشند؟

۲- ارزان‌ترین و امن‌ترین راه‌های موصلاتی کدام است؟

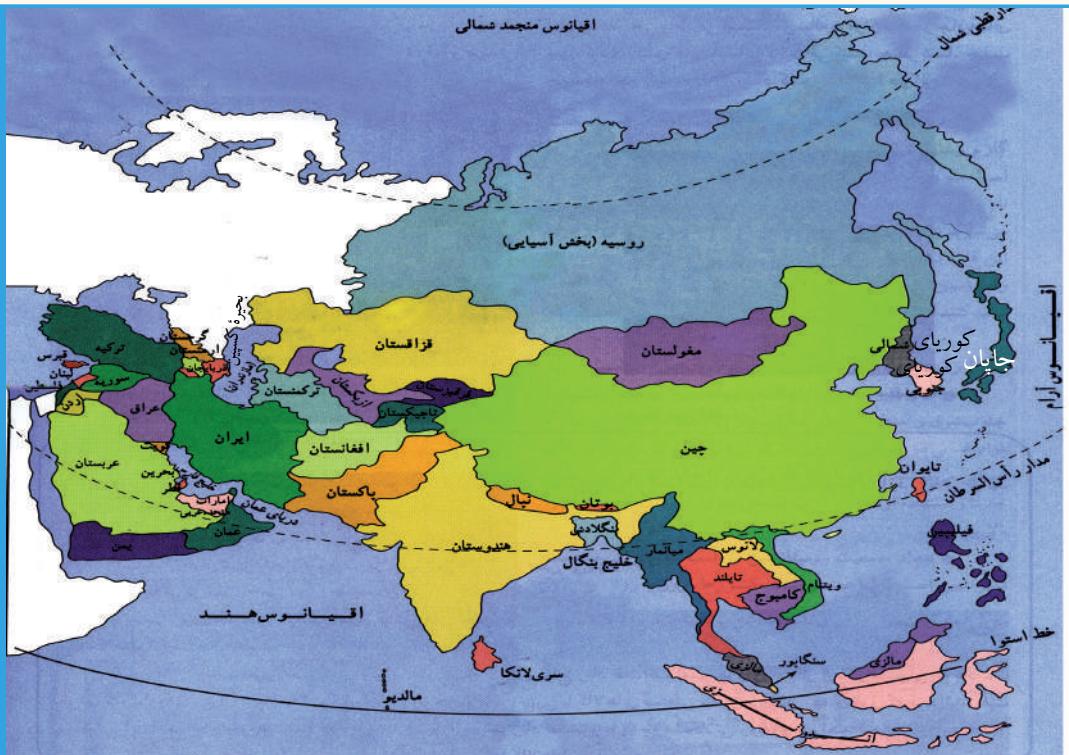
۳- کدام آبنا بین بحیره عمان و خلیج فارس قرار دارد؟

۴- کanal سویز بحیره را به بحیره وصل می‌کند.

فعالیت خارج صنف

در رابطه با اهمیت اقتصادی راه‌های موصلاتی مطالبی را تهیه نموده و در ساعت درسی آینده جغرافیه در صنف ارائه نمایید.

جغرافیای سیاسی آسیا

راجع به جغرافیای سیاسی آسیا چه می دانید؟

جغرافیای سیاسی شاخه‌یی از علم جغرافیه است که در باره حدود و سرحدات کشورها، روابط داخلی و بین‌المللی و تشکیلات اداری آن‌ها بحث می‌کند.

قاره آسیا بزرگترین براعظم جهان است که ساحة وسیعی را در بر گرفته است. در این قاره ۴۶ کشور مستقل وجود دارد که دارای رژیم‌های گوناگونی می‌باشند. در بعضی از کشورها از جمله افغانستان و ایران، جمهوری اسلامی حکم فرمایی دارد و تعدادی دیگر دارای حکومت جمهوری استند. بعضی از ممالک؛ مثل: چاپان رژیم شاهی دارد. کشورهای قطر و امارات متحده عربی حکومت شیخنشینی دارند و فلسطین دارای دولت خودمختار است.

بعضی از صاحب نظران براعظم آسیا را از نظر جغرافیای سیاسی به هفت منطقه تقسیم می‌کنند:

- ۱- خاور میانه که در جنوب غرب موقعیت دارد و کشورهای اسلامی عربی و ایران در آن واقع اند.
- ۲- جنوب آسیا که جمهوری اسلامی افغانستان، پاکستان، هند و بنگلادیش در آن موقعیت دارند.
- ۳- جنوب شرق آسیا که مهم‌ترین کشورهای آن کشورهای اسلامی اندونزیا و مالزیا می‌باشند.

۴- شرق دور که کشورهای مهم آن چین، جاپان و کوریا اند.
۵- آسیای مرکزی که کشورهای تاجکستان تا ترکمنستان و قزاقستان در آن شامل اند.

۶- آسیای شمالی که تنها بخش آسیایی روسیه در آن واقع است.

۷- آسیای غربی که به آسیای صغیر هم شهرت دارد و بزرگترین کشور آن ترکیه می باشد. کشورهایی که در کنار ابحار قرار دارند راه آزاد به طرف تمام کشورها دارند. کشورهای افغانستان، مغولستان، لاوس، نیپال، بوتان و کشورهای آسیای میانه به بحر آزاد راه ندارند که از این لحاظ به مشکلات ارتباطی با کشورهای دیگر جهان مواجه اند. براعظم آسیا منابع معدنی فراوان و با ارزش، محصولات زراعی مهم و جمعیت و بازار فروش قابل توجهی دارد؛ به همین علت مورد توجه کشورهای اروپایی می باشد. کشورهای استعماری اروپا در ابتدا به نام کمپنی های تجاری به آسیا آمدند سپس مناطق ساحلی را تحت تصرف خود در آوردن. در قرن های ۱۸ و ۱۹ اروپایی ها (پرتغالی ها، هالندی ها، اسپانیوی ها، انگلیسی ها و فرانسوی ها) به آسیا آمدند. پرتغالی ها جنوب شرق آسیا را تحت تصرف استعماری خود قرار دادند، هالندی ها اندونیزیا را و انگلیس ها مناطق بین میانمار و افغانستان را اشغال کردند. افغانستان با سه جنگ که با انگلیس ها کرد اولین کشوری بود، که قدرت استعماری بزرگ جهان را شکست داده و استقلال خود را به دست آورد. در وسط قرن ۲۰ در آسیا صرف ۲۰ کشور مستقل وجود داشت. جنبش های آزادی خواهی در ملت ها روز به روز تقویت می شد تا که اکثر کشورها استقلال خود را حاصل کردند.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به هفت گروه تقسیم شوند و هر گروه روی نقشه سیاسی، یکی از مناطق هفت گانه آسیا را نشان دهند.

سؤال ها

- ۱- جغرافیای سیاسی راجع به چه موضوعاتی بحث می کند؟
- ۲- در کدام ممالک جمهوری اسلامی حکم فرماست؟ نام ببرید.
- ۳- کدام کشورها به بحرهای آزاد راه ندارند؟ نام ببرید.
- ۴- چرا براعظم آسیا در قرن های ۱۸ و ۱۹ میلادی مورد توجه استعمار گران قرار گرفته بود؟

فعالیت خارج صنف

کشورهایی را که در براعظم آسیا به بحر آزاد راه ندارند با کشورهایی که به بحر راه دارند از نظر اقتصادی مقایسه کرده و نتیجه را در ساعت درسی آینده جغرافیه در صنف برای همصنفان تان بخوانید.

لست کشورهای برابر اعظم آسیا

شماره	نام کشور	پایتخت	مساحت به کیلومترمربع	نفوس به نفر	طرز حکومت
۱	افغانستان	کابل	۶۵۲۰۰	۳۰۰۰۰۰۰	جمهوری اسلامی
۲	امارات متحده عربی	ابوظبی	۸۳۶۰۰	۴۲۱۴۰۰۰	فدراسیون (۷) امیرنشین
۳	اندونزیا	جاگارتا	۱۹۰۴۲۳۳	۲۲۲۷۳۱۰۰	جمهوری اسلامی
۴	اردن	عمان	۸۹۳۲۶	۵۵۰۵۰۰۰	شاهی مشروطه
۵	ازبکستان	تاشکند	۴۴۷۴۰۰	۲۶۳۸۳۰۰۰	جمهوری چندحزبی
۶	ایران	تهران	۱۶۴۸۱۹۵	۷۰۴۷۲۸۴۶	جمهوری اسلامی
۷	بحرين	منامه	۶۹۴	۷۲۷۰۰۰	شاهی
۸	برونئی	بندر سری بگاوان	۵۷۶۵	۴۷۵۰۰۰	شاهی
۹	بنگلادیش	داکه	۱۴۷۵۷۰	۱۳۸۸۳۵۰۰۰	جمهوری
۱۰	بوتان	تیمپو	۴۷۰۰۰	۷۹۰۰۰۰	شاهی مشروطه
۱۱	پاکستان	اسلام آباد	۷۹۶۰۹۵	۱۵۶۷۷۰۰۰۰	جمهوری اسلامی فدرال
۱۲	تاجکستان	دوشنبه	۱۴۳۱۰۰	۷۰۶۳۰۰۰	جمهوری
۱۳	تایلند	بنکاک	۵۱۳۱۱۵	۶۴۶۳۲۰۰۰	شاهی مشروطه
۱۴	تایوان	تاپی	۳۶۰۰۰	۲۲۸۱۵۰۰۰	جمهوری
۱۵	ترکمنستان	عشق آباد	۴۸۸۱۰۰	۴۸۹۹۰۰۰	جمهوری
۱۶	تیمور شرقی	دیلی	۱۴۸۷۴	۱۰۳۲۰۰۰	جمهوری چندحزبی
۱۷	ترکیه	انقره	۷۷۹۴۵۲	۷۲۹۳۲۰۰۰	جمهوری چندحزبی
۱۸	چین	پینگ	۹۵۷۲۹۰۰	۱۳۱۱۳۸۱۰۰۰	جمهوری یک حزبی
۱۹	روسیه	مسکو	۱۷۰۷۵۴۰۰	۱۴۲۳۹۴۰۰۰	جمهوری فدرالی
۲۰	جاپان	توکیو	۳۷۷۸۱۹	۱۲۷۷۱۶۰۰۰	شاهی مشروطه
۲۱	سریلانکا	کلمبو	۶۵۶۱۰	۱۹۸۷۹۰۰۰	جمهوری
۲۲	سنگاپور	سنگاپور	۶۴۱	۴۴۰۸۰۰۰	جمهوری
۲۳	سوریه	دمشق	۱۸۵۱۸۰	۱۸۵۴۲۰۰۰	جمهوری

شماره	نام کشور	پایتخت	مساحت به کیلومترمربع	نفوس به نفر	طرز حکومت
۲۴	عراق	بغداد	۴۳۸۳۱۷	۲۸۵۱۳۰۰	جمهوری
۲۵	عربستان سعودی	ریاض	۲۲۴۰۰۰	۲۳۶۸۷۰۰	شاهی مشروطه
۲۶	عمان	مسقط	۳۰۹۵۰۰	۲۵۱۶۰۰۰	مطلقه
۲۷	فلسطین	قدس	۶۲۶۳	۴۱۴۱۰۰۰	دولت خودمختار
۲۸	فلیپین	مانیلا	۳۰۰۰۰	۸۵۵۶۳۰۰۰	جمهوری چندحزبی
۲۹	قبرس	نيکوزيا	۹۲۵۰	۱۰۰۴۰۰۰	جمهوری چندحزبی
۳۰	قرغزستان	بیشکک	۱۹۸۵۰۰	۵۱۹۲۰۰۰	جمهوری چندحزبی
۳۱	قزاقستان	استانه	۲۷۱۷۰۰	۱۵۲۴۲۰۰۰	جمهوری چندحزبی
۳۲	قطر	دوحه	۱۱۴۷۱	۸۳۸۰۰۰	امارتی شیخنشین
۳۳	کمبودیا	پنوم پن	۱۸۱۰۳۵	۱۳۶۴۸۰۰۰	شاهی مشروطه
۳۴	کوریای جنوبی	سیول	۹۹۶۴۶	۲۸۱۳۸۰۰۰	جمهوری چندحزبی
۳۵	کوریای شمالی	پیونگ یانگ	۱۲۲۷۶۲	۲۲۵۸۳۰۰۰	جمهوری یک حزبی
۳۶	کویت	کویت	۱۷۸۱۸	۳۰۸۴۰۰۰	شاهی مشروطه
۳۷	لاووس	وین تیان	۲۳۶۸۰۰	۵۷۵۱۰۰۰	جمهوری یک حزبی
۳۸	لبنان	بیروت	۱۰۴۰۰	۳۸۳۴۰۰۰	جمهوری چندحزبی
۳۹	مالدیو	ماله	۲۸۹	۳۰۰۰۰۰	جمهوری چندحزبی
۴۰	مالیزیا	کوالا لامپور	۳۲۹۷۵۸	۲۶۶۴۰۰۰۰	شاهی مشروطه فدرال
۴۱	مغولستان	اولان باטור	۱۵۶۶۵۰۰	۲۵۸۰۰۰۰	جمهوری چندحزبی
۴۲	میانمار	رنگون	۶۷۶۵۱۷	۴۷۳۸۳۰۰۰	جمهوری یک حزبی
۴۳	نیپال	کتمندو	۱۴۷۱۸۱	۲۷۶۷۸۰۰۰	شاهی مشروطه
۴۴	ویتنام	هانوی	۳۳۱۰۴۱	۸۳۴۵۸۰۰۰	جمهوری یک حزبی
۴۵	هند	دهلی جدید	۳۱۶۵۵۹۶	۱۱۱۹۵۳۸۰۰۰	جمهوری چندحزبی
۴۶	یمن	صنعاء	۵۵۵۰۰۰	۲۰۶۷۶۰۰۰	جمهوری چندحزبی

خلاصه فصل

- آسیا بزرگترین برابع اعظم جهان است که اکثریت ساحه آن در نیم کره شرقی و نیم کره شمالی موقعیت دارد.
- قاره آسیا، دارای قدیمی ترین تمدن ها و ادیان است.
- آسیا دارای بلندترین کوه ها (همالیا، هندوکش و البرز) و وسیع ترین دشت ها (مغولستان در مغولستان، لوت در ایران و ریع الخالی در عربستان) می باشد.
- در آسیا دریاهای زیادی جریان دارد که شامل اوب، آمور، سند، هلمند، کارون، فرات و غیره می باشد.
- با توجه به موقعیت جغرافیایی، جهیل های متعددی در قاره آسیا وجود دارند که شامل: بایکال، بالخاش، شیوا، ارومیه، وان و ارال است.
- خلیج های مهم آسیا شامل خلیج فارس، بنگال و عقبه و مهم ترین بحیره آن بحیره کسپین است که بزرگترین بحیره داخل قاره آسیا می باشد.
- با توجه به این که برابع اعظم آسیا از ساحه خط استوا الی قطب شمال امتداد دارد، دارای انواع گوناگون اقلیمی از جمله اقلیم ساحه قطبی و بیچالی، تحت قطبی، منطقه سب آسیای مرکزی، کوهستانی و نقاط مرتفع، صحرایی، معتدل، مدیترانه ای، سوانای استوا و جنگلات بارانی و استوا می باشد.
- پراگنده گی نفوس در قاره آسیا یکسان نیست. در اراضی وسیع زراعتی، کنار فابریکه های صنعتی، شهرها، بنادر تجاری و ... تراکم نفوس زیاد و در مناطق کوهستانی و گرم مرطوب جنگلی تعداد نفوس کم و ناچیز می باشد.
- مردم آسیا شامل سه نوع نژاد سفید، زرد و سیاه کمرنگ می باشند.
- اقتصاد آسیا در گذشته بیشتر به زراعت و مالداری متکی بوده و به شکل ابتدایی صورت می گرفت.
- کشورهای جنوب غرب آسیا دارای منابع بزرگ نفت و گاز جهان می باشند.
- مهم ترین کشورهای صنعتی آسیا شامل جاپان، کوریای جنوبی، چین و تایوان است.
- راه های موصلاتی در آسیا به سه قسمت راه های خشکه، خطوط هوایی و آبی تقسیم می شود.
- آبناهای باب المندب، هرمز و ملا کا که از نظر اقتصادی و نظامی اهمیت زیادی دارند در قاره آسیا واقع شده اند.
- کanal سویز بحیره احمر را به بحیره مدیترانه وصل می کند.
- کشورهای افغانستان و ایران دارای حکومت جمهوری اسلامی می باشند.
- کشورهای قطر و امارات متحده دارای حکومت شیخنشین می باشند.
- برابع اعظم آسیا از نظر جغرافیای سیاسی به هفت منطقه تقسیم می شود که عبارت اند از: خاورمیانه، آسیای جنوبی، جنوب شرق، شرق دور، آسیای مرکزی، آسیای شمالی و آسیای غربی.
- برابع اعظم آسیا به دلیل دارا بودن منابع معدنی فراوان و بالارزش و بازار فروش قابل اطمینان، همیشه مورد توجه کشورهای استعماری قرار گرفته است.

احجار قیمتی: سنگ‌های باارزش و قیمتی را گویند؛ مانند: لاجورد، فیروزه و غیره.

اقلیم: حالت متوسط جوی زمین است که در یک مدت طولانی در محلی معین تعیین می‌شود.

اقلیم صحرایی: اقلیمی که از خصوصیات آن کمی بارندگی، تغییرات زیاد درجه حرارت شب و روز، وزش بادهای شدید و کمبود نباتات گیاهی است.

اعتدالین: زمان‌هایی از سال که اشعه خورشید عمود بر خط استوا می‌تابد و قطبین زمین یکسان از نور خورشید استفاده می‌کنند و در امتداد خط استوا و هر مکان دیگری در نیم کره‌های شمالی و جنوبی طول مدت روز ۱۲ ساعت است. زمان اعتدالین اول بهار (اول حمل) و اول خزان (اول میزان) است.

انقلاب شمسی تابستانی: این انقلاب با عمود شدن اشعه خورشید بر خط سرطان ($\frac{1}{2}$ درجه شمالی) در روز اول سرطان اتفاق می‌افتد که تابستان در نیم کره شمالی آغاز می‌شود.

انقلاب شمسی زمستانی: این انقلاب با عمود شدن اشعه خورشید بر خط جدی ($\frac{1}{2}$ درجه جنوبی) در اول ماه جدی اتفاق می‌افتد که زمستان در نیم کره شمالی آغاز می‌شود.

بحیره: قسمی از آب‌های وسیعی را گویند که از بحر کوچکتر بوده ممکن است به بحر وصل شده و یا توسط خشکه محدود شده باشد.

تندراء: کلمه روسی است که به مناطق بدون درخت در شمال روسیه گفته می‌شود که زمستان آن جا سرد و طولانی و در بیشتر ایام سال یخ بسته است. تابستان آن جا بسیار کوتاه و درجه حرارت آن کمتر از 10° درجه است و در همین مدت کوتاه، یخ‌های روی زمین آب می‌شود و نباتاتی؛ مانند: خزه و گلسنگ رشد می‌کنند.

تمدن: شهرنشین شدن، به رسم و رواج شهری عادت کردن و آماده ساختن اسباب ترقی و آسایش خود را تمدن گویند.

توریست: از نظر تاریخی به اشراف زاده گان فرانسوی که برای تحصیل و کسب تجربیات زنده گی به سفر می رفتند توریست می گفتند. این اصطلاح از قرن ۱۹ میلادی معمول شد. بعدها در فرانسه این اصطلاح را برای کسانی به کار بردند که به سرگرمی و گذراندن اوقات فراغت به فرانسه سفر می کردند. به این گونه سفرها بعداً جهانگردی یا توریزم گفته شد.

جغرافیای طبیعی: شاخه بی از جغرافیه است که درباره کوههای، دریاهای، آب و هوا، نباتات و اقیانوس‌ها بحث می کند.

جو: هوای اطراف سطح زمین را جو گویند.

جهیل: آب‌های وسیع ایستاده بی استند که به شکل طبیعی توسط خشکه احاطه شده اند.

جنگل طبیعی: منطقه بی از زمین است که با درخت‌ها و بته‌های خودرو پوشیده شده باشد.

چراگاه: زمینی دارای پوشش گیاهی است که حیوانات می‌توانند مدتی در آن چرا کنند.

حضیض: نزدیکترین نقطه بی را که کره زمین در گردش انتقالی خود به دور آفتاب، در آن نقطه قرار می‌گیرد، حضیض می‌گویند.

خلیج: عبارت از پیش‌رفته‌گی وسیع و عمیق آب در خشکه است که سه طرف آن به خشکه و یک طرف آن به آب محدود شده باشد.

دایرۀ آرکتیک: عرض‌البلد $\frac{1}{2} 66$ درجه شمالی را به این اصطلاح می‌نامند.

دایرۀ انتارکتیک: به عرض‌البلد $\frac{1}{2} 66$ درجه جنوبی انتارکتیک گفته می‌شود.

دایرۀ استوا: دایرۀ بزرگ عرض‌البلد است که کره زمین را به دو نیم کره شمالی و جنوبی تقسیم می‌کند.

دایرۀ جدی: $\frac{1}{2} 23$ درجه نیم کره جنوبی که شعاع آفتاب در اول جدی بالای آن عمود می‌تابد.

دایرۀ سرطان: عرض‌البلد $\frac{1}{2} 23$ درجه شمالی که شعاع آفتاب در اول سرطان بالای آن عمود می‌تابد.

دایرۀ عرض‌البلد: دایرۀ‌هایی که موازی به خط استوا بوده استقامت شرق و غرب را دارند و به دایرۀ‌های طول‌البلد عمود می‌باشند.

ستاره قطب: در خشان‌ترین ستاره قطب شمال است که قطب شمال زمین هم به سمت آن قرار دارد.

ستپ: منطقه علفزار که به زراعت و چراگاه حیوانات مساعد است. ساحت دارای اقلیم نیمه‌خشک که نباتات علوفی و اشجار به صورت پراگنده و یا قطعه قطعه در آن‌ها دیده می‌شوند.

سوانا: منطقه اقلیمی یی است که دارای بته‌ها، نیزارها و درخت‌های پست باشد.
شیوه ابتدایی زراعت: کشت و کاری است که توسط دست و قلبه حیوانی انجام می‌گیرد.
شیوه ماشینی زراعت: کشت و کاری است که توسط ماشین آلات زراعتی صورت می‌گیرد.
شالیزار: زمین‌های استند که در آنجا شالی (برنج) کشت می‌شود.

صنعت: کار و فعالیتی است که مواد خام به واسطه آن به مواد پخته تبدیل می‌شود؛ مثلاً از سنگ آهن، موتر و از پنهه تکه و لباس ساخته می‌شود.

صنایع ماشینی: کار و فعالیتی است که ساختن اشیا توسط ماشین صورت می‌گیرد.
طول‌البلد: خطوطی که بین قطب شمال و جنوب امتداد دارد و بر عرض‌البلد عمود می‌باشد.

قله: بلندترین قسمت کوه را قله گویند.
قطر استوایی: بزرگ‌ترین قطر کره زمین را گویند که زمین را به طور مساوی به دو نیم کره شمالی و جنوبی تقسیم می‌کند.

قطر قطبی: که در اصل محور زمین است که بر قطر استوایی عمود می‌باشد و یک انجام آن قطب شمال و انجام دیگر آن قطب جنوب را تشکیل می‌دهد.

قطب شمال: انتهای شمالی کره زمین را گویند.
کره مجسمه: مدل کوچک شده کره زمین با یک مقیاس معین است.
گرینویچ: پارکی در نزدیکی لندن است که رصدخانه گرینویچ در آن بنا شده و طول‌البلد صفر درجه از وسط آن می‌گذرد.

محور زمین: خط فرضی یی است که کره زمین به دور آن می چرخد.

میلان محور زمین: میلان محور زمین به زاویه $\frac{1}{4} 23$ درجه بالای مستوی مدار زمین است.

نقطه قطب جنوب: جنوبی ترین نقطه کره زمین است که در انتهای محور جنوبی زمین قرار دارد.

نیم کره شمالی: از خط استوا تا قطب شمال را نیم کره شمالی گویند.

نیم کره جنوبی: از خط استوا تا قطب جنوب، نیم کره جنوبی می باشد.

واردات: کالاهای تجاری یی که از خارج کشور به داخل آورده می شونند؛ مانند: موتر، لباس، وسایل برقی، مواد خوراکی و غیره.

هکتار: واحد اندازه گیری مساحت است و معادل ده هزار مترمربع یا پنج جریب می باشد.